Esrârnâme

Ferîdüddîn Attâr

Farsça'dan Çeviren: Mehmet Kanar

İDEA AYRINTI

2. BASIM

MEHMET KANAR

01. 01. 1954 tarihinde Konya'da doğdu. İlkokulu Konya Gazi Mustafa Kemâl İlkokulu'nda, ortaokulu İstanbul Kartal Maltepe Ortaokulu'nda, liseyi Vefa Lisesi'nde tamamladıktan sonra 1970 - 1971 öğrenim yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap ve Fars Dilleri ve Edebiyatları Bölümü'ne girdi. 1974 - 1975 akademik yılında bu bölümü bitirdikten sonra 1975 Kasım'ında aynı bölümün Fars Dili ve Edebiyatı Kürsüsü'nde doktora tahsiline başladı. 1976 Nisan'ında da adı geçen kürsüye asistan olarak atandı. Kasım 1979'da "*Çağdaş İran Edebiyatının Doğuşu ve Gelişmesi*" adlı teziyle Doktor ünvanını aldı. 24.01.1986 tarihinde Yardımcı Doçent oldu. 11. 10. 1990 tarihinde Fars Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı'nda Doçentliğe, 10. 10. 1996 tarihinde de Profesörlüğe yükseltildi. 01. 08. 1998 – 20. 09. 2007 tarihleri arasında Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanlığı, 24. 02. 1999 - 20. 09. 2007 tarihleri arasında İ.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yönetim Kurulu Üyeliği görevini sürdürdü. 18. 10. 2000 tarihinden itibaren iki dönem İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yönetim Kurulu Üyeliği görevinde bulundu. Öte yandan, 30. 09. 2002 - 9. 05. 2003 tarihleri arasında İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Dekan Yardımcılığı yaptı. 27. 02. 2007 tarihinde Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Başkanlığına tayin edildi. 20. 09. 2007 tarihi itibarıyla emekliliğe ayrıldı. Hâlen Yeditepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı ve Tarih bölümlerinde ders vermektedir. Evli ve bir çocuk babasıdır.

Yayımlanmış eserlerinden bazıları:

Alacakaranlık, Sadık Hidayet (YKY); *Anadolu'da İslâmiyet*, Franz Babinger, Fuad Köprülü (İnsan); *Aylak Köpek*, Sadık Hidayet (YKY); *Bir Şeftali Bin Şeftali*, Samed Behrengi; *Bugünkü İran Edebiyatı Hakkında Bir İnceleme*, Muhammed-i İsti'lâmî; *Çağdaş İran Edebiyatının Doğuşu ve Gelişmesi* (İletişim); *Çağdaş İran Öyküleri* (Seçki) (Kaknüs); *Çözümlü Farsça Metinler* (SAY), *Çözümlü Osmanlı Türkçesi Metinleri* (SAY); *Deli Dumrul*, Samed Behrengi; *Diri Gömülen*, Sadık Hidayet (YKY); *Doğu Mitolojisinin Edebiyata Etkisi, Karşılaştırmalı Edebiyat Metinleri*, Prof. Dr. Helmut Ritter (Ayrıntı), *Doğubilimciler*, AKMED, (CD Kitap); *Ermeni Komitelerinin Emelleri ve İhtilal Hareketleri Meşrutiyetin İlanından Önce ve Sonra* (DER); *Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü* (SAY), *Eski İran Nesrinden Seçmeler* (İÜ); *Evhadu'd-dîn-i Kirmânî'nin Rubaileri (Metin-İnceleme-Tercüme)* (İnsan); *Fehmî ve Şebisterî'den Şem ve Pervane (Fehmî ve Şeyh Abdullah-i Şebisterî-i Niyâzî'nin Şem'u Pervâne Mesnevileri)* (İnsan); *Gülistan*, Sâdi-i Şirâzî (Şule); *Hacı Aga*, Sadık Hidâyet (YKY); *Hanü'l-İhvân, Dostlar Sofrası*, Nâsır-ı Hüsrev (İnsan); *Hayyam'ın Terâneleri*, Sâdık Hidâyet (YKY); *Hidâyetnâme*, Sadık Hidayet (YKY); *Hikmet ve Sanat*, Golamrizâ E'vânî (İnsan); *İçtimaiyat Dersleri* (İÜ); *İçtimâiyât Mecmuası* (İÜ); *İran Edebiyatında Şiir- Kaçarlar Devri* (İnsan); *İran Masalları* (YKY); *Kanar Arap Harfli Alfabetik Osmanlı Türkçesi Sözlüğü* (SAY); *Kanar Arapça-Türkçe Sözlük* (SAY); *Kanar Farsça-Türkçe Sözlük* (SAY); *Kanar Osmanlı Türkçesi Sözlüğü* (SAY); *Kanar Türkçe-Farsça Sözlük* (SAY); *Küçük Kara Balık*, Samed Behrengi; *Külahlı Bey-Külahsız Bey* Gevher Murad; *Mevlânâ (Mesnevî, Dîvân, Fîhimâfîh,·Mecâlis-i Seb'a)* (SAY); *Modern İran ve Afgan Öyküleri Antolojisi* (YKY); *Modern İran Şiiri Antolojisi* (Şule); *Osmanlı Topraklarında Fars Dili ve Edebiyatı* Dr. Muhammed Emîn-i Riyâhî (İnsan); *Ömer Hayyam, Rubailer*, Dr. Abdullah Cevdet, Hüseyin Daniş, Hüseyin Rifat; *Sekiz Kitap*, Sohrâb-i Sipihrî (Şule); *Tasavvufta İnsan Meselesi, İnsân-ı Kâmil*, Azîzüddin Nesefî (Dergah); *Türk Antropoloji Mecmuası* (İÜ); *Ulduz ile Kargalar*, Samed Behrengi; *Ulduz ile Konuşan Bebek*, Samed Behrengi; *Üç Damla Kan* Sâdık Hidâyet (YKY); *Vejetaryenliğin Yararları*, Sadık Hidayet (YKY); *Züleyha'nın Aşk Derdi, Hz. Yusuf Kıssası* Celâl Settârî (İnsan).

İdeaAyrıntı Dizisi

....

Ayrıntı Yayınları

Ayrıntı: 632
İdeaAyrıntı Dizisi: 8

Esrârnâme
Ferîdüddîn Attâr

İdeaAyrıntı Dizi Editörü
Burhan Sönmez

Farsça'dan Çeviren
Prof. Dr. Mehmet Kanar

Son Okuma
Ahmet Çelik

Kapak Tasarımı
Gökçe Alper

Dizgi
Esin Tapan Yetiş

Baskı
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No.:244
Topkapı/İstanbul Tel.: (0212) 612 31 85
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım: *2012*
İkinci Basım: *2013*
Baskı Adedi: *2000*

ISBN 978-975-539-656-9
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım Tic. San. ve Ltd. Şti.
Hobyar Mah. Cemâl Nadir Sok. No.:3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

Esrârnâme

Ferîdüddîn Attâr

İDEAAYRINTI DİZİSİ

KURTULUŞ TEOLOJİSİ
Ed.: Christopher Rowland

KİRLİLİK KAVRAMI VE
ALEVİLİĞİN ASİMİLASYONU
Mevlüt Özben

İSLAM'IN GELECEĞİ
Wilfred S. Blunt

İSLAM'IN İKİNCİ MESAJI
Mahmut Muhammed Taha

~~TANRISIZ~~ AHLAK
Walter Sinnott-Armstrong

DÜŞMANIN TARİHİ
Gil Anidjar

İSLAM'DA 50 ÖNEMLİ İSİM
Roy Jackson

İçindekiler

Ferîdüddîn Attâr

Ferîdeddin Muhammed bin İbrâhim-i Nîşâbûrî (Nişabur 1119?- 1230) İranlı mutasavvıf, şair, eczacı, hekim.

Hayatı hakkında bilinenler bilgi kırıntıları ve bazı menkıbelerden ibarettir. Babasının mesleğini izleyerek Attârlık (eczacılık) yaptığı bilinmektedir. İyi bir öğrenim gördüğü anlaşılan Attâr tasavvufa ilgi duymuş, sûfilere karşı büyük bir sevgi beslemiş, bu sevgi onun tasavvuf alanında velud bir şair ve yazar olmasını sağlamıştır.

Eserleri incelendiğinde edebî hayatı üç döneme ayrılabilir. Birinci döneminde usta bir hikâyeci kimliğiyle karşımıza çıkar. Eserlerin kurgusu, işlenişi, dili sağlamdır. Mantıku't-tayr (Kuş dili), Musibetnâme, İlahînâme, Esrârnâme, Muhtarnâme, Divan gibi manzum eserlerinin yanısıra, bugün hâlâ kaynak eser özelliğini yitirmeyen mensur yapıtı Tezkiretu'l-evliyâ (Velîler ansiklopedisi) birinci döneme aittir.

İkinci dönemde dış dünyaya, insanlara karşı ilgisiz, Tanrı'da yok olmayı hedefleyen bir sûfi olarak görünen Attâr, bıktırıcı tekrarlardan kendini kurtaramaz. Uşturnâme, Cevheru'z-zât, Mansurnâme gibi eserleri bu döneme aittir.

Üçüncü dönem, Attâr'ın yaşlılık yıllarına rastlar. Eserlerinde kurgu, düzen, üslup gevşemeye başlar. Mazharu'l-acâyib ile Lisânu'l-gayb mesnevileri bu dönemin ürünüdür.

Attâr'ın eserlerinin belli başlıları:

Mantıku't-tayr (Kuş dili): 1187 yılında yazılan bu eser 4724 beyitten oluşur. Gazzalî'nin Risâletu't-tayr (Kuş risalesi) adlı eserinden yararlanılarak yazılmıştır. İran tasavvuf edebiyatının temel yapıtlarından sayılan bu eserde kuşlar ile ilgili bir hikâye çerçevesinde tasavvufun esasları ve tasavvufî yaşam anlatılır. Simurgun Tanrı'yı sembolize ettiği bu başyapıtta mutasavvıfların rolünü üstlenen kuşlar taleb, aşk, marifet, istiğna, tevhîd, hayret, fakr ve fenâ makamlarından geçerler. Mantıku't-tayr 1317 yılında Gülşehrî tarafından Eski Anadolu Türkçesi ile dilimize kazandırılmıştır. [Gülşehrî'nin Mantıku't-tayr'ı (Gülşennâme), Metin ve Günümüz Türkçesine Aktarma: Prof. Dr. Kemâl Yavuz, Kırşehir Valiliği yayın no: 12, I-II, Ankara, 2007]. Mantıku't-tayr, Prof. Abdülbaki Gölpınarlı çevirisinden başka son olarak Prof. Dr. Mustafa Çiçekler tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. (Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2006).

Musîbetnâme: Attâr kırk gün süren bir sınav sırasındaki deneyimlerini anlatır.

Aşknâme: Attâr'ın bu eseri aslında Şem' ü Pervâne mesnevisidir. (Romans Yayınları, İstanbul, 2005).

Muhtarnâme: Konulara göre tertip edilmiş rubai mecmuasıdır.

Cevheru'z-zât: Tanrı'dan başka her şeyin fâni olduğu temasını işleyen manzum eserdir.

İlâhînâme: Attâr'ın ilk döneminde yazdığı mesnevilerden biridir. Prof. Dr. Helmut Ritter tarafından bilimsel neşri yapılan İlahînâme, Prof. Abdülbaki Gölpınarlı tarafından dilimize kazandırılmıştır.

Tezkiretu'l-evliyâ: Seksen civarında mutasavvıfın ve velînin biyografilerinin verildiği bu mensur eser tasavvuf tarihi için birinci derecede önemli kaynaktır. Attâr bu yapıtını kaleme alırken Keşfu'l-mahcûb, Şerhu'l-kalb, Marifetu'n-nefs, Tabakâtu's-sûfiyye gibi tasavvuf kaynaklarından yararlanmıştır.

Attâr'ın mesnevileri Türkler tarafından ilgiyle karşılanmış ve bazılarının defalarca çevirisi yapılmıştır. Öte yandan doğubilimcilerin ilgisini çeken Attâr üzerinde en kapsamlı inceleme ve metin neşri, İstanbul Üniversitesi'nde Şarkiyat Enstitüsü'nü kuran ve şarkiyat çalışmalarını bir sisteme sokan Prof. Dr. Helmut Ritter – Doğu Mitolojisinin Edebiyata Etkisi, Karşılaştırmalı Edebiyat Metinleri adlı eseri de Ayrıntı Yayınları arasında çıkmıştır- tarafından yapılmıştır. Onun Das Meer der Seele (Ruhlar Denizi) adlı kıymetli eseri Attâr hakkındadır. Farsçaya Deryâ-yi ervâh adıyla çevrilen bu eser Türkçe'ye çevrilmeyi beklemektedir.

Attâr hakkında daha geniş bilgi ve bibliyografya için bk. MEB İslâm Ansiklopedisi ile Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi'ndeki Attâr maddeleri ile M. Kanar, Doğubilimciler, CD Kitap, AKMED (Akdeniz Medeniyetleri Enstitüsü), Antalya, 2004.

Sunuş

Doğu klasikleri arasında yer alan Esrârnâme [Sırlar Kitabı], yazıldıktan sonra birçok Fars ve Türk şairini etkilemiştir. Mevlânâ'nın çocuk yaşta iken edindiği bu kitabın onda bıraktığı izler Mesnevî'ye aynen yansımıştır. Daha önce aynı tarzda yazılan ve İranlı şair Senâî-i Gaznevî'ye ait Hadîkatu'l-hakîkat [Gerçeğin Bahçesi] da bu eserin kaleme alınmasında etkili olmuştur. İşlenen bazı konularda Hayyam etkisi açıkça görülmektedir. Attâr'ın edebî hayatının birinci ve en verimli döneminde kaleme alınan bu tasavvufî mesnevî sembollerle, üstü kapalı ibarelerle doludur.

Bu çeviride yararlanılan iki bilimsel neşrin açıklamalar bölümünde bunlar izah edilmeye çalışılmışsa da bazı yerlerde Esrârnâme'yi yayımlayanlar da işin içinden çıkamamışlardır. Zaman zaman basit bir konu veya kelime uzun uzun tefsir edilirken, çapraşık ve üstü kapalı ifadeler ya atlanmış ya da bir iki cümleyle geçiştirilmiştir.

Çeviri çalışması sırasında yararlanılan iki bilimsel yayının ilki Dr. Seyyid Sâdık-ı Govherîn tarafından yapılan tenkidli neşirdir: Esrârnâme, Şeyh Ferîdüddîn Attâr-i Nîşâbûrî, tashîh-i Doktur Seyyid Sâdık-i Govherîn (1293-1376), İntişârât-i Zuvvâr, çâp-i şeşom (altıncı baskı), Tahran 1384, 436 sayfa.

Çeviri sırasında daha çok yararlanılan yayın: Esrârnâme, Attâr, Ferîdüddîn Muhammed bin İbrâhîm-i Nîşâbûrî, Mukaddime, Tashîh ve Ta'lîkât-i Muhammed Rızâ Şefî'î-i Kedkenî, İntişârât-i Sohen, Tahran, 1386 (2010), 598 sayfa. Profesör Kedkenî Attâr'ın hemşehrisi olduğundan, o bölgede henüz Attâr'ın yaşadığı döneme ait kültürün ve bazı kelimelerin aynen veya değişikliğe uğrayarak yaşadığını biliyor. Beyitlerin açıklamaları sırasında sık sık bu avantajını kullanarak mukayese yoluna gitmiştir.

Esrârnâme'nin çevirisinde iki yol izlenebilirdi. Birinci yolda, bu manzum eser nesren çevrilir, beyitler arasında bağlantı kurularak paragraf çevirisi yapılabilirdi. İkinci yol ise her beytin nazmen çevirisini yapmaktı. Biz ikinci yolu tercih ettik. Tasavvuf terminolojisine ait kelimelere dokunmadan, serbest vezinle, mümkün olduğu kadar kafiye tutturarak, herkesin anlayabileceği bir âşık edebiyatı dilini tercih ettik.

Yukarıda metnin çevirisine esas aldığımız Farsça iki tenkidli neşrin notlandırmalarından da yararlanarak eser ile ilgili bir sözlük koymayı, Attâr'ın Esrârnâme'deki görüşlerini ayrı bir bölüm halinde kısaca ele almayı uygun gördük.

Bu çalışmanın yararlı olmasını umarım.

Prof. Dr. Mehmet Kanar, 1 Ekim 2011, Bakırköy
profkanar@yahoo.com

Birinci Makale

Tevhid

Tanrı'nın adıyla.

O Tanrı cana din nurunu verdi
Tanrı'yı bilsin diye akla yakîn verdi
Bütün âlem adını aldı Tanrıdan
Yer, gök, alt, üst hep On'dan
İki âlem varlık hil'atını giydi On'dan
Felek yukarıyı, yer aşağıyı aldı On'dan
Felek ayakta rükû eder O'na
Yeryüzü yere kapanmış, secde eder O'na
Gökkubbeyi dumandan yaratan O
Bir yağdan gözleri görür eden O
Sivrisinek iğnesinden Zülfekar çıkarır
Örümcekten bir perdedar yaratır.
Topraktan Âdem'in mânâsını çıkarır
Rüzgârdan Meryem'in İsa'sını çıkarır
Kandan misk, kamıştan şeker gösterir.
Yağmurdan inci, madenden cevher gösterir.
Bir ilktir, yoktur öncesi
Bir sondur; yoktur sonrası
Zahirdir; bâtın ondan zuhur eder
Bâtındır; nurdan daha zâhir.
Ne ululuğunun başlangıcı var,
Ne mülkünün bir sonu var.
Nasıl olduğunu bilen bir Tanrı

Benim bildiğim her şeyden dışarı.
O'dur yaratan görüşümüzü, bilişimizi
Kim bilmiştir, kim görmüştür O'nu?
Kimse erişemez zâtının künhüne
Budur dediğin her şey, değildir O
Canımız gitse de O'na,
Nasıl varır O'nun künhüne?
Kendi canımı bilmiyorum, nasıldır?
Allah aşkına, ne bileyim künhü nasıldır?
Cam nasıl da gizli tuttu o!
Can sırrını kimseye demedi o.
Bedenin zindedir canla, canın gizli
Canla zindesin sen; bilmezsin canı.
Ne büyük yaratıcılık gücü, gizli aşikâr!
Susmaktan başka kimseye yok yarar.
Binlerce kez kılı kırk yardım ben
Susmak dışında çıkar yol bulmadım ben.
Onun zâtına ulaşamazsın madem,
Yaratıcılık cemâlini gör, yetin sen.
Dürüstsen sen varlıklar içinde,
Sıyrıl tabiatların dört duvarından.
Tanrı'nın sana düşmez bir işi.
Tanrısal tabiatla yapabilir misin bir işi?
Su asıl ise, durdur su ile onu
Yaygınlaştır suyu, sonra bak ona.
Toprak ise asıl, çıkar kapı önüne
Ayak altındaki toprağı, alma sen dikkate.
Hava ise, adaletsiz say sen onu
Rüzgâr götürmüştür, yok say sen onu.
Ateş asıl ise, su çarp üstüne
Çekersen suyunu, ateş sal üstüne.
Tabiatın doğruysa, riyasız ol
Tabiî değilsen, Allah adamı ol.
Her iki cihanda tek yaratıcı var
Dört unsur ile ne işin var?
Bir söyle, bir dile, bir ara.
Bir gör, bir bil, bir iste.
Birdir hepsi, ister son olsun ister evvel
Ama görenin gözü şaşı; iki görür.

Dikkatli bak, her biri bir zerre
O'nu hamd ile tespih eder.
Bu ne büyük bağıştır, ne lütuf!
Her zerrenin O'nunla bir sırrı var.
Ne büyük isim, ne büyük mânâ, hepsi sen
Hep diyorum; ey sen, her şey sen!
Dünyada gördüğüm her zerre
Çevirmiş yüzünü senin yüzüne.
Yüzümüz dönük olmasaydı sana,
Kıl ucu kadar döner miydin bize?
Lütfun yardım etmeseydi,
Zerrede olur muydu bekâ imkânı?
Her şey bâki seninle, sensin gizli
Can içindesin, cihanın dışında.
Bütün canlar hayran kalmış sana.
Durursun sen can ile aramızda.
Sana giden yolun sonunu yok gören
Can içindesin; canı yok gören.
Cihan seninle dolu; değilsin sen cihanda
Her şey kaybolmuş sende; sen yoksun ortada.
Hem gizlisin hem aşikârda.
Ne bir yer içindesin ne bir yerin üstünde.
Konuşkanlığındır suskunluğunun sebebi.
Görünürlüğündür gizliliğinin sebebi.
Mânâsın sen, senin dışında ismin var.
Hazinesin sen, bir tılsımdır bütün âlem.
Zâtının nuru, ferri, huzuru
Her bir zerreye verir ışığı.
Her zerrede seni görürüm
İki âlemde "Semme vechullah" görürüm.
Huzurunda yer yok ikiliğe
Bütün âlem sensin; senin kudretin.
Birden yüze, her şey kalmış senden
İki âlem sana ait; sen kâimsin kendiliğinden.
Tüm varlıklar hazretinin gölgesi.
Her şey yaratıcılığının, kudretinin eseri.
Akıl ile can dünyası hayran kalmış.
Sensin perde arkasında saklı kalmış.
Dünya adınla dolu; senden işaret yok.

Akıl seninle görür; sende ayanlık yok.
Akla görünürsün, hayâlden saklısın.
Yüce Tanrım, sen ne yüce nursun!
Görmüyorum senden başka bir şey
Sen varken, ne olur ki başka şey?
Güzel söyleyen biri zâtı hakkında
Tevhîd, izâfeleri ıskattır demiş.
Vahdet için neden ilişik arayalım?
Matlûb sensin; tâlib olarak ne diyeyim?
Senin tevhîd ipeğini dokuyorum.
Canımı feda etmek istiyorum.
Topraktan binlerce kalıp çıkar
Varınca sana, tertemiz gelir sana.
Nice insan yaşadı, gitti.
İyisi, kötüsü toprağa gitti.
Hepsi kendince bir zanda idi
Bildikleri, Tanrı'nın tek sahip olması idi.
Ne canın haberi var; neyin canıdır?
Ne bedenin haberi var; kimin bedenidir?
Ne kulak kendi işittiğinden haberdar
Ne göz kendi gördüğünden haberdar.
Dilinin haberi yok konuşma yetisinden
Bedeninin haberi yok kendi gücünden.
Ne haberi var feleğin dönüşünden
Ne cinden, insandan, şeytandan, melekten.
Niceleri burada gömüldü gitti,
Niceleri de başka taraftan geldi.
Ne gidenin bu sırdan var haberi
Ne gelenin bu yoldan var haberi.
Kaybettiler bu sırsız sırrı
Kimse anlamaz bunun zerresini.
Kapı eskidi mi açılamaz
Üstüne parmak vurulmaz.
Emre itaat etmek gerek
Çaresi ancak sabır ile susmak.
Teslim vadisinde kimin vardır cesareti?
Korkudan tutar içinde nefesi.
Susmaktan öte yol bilmeyiz.
Yoktur ah diyecek cesaretimiz.

Âdemden bir katre seçmiş,
Bir katreden bir halk var etmiş.
Çok düşündüler bir katre üstünde
Yaratılış önderleri âciz kaldı bunda.
Akıllar daldı bir damla suya.
Hepsi gark oldu bir damla suda.
Binlerce susamış gelir bu vadiden
Diz çöker gelince bu dergâha.
Temiz insan! Aczini söylersin sen.
Marufsun; mâ arafnâk'i bilirsin sen.
İki âlem de sadece sözde kaldı.
Herkes zan perdesinde kaldı.
Derler: Arayış içindeyiz biz.
Eskiden beri bu yolun eriyiz.
Şu tuhaflığı gör: Bir damla su geldi.
Bir deniz parlak inci doldu.
Şaşılası şu: Bir zerre toprak oldu
Göklerdeki güneş fırsat verince.
Sivrisinek kadar havsalan yok.
Nasıl iki âlemi anlayabilirsin?
Ciğerin kan doldu, meşakkat çektin.
Bunlar senin düşündüğün gibi değil.
Git, boş hayâllere kapılma.
Haddini bil; sakın haddini aşma!
Hayretten âcizlik örtüsünü çek üstüne.
Hasret yaşını yağdır yağmur gibi yüzüne.
Dostum, Hak birdir ancak
Bir avuç damarla deriden ne olacak?
Tanrı münezzeh, pâk; sen ise bir toprak
Pâk ile toprak arasında ne nispet olacak?
Âlemden bir karınca gittiyse yokluğa,
Ne eksildi? Ne ekledi bu varlığa?
Halka gibi vur başını bu kapıya
Böyle bir baş az gelmez bu kapıya.
Gökyüzü lacivert giyindi şu yüzden
Halka gibi kaldı bu kapının dışında.
Tanrı'nın tek dostu yine kendisi.
O'na lâyık olan yine O'dur, değil başkası.
Biri sorarsa sana: Ne dersin?

Kaybetmedin bir şey; neyi ararsın?
Birincisi, bulacağını nasıl bulacaksın?
Kaybolunca bir şey, aramaya koşacaksın.
Saçmalıktır uğraşmak bu hasret içinde.
Nice canlar çıktı bu hasret ile.
Bütün sıddıkların yüreği kan doldu.
Kim bilir ki onun sırrı nasıldır?
Bakar mısın, binlerce yıldır İblis'in işi
Tanrı'yı tesbih ile takdis etmekti.
Herkes O'na ibadeti bir yana koydu
Kendini beğenmişlikle ibadeti unuttu.
Gönlü kanlandı, yeri sıkıntılı oldu;
Bedeni lanet sofrasına döndü.
Biz istiğnada bulunursak,
Düşeriz uçsuz bucaksız çöle.
Bu halimizle ciğerimiz kan dolar;
Bu müstağnilikten feryadımız artar.
Bu istiğna yüzünden ferman gelirse,
Masumların tüm umudu söner.
Yarın o yüksek eyvan önünde
Lâyezâlin kösü vurulduğunda
Her bir yanda kim cüret edecek?
Nasipsiz olan bu nakdi nasıl verecek?
Tanrı'nın istiğna yüceliği var
Bu ne oyundur? Yokluktan başka neyin var?
İstersen sen tesbih ile namaz ile
Müstağni Tanrı hoşnut olsun seninle.
Namazın uzun yolun azığı.
O'nun ihtiyacı yok senin namazına.
Şunu iyi bil; şüphe etme yiğidim
Görev veren Tanrı, verdi başarıyı da.
Tanrı tevfiki yardım etmezse sana
Başarılı olamazsın işinden yana.
Ne büyük derecedir bu! Yerle gök arası
O'nun katında ancak siyah kıl tanesi.
Ne büyük kudrettir! Görürsün kudretini
Bir kıl ucundan yüz sanat eseri.
Ne izzet sahibidir! Bir o kadar müstağni
Bunca akıl ile can orada oyundur.

Ne haşmettir ki yansırsa her cana,
Her zerreden olur yüz tufan.
Öncelik O'nundur. Bu ilkliğiyle
Hiçbir varlık denk olamaz ona.
Ne büyük vahdet! Bir kıl sığmaz Ona.
Bu vahdette dünya bir kıl kadar gelmez.
Ne büyük nispet! Kırk sabah boyunca
Kendi elinle yem koydun tuzağa.
Ne büyük rahmet! İblis bulursa zerresini
İdris'i bırakır kendinden geri.
Ne büyük kıskançlık! Düşse âleme
Bir anda iki âlemi katar birbirine.
Ne heybettir ki güneş zerresine rastlasa,
Gölge gibi sonsuza kadar kalır orada.
Ne hüccettir bu! Kimsenin yüzünde,
Bir kıl kadar işaret görülmez.
Bu ne hürmettir! Bu makamın büyüklüğünden
Senden başkası oraya yol bulmaz.
Bu ne mülktür! Yasası var
Ne eksiklik olur ne fazlalık gelir.
Ne kudret ki isterse bir anda
Yeri muma döndürür, feleği de.
Ne şerbettir ki kana ekmek bansa can,
"Sekâkum rabbukum" umuduyla can
Ne âyettir ki göstermek istersen
Her zerreden ilahî bir güneş
Ne fırsattır ki şu gök kubbede
Âlemi yakarsın bir âşığın ahıyla.
Ne şefkattir ki bizim için ebediyen
Verdin annelere şefkati.
Ne mühlettir ki gelince zamanı
Bir kıl için bir âlem düşer tuzağa.
O ne vakittir esirlik zamanı
Kıl ucuyla tutarsın bir cihanı
Ne büyük nimettir; bu nimete
Sürekli şükretmek borçtur boynuna.
Bu ne şiddettir! Kanıt getirmede
Ne sessizlik yaprağı, ne söyleme yüzü.
Bu ne ruhsattır! Yolu olmasaydı,

Kimsede ah çekecek cesaret olmazdı.
Bu ne ayrılık! Niceleri koşturdu.
Görmediler seni; hepsi yok oldu.
Bu ne rahat! O yüce melekler
O tecelli ile daim naz içindeler.
Bu ne lezzet! O temiz kişiler
Onunla temiz koku çekerler.
Hepimiz biçareyiz, kalmışız yerimizde.
Şu biçareliğimizi sen bağışla.
Mezar beşiğine düştük biz.
Çocuklar gibi o âlemde doğduk biz.
O mezar dar beşik oldu bize
Kefen dolandı taş gibi omzumuza.
İki zenci zor ile gelir içeri
Sallar mezarımızın beşiğini.
Çocuklar gibi dar yerde sıkıntıyla
Titrer dururuz iki zencinin korkusuyla.
Ne amacımız vardır ne bir sevgi
Dünya çevirmiştir bizden yüzünü.
Kopmuştur bizden hem yabancı hem yakın
Zor yol vardır önünde biz çocukların.
Dünya çocukları gibi görmemiş oluruz
Ne zorluk vardır; biz ondan korkarız.
Bir saat kalırsak biz o toprakta
Temiz Tanrım! O zenciyi bizden tut uzakta.
Bize derler: Rabbin kim? Nedir dinin?
Tanrım, senden isteriz biz telkin.
Tanrım, izzetle yaşattın sen bizi
Şu zencilerin eline bırakma bizi.
Öğretensin bize sen konuşmayı
Konağımız uzakta kalır; iş zorlaşır.
Derdimiz sonsuza kadar kalır
Bilmem bize böyle ne yapmak ister?
Tanrım biz avare varlıklarız
Musibet görmüş perişanlarız.
Baştan ayağa kıvranıp duruyoruz
Ne baş var ne ayak; bizler bir hiçiz.
Gönlümüzü teselli edecek gönlün yok mu?
Perişan halimize acıyacak mısın bir an?

Gönlün yoksa, nasıl acırsın halimize?
Ne diyeyim, gönüller sahibi sen değil misin?
Tanrım, burada biçare kaldım
Bu düşünceyle, kalbim yüz parça kaldım.
Gerçi vücudumda yok senden bir nişan
Ama bir an kayıp değilsin canımdan.
Aklımın, canımın sırrında sen varsın
Bu yüzden inci saçar oldu dilim.
Sensin tüm âlemden müstağni olan
Sözü kısa kesmeli; Allah'tır en iyi bilen.

İkinci Makale

Resûlullah'a Naat

Görüş sahiplerine lâyık övgü nasıl olur?
Yaratılış dolunayına lâyık övgü nasıl olur?
Heybetinden şu duacı tir tir titrer
Dili onun övgüsünü nasıl eder?
Onun zâtına naat sözün üstündedir
Dil işlemez oldu; nasıl söz söylenir?
Onu nasıl öveceğim? Çünkü Tanrı dedi:
Onun adı Tanrı adıyla birliktedir.
Muhammed! Doğru sözlüsün, eminsin
Dünya için âlemlere rahmetsin.
Muhammed! Yaratılışta onun nişanı var
Yüce başlıdır; başım yüceltenlerin tacıdır.
Muhammed; iki âlemin en iyisi
Dinin, dünyanın nizamı, insanoğlunun kıvancı
Temelde, peygamberlik kutusunun incisi
Mânâda, yiğitlik burcunun yıldızı
Lâyezâl Tanrı sırrının harflerini öğreten
Yücelikler ikliminden dünyayı aydınlatan
Padişahlık sırlarını bilen
İlahî sırların muammasını bilen.
Dünya onun dergâhında bir süprüntü
Felek onun hankâhında bir derviş.
Henüz Âdem beden kaydındaydı
O, can ile gönül dünyasının şahıydı.
Vücudundan Âdem'de bir nur vardı
Yoksa melek ona nasıl secde ederdi?

Âlemde onun nuru bir emanetti.
Sonunda Âdem'den Abdullah'a geldi.
Bunca peygamberden geçti
Hepsinin üstünde bir inci oldu.
Bir menzilden diğerine geçti
Pişmişti ama daha da pişti.
Sonunda her şey hazır edildi.
Geç geldi ama pişmiş olarak geldi.
Vahiy öncesi kırk yıl halvetteydi.
Vahiy emîni derhal vahiy getirdi.
Meleklerin tavusunun huzuruna geldi
Onun ardında kudsîler dizilmişti.
Cibrîl-i Emîn seslendi yüksekten:
Ey büyük insan; konuş haydi, durma.
Nurlu gönlünü din denizi yap
Rabbülâlemîn'in vahyini söyle.
Gayb musikîsini biliyorsun.
Dokuz feleğin sırrını biliyorsun.
Aşina olmuşsun ilahî sırlara
Susma; oku Tanrı adıyla.
Ay ile güneş nasıl örtülür?
At örtüyü başından; kalk da kork!
Şah sensin, bütün ufuklar askerin
Asıl sensin, bütün âlem kulun.
Çağır Tanrı'ya halkı, rehberlik et.
Doğru yoldasın; Tanrı için peygamberlik et.
Hak can nuruyla vahiy gönderdi.
Kur'ân'ı ona insan öğretti lafı aklından gitti.
Sonunda Tanrı'ya davette öncü oldu
Şeriat yenilendi, İslam yeni oldu.
Dünyayı mânâya yönlendirdi.
Her sözün özünden yağ çıkardı.
Her bid'at onunla tepetakla oldu.
Devlet cevherinin nuru onun yanındaydı.
Devletinin nuru bir zerre parladı.
Ay ile güneş ondan bir zerre aldı.
Mis kokulu siyah saçları dağıldı
"Canına and olsun" tacını başına koydu.
Saçının mis kokusu âleme yayıldı.

Yüzünün nuru feleklere ulaştı.
Üç boyut onun saçıyla ıtırlandı
İki âlem onun yüz nuruyla nurlandı.
Gönül çelen yüzü ne güzel güneştir!
Gölgesine taylesan döşenmiştir.
Siyah örgülü iki saçı misler gibi kokar
Her tel saçında yüz can yuva kurar.
Onun göğsü Tanrı ile nurlandı.
Namazdaydı, Cennet üzümü aldı.
Üzümün her tanesi onun canında
Pervin salkımı gibi hep nurlandı.
Canı Tanrı sayesinde nurla doluydu
Ama kâfirlerin elinden azaptaydı.
Bazen bir taş dişini kırdı.
Bazen ibadetten ayakları şişti.
Bazen gamlandı, elini yüreğine koydu.
Bazen açlıktan, karnına taş koydu.
Dünya ile ahiret onun için vardı.
Derdi çok felek onun için kazançtı.
Bu yüzden o sıkıntıya direndi.
Zahmetsiz hazine elde edilmezdi.
Kimi müfessirlerce o emindir.
Bazılarına göre ise öyle değildir.
Geri çevirince o yüzüğü
Yetişti Cebrail, Peygamber'in yanına
Dedi: Efendi; bu yüzükten kes ilgini
Yüzükle hallolmaz işin; bil bunu.
Felek dediğin senin için yüzüktür.
Niçin bu yüzükle uğraşırsın?
Tanrı'nın parmağında senin gönlün var.
Süleyman gibi bir yüzüğe bakma.
Senin yüzüğünün bir adı vardır.
Ama altın yüzük sana haramdır.
Sen tespihini parmaklarınla çek.
Çünkü tespih insanların parmağındadır.
Ay, parmağında yüksük oldu senin.
Kâfirlerin gözüne girdi parmağın.
Her parmağında yüz hüner var
Bir yüzükle ilgilenmekte ne var?

Parmağına ip bağlayacaksan
Böylelikle bir dertliyi unutmayacaksan
Biz olmadan bir işe yeltenirsen
Kibriyânın azarına dayanamazsın.
Başını kıl kadar bizden çevirme
Parmağındaki bağlı kılı unutma.
Madem parmağın iyi işliyor
Kanlı pamuğun altında parmağını çıkar.
Parmak hesabı yap kendi kendine.
Kıyamet günü hesabı kolay gelsin sana.
Parmağıma şunun için ip bağlarım
Senden başka kimse aklıma gelmesin derim.
Sözlerine şunun için parmak bastım
Sen bir çıraksın, ben ustayım.
"Kur'ân'ı öğretti" sözünü şefkatle
Gösterdin önümüzdeki levhada.
Mekke harbinde parmakların soğukluğundan
Gönlümde senin gücün belirdi.
Kalemde olmadı hiç sayende
Kalem erbabının bunca izzeti.
İzzetinden akıl ile can hayran kaldı
Akıl hayretle parmağını ısırdı.
Kulun Muhammed, iki âlemin efendisi
Peygamberliği ile kıyamet iki parmağının arası.
Gölgesizsin sen; güneş senin yanında
Benzer ümit parmağını emen çocuğa.
O güneşle otağ kurdu feleğe
Seninle parmak bastı tuza
Senin avucundadır madem Hızır pınarı
Her parmak ucundan akıt bir pınarı
Yeryüzü yaygısından bas ayağını arşa
Bir parmaklık mesafe var başından arşa
Cebrail önde bir parmak olursa
Yanar kömür gibi kanatları.
Kudsîler kanat açar senin nurunla
Parmaklar gösterir seni birbirine.
Senin gibi bir resûl gelmedi risâlet makamına
Beş parmak bir olur mu hiç elde?
O kimsenin önünde yoktur helva

Parmağı biraz daha uzundur diye.
Git, bas parmağını Sıddık'ın nabzına
Hakikat nuruyla dolu bir gönül var onda.
Söyle Ömer'e, kalksın öfkeyle
Soksun parmağını İblis'in gözüne.
Söyle Osman'a, sırtı sağlamdır Kur'ân'la
Çevirsin Kur'ân'ı sayfa sayfa.
Ali'ye söyle, itaat etmek uğruna
Yüzüğü bağışlasın namaz esnasında.
Git konuş o putperestlerle
Dünyayı dar et gözlerine.
Bir mucize isterlerse senden anında
İşaret et parmağınla aya.
Dini muhterem kıl sıdkınla
Yuvarlak ayı hilâle çevir parmağınla.
Kıskanç, haset gamıyla ısırsın parmağını
Sen birbirinden ayıradur ayı.
Kâfir dinin için sana baskı yaparsa
Geçir boğazına ipi, as darağacına.
Feleğin bir avuç semirmemiş danasından
Çek elini zehirli oğlağından.
Dostum, Kur'ân oku, susma
Kâfir, parmağıyla kulağını tıkasa da.
Bilâl, elini kulağına koyduğunda
Kesilir bütün konuşmalar o anda.
Dudağına taş atarlarsa sertçe
Bastır parmağını dudağına, söylenme.
Vakti geldiği zaman ben o taş ile
Dünyayı dar ederim taş yüreklilere.
Ne rütbe, ne kudret, ne kadir!
Ne sahip, ne sadık, ne başköşe!
Bu toprak âlemin büyük padişahı
Felekler âleminin büyük sultanı.
Yüce arş olmuş senin eşiğin
Yedi kat gökyüzü olmuş evin.
Nebiler içinde en faziletlisi
Tanrı mahremlerinin en mahremi.
Senin cömertliğin Kızıldeniz'e asker çekmiş
Yıldızlar damında davul çalan gözcü olmuş.

İlahî sırlardan haberdar olmuş
Yer ile gök arasındakiler seni desteklemiş.
Ne azametli sürme renkli felek!
Toprağını yıldızların gözüne sürme yapmış.
Mahşerde Âdem ile yanındakiler
Sancağının altında el ele vermiş
Kapında İsa gibi elli kapıcı var.
Ümran'ın Musa'sı kapında haberci olmuş.
Öncekilerin emiri büyük İdris
Senin nurunla Harem'e mahrem olmuş.
Halil İbrahim adını can mührü bilmiş
Cehennem ateşinden Cennet yolunu bulmuş.
Yoluna kurban olma umuduyla
İsmail sen yoksun diye yas tutar olmuş.
Yanık sesli Davud yüz hoş makamla
Aşkının Zebur'unu gece gündüz okumuş.
Çok büyük padişah olan Süleyman
Senin ordunda bir sipahi olmuş.
Boyacı Mesih şu lacivert gökyüzünden
İğneyle adını nakşeder canlara.
Yalnız Hak değildir mûnisin olan
Bütün peygamberler senin meclisinde.
Birkaç buğday tanesi hicap oldu Âdem'e
Ne buğday ne Cennet engel oldu yoluna.
İki nalın engel oldu Musa'nın yoluna
İki âlemden geçtin sen iki nalınla.
Bir iğneydi İsa'nın yolundaki engel
Her makamda bir pencere açılmıştı sana.
Nebilerin gecesini aydınlatan incisin sen
Velîlerin gerçek mumusun sen.
Sekiz Cennet evinin çerağısın sen
Miraç gecesini aydınlatan incisin sen.

Miraç

Bir gece geldi Cebrail uzaktan
Yıldırım gibi giden Burak getirdi nurdan
Efendim! Geç bu zindandan
Ruhlar ülkesine çık yolculuğa.
Çok nebi, elçi var orada
Huriler toplanmış dünyanın her yanından.
Herkes gözü yolda seni bekler
Tanrı dergâhının güneşini görmek ister.
Huriler dışarı atmış kendini odalardan
Bir hediye alırsın diye onlardan.
Melekler arasında velvele kopmuş
Belki Düldül'ü sürersin diye o taraftan.
Gece boyunca âlemi aydınlatan yıldızlar
Göz değmesin diye tütsü yakar sabaha kadar.
Biliyorum, senin çok nurun var
Tanrı feragat verdi sana huriden.
Kalk şimdi, çek önüne Burak'ı
Biliyorum, sende nasıl bir iştiyak var.
Kudsî âlemde dolaş bir süre
Tut o halkayı, gir hareme.
Can dilin sırdaş olunca Hak ile
Kendine dön, ilgilen kendi sırların ile

***

Bülbül kafeste nasıl kanat çırpar?
Harekete geçti bu söz üzerine Peygamber.
Yıldırım süratli Burak'ı bu toprak âlemden

Sürdü, hutbe okudu önce feleklere.
Halis Tanrı kullarına öğretmen oldu
Tanrı elçilerinin hakikatini okuttu.
Görmüş geçirmiş nice nebiler
Onda çok din nuru gördüler.
Onun nuruyla kendilerini yok gördüler
Ne diyeyim? Ateşten duman gördüler.
Yeryüzünden kaşla göz arasında
Yükseldi Kâbekavseyn fezasına.
Cennetin doruklarına çıktı, dolaştı
Rabbülâlemîn'in arşına yükseldi.
Felek fîruzesi coşmaya başladı
Meleklerin "Yol açın!" sesleriyle.
Sonunda yükseldi, yükseldi yücelere
Yüz binlerce meleğin "Yol açın!" sesleriyle.
Konuğa yiyecekler sunuldu, bir ay yaygı oldu
Arşı taşıyan melekler yükleri üst üste yığdı.
Cennet donatılmış, kapılar açılmış
Perdeler kaldırılmış, taht koyulmuş.
Büyük arşta bir velveledir kopmuş
Her iki âlemin dolunayı gelmiş!
Seyyidlerin seyyidi geldi
Varlıkların başkomutanı geldi.
Yedi kat felekte sefer etti
Gayb perdesinin ötesine geçti.
Hiçbir şey yolunda engel olmadı
Karşısına çıkan şeylerle vazgeçebilirdi.
Hiçbir tarafa gözünü çevirmedi
Çünkü onun çok yüksekte dostu vardı.
Cennet hurilerle doluydu ama
İki gözü hiçbir tarafa kaymadı.
Tanrı katında o nurla aydınlanınca
Cebrail bile o nurun uzağında kaldı.
Hak nuruyla etraf ışıl ışıl olunca
Rûhülkudüs Cebrail geldi hemen figana:
Efendim; yükselirsem biraz daha yukarı
Bu nur yakar benim kanatlarımı.
Ey Rûhülemîn! Sen Tanrı huzurundasın
Buraya gelecek gücü yok peygamberlerin.

Neden üzülüyorsun kanatların için?
“Biraz daha yaklaşırsam” dedin.
Binlerce can yanar bu yolda
Yanarsa yansın kanadın ey Tanrı ulağı!
Sıddıklar ne haldeler, bilmiyorlar
Böyle bir yerde sen kanadını dert ediyorsun.
Tanrı katında bulunuyorsan
Yanıversin kanadın; bu makamın meleğisin.
Ey Rûhülemîn! Otur bu dergâhta
Üzme kendini: Benim bir vaktim var Tanrı katında.
Sen öğrencimsin benim, otur rahatça.
İhsan, iman nedir? Sor bana.
“Kavlen sakîl” sırasından geçti
“Ey Cebrail, şimdi kapıda dur” dedi.
Bundan öteye geçiş iznin yok.
Her komutana sarayda bulunma izni yok.
Ben Tanrı nurunda pervane gibiyim
Sen tavus tüyü kanadına bağlısın.
Sığın Tanrı’ya; kanattan ne beklersin?
Sözün bittiği yerdir, neden kanattan bahsedersin?
Binlerce kanadın canı hikmet sırrı dolu
O ismet denizinin canına fedadır.
Rûhülkudüs’ün üzerinde yükseldi
Rastladığı her şeyi geride bıraktı.
Peygamber’in bulunduğu makam yüksekti
En yüksek yıldız Zühal, Dünya gibi gerideydi.
Canı nurla öyle yaklaştı ki Tanrı’ya
Cebrail ondan kalmıştı uzaklarda.
Oysa Cebrail-i Emînin kanatları
Kaplamıştı yer ile gök arasını.
Peygamber’den çok uzakta kalmıştı
Peygamber’i oradan serçe kadar görmüştü.
Yönlerden geçince, yol daraldı
Sonunda Tanrı’ya yaklaştı.
Tanrı katında nasıldı, ne diyeyim?
O anda varlığının dışındaydı.
O kadar yakında gönlü sır doluydu.
O dehşet içinde dili tutulmuştu.
Gül yaprağı gibi canı hayâdan terlemiş

Canı vehim hayâlini izlemiş.
Hem duygudan geçti hem candan
Geçince kendinden Hakk'a baktı Hak'tan.
Gözü görebildiği kadarıyla
Gönlü bakıyordu onun gözüne.
Dergâhtan halvet yerine indi
Rabbanî nur girdi içeri, o gitti.
O haybette Muhammed bir şey yapamadı
Muhammed Muhammed'den bîzar kaldı.
Hak görüyordu onun kıvrandığını
Şefkat ile verdi derhal selamını.
Bu halden çıkardı, kendine getirdi
Selamını Peygamber'ine iletti.
Hitap geldi: Bırak kendini, gir içeri
Duymadan, konuşmadan çık dışarı.
Bir arzun varsa, hemen söyle
Neden geçtin kendinden? Ne oldu sana?
Şimdi yaktın sen bütün putları
Şefaatçi ol bir zaman ümmetine.
Yetimsin; yetimliğinle apaçıktır bu.
Yetim şefaatçidir iki âlem halkına.
Fakirsin; fakirliğinle şaşırtırsın
Ünün yayılmış hem arşta hem ferşte.
Benimsin; ister yetim ol ister derviş
Ben seninim; bu hepsinden öte.
Korkulur mu fakirlikten? Fakirlik kıvançtır.
Fakirlik iki dünyada yüz karası değildir.
Sen incisin, yetim olsan da ne var bunda?
İncinin en iyi özelliği yetimliğinde.
Nesebiyle kesti bağlarını sonunda
Hakk'ın selamını işitti can kulağında.
Selamı sadece kendine has etmedi
Selamın bana ve salih kullarına olsun, dedi.
Gör kerem sahibini; bu kadehten içince
Şu bîçare salih kulları unutmadı.
Hitap geldi: Ey mutlak masum
Hakkın var; hak, hak sahibine gider.
Ne dilersen, söyle şimdi dileğini
Dilemek senden, yerine getirmek bizden.

Yüce Tanrı başlayınca sırları açmaya
Peygamber de başladı konuşmaya.
Yarabbi, bir ümmetim var günahkâr
Ateşten koru onları fazlınla.
Bak onların iniltisine, yürek yangınına
Nasip et mülâkatını onlara.
Hepsinin umudunu bilirsin, vefa göster
Hepsinin hacetini kabul et lütfunla.
Bütün âlem bir avuç toprak değil mi Tanrım?
Bir avuç toprağın umudunu yele verme Tanrım.
Deniz diyarı çalkalanıp bulanmasın
Bu deryada ne hoş kumlar vardır!
Bu engin denizden ne eksilir
Bir saman çöpü onu seyrederse?
Mahşer halkına rahmet edersen
Bir kıl ucu ıslanır bu deryadan.
Böyle söyledi, kutsal âlemin bülbülü uçtu
Can burnuna ünsiyet gülünün kokusu doldu.
Seçkin peygamberlerin makamı
Muhammed'in makamının gerisinde kaldı.
Yoldan atlı olarak gelen peygamberler
Attan indi, Muhammed'in üzengisine tutundu.
Bütün melekler açtı kanatlarını
Yolunun toprağını kanatla aldı, başlarına koydu.
Bütün kudsîler onu görmek için oturdu
Onun mânâlarından koku almak istedi.
Sanır mısın onun ayağının toprağı
Cihan padişahının katında yok değeri?
Onun ayağının toprağına yemin etti
Mekke'de yaşayan Muhammed için and içti.

* * *

Ey dinin başköşesinde oturan! Attâr'ı gör bir an.
Onun için de şefaatçi ol; hallerine bak.
Ben yanında Ashâb-ı Kehf'in köpeğiyim.
Yaşadıkça ben bu dergâhta duracağım.
Gözyaşlarımla tövbe guslü yaptım.
Ayağının altındaki toz olmak istedim.

O temiz bahçenin uzağında olan benim
O arzu ile başıma toprak saçarım.
Bir gün o meydana girersem
Çevgenimle ne oyunlar oynarım!
Bir ah çeker, dünya bağını koparırım
Senin toprağından canıma hanut yaparım.
Senin dergâhından üç hacette bulunurum
Çünkü senden çok hacette bulunmak isterim.
Ölmeden önce sana gönül vermiş bu derviş
Görsün senin temiz bahçeni önce.
Sen beni şairler arasına koymuyorsun.
Bana şairlerin gözüyle bakmıyorsun.
Canım bedenimden uçup kurtulursa
Tanrım, kucaklasın beni, budur dileği.

***

Gönlüm; canını onun yoluna feda et
Takva ile yüzünü o dergâha yönelt.
Dünyada onun temiz dininden söz et
Ukbâda onun eteğine sarıl.

***

Sana açık bir örnek vereyim, düşün
Birinin önünde içi bal dolu kap var.
Bir çocuk ona derse: Dikkat et!
Bu kaptaki balın altında zehir var!
Çocuktan o sözü duyunca
Elini çeker ondan, kuşku yok bunda.
Bunca peygamber seni uyarmış
İşin zor olacaktır bu yolda.
Bir çocuğun sözüyle perhiz yoluna girdin
Nebilerin sözüyle kalk oturduğun yoldan.

***

Tanrım, din nurunu yoldaş et bize
Muhammed'i şefaatçi kıl bize.

İşimizden dolayı öfkelendirme onu
Bizden hoşnut kıl onun temiz canını.
Yüz binlerce selam olsun ona
Tanrı sayesinde tüm yârânına.
Özellikle temiz cevherli dört yârine
Ebubekir'e, Ömer'e, Osman'a, Haydar'a.
Nebî buyurdu: Yıldızdır onlar
Uyarsanız onlara, erersiniz hidayete.

Ashabın Fazileti
Emîrülmü'minin Ebubekir'in Fazileti

Hilâfet merkezinin ilk önderi
Doğruluk dünyası, Ebû Kuhâfe oğlu
Hak dininin esası, tahkikin temeli
Şeriat şahının nâyibi, Sıddık.
Sadakat göğünün en parlak güneşi
Velîlerin çerağı, en büyük Sıddık.
Şeriatın ilk göz aydını
Mustafa'nın refiki, ikilinin ikincisi.
Şeriatın şarabı kaynamaya başlayınca
"İnandık, tasdik ettik" şarabını içti.
Hikmet kadehinden ilk önce o içti.
Mustafa'nın elinden hikmet çorbası içti.
İmamlıkta Nebi'nin önünde durdu.
Zengin geldi, yoksul biri olarak gitti.
Tanrı onun can kulağına seslenince
Her nesi varsa, kızına feda etti.
Altın, gümüş nesi varsa, elinden çıkardı
Dünya malı olarak elinde bir kilim kaldı.
Ne ileri görüş, ne büyük fedakârlıktır!
Ama Sıddık olmak da kolay değildir.
Muhalifleri çağır, söyle onlara
Savaşçı bir kavimle çağrılacaklar savaşa.
İlk günden kıyamet gününe kadar
Nebî keramet gösterdi onun hakkında.
Onun yanındaydı her kederli gününde
Şehirde, mağarada veya dağda.
Peygamber'in ilk has nâyibi oldu sonra
Niyâbet etti din işinde Peygamber'e.
Sonunda onun yanında yattı toprakta
Ne ihtiyardı ama! Kıvrak mürid oldu ona.

Emîrülmü'minin Ömer'in Fazileti

Din göğü Ömer, Hattâb güneşi
Sekiz Cennetin çerağı, ashabın mumu.
O nasıl bir mumdur! Heybetli güneş
Pervane gibi tavaf eder onu.
Bu din güneşinden yayılan ışık
Yaraşır ancak yüksek Cennete.
O Hak dininin kutbu olmasaydı
Şeriatın kemâlinde revnak olmazdı.
Baş kesmek için baş verdi o.
Baş getirmeye gitmişti, baş koydu o.
Hidayet mumunun başını almaya gitmişti.
Kur'ân'da Taha'yı duydu, başını feda etti.
Onun can gözü sırları görür oldu
Şüpheleri yok oldu, sorunları halloldu.
Şeriata kemâl verdi öncelikle
Kırk kişiden biri oldu önce.
Peygamber dedi ona: Olsaydı bir tane daha
Ömer peygamber olurdu benden başka.
Dünyanın efendisi onun canındaki nurla
Kelimeler söyletti ona.
Hakkı kulağına küpe etti
Tanrı'nın adıyla öldürücü zehir içti.
Zehri kendi üstünde denerdi.
Onda hayat kurtaran panzehir vardı.
Zulüm onun devrinde ortadan kalktı
Kızıldeniz'deki gözyaşı gibi kayboldu.
Dünya onun adaletiyle huzura kavuştu.
Onun korkusundan sitem yok oldu.
Arap olmayana açtı kapıyı kıyamete kadar
Bin altmış altı minber koydu.

Emîrülmü'minin Osman'ın Fazileti

Din ehlinin emiri, Kur'ân üstadı
Emîrülmü'minin Affan oğlu Osman
İki âlemin efendisinin seçkin dostu
Damadı oldu, Zünnûreyn lakabını aldı.
Hilim ile hayâ resmedilseydi
Zünnûreyn ile bu resim görülürdü.
Hayâ imandır ya da imandan bir parça.
Osman'ın nuru görülür nereden bakılsa.
Hilim, hayâ yüzüğünün kaşıdır
Hürlerin başı, cömertlerin tacıdır.
İlahî Dîvan'ı o derledi.
Âlemde kadîmliği öne çıkardı.
Onun derlemesi sayesinde konuk olduk
Hepimiz o divanın ecrini kazandık.
İlkin ömrünü Hak Kur'ân'ına adadı
Sonunda kendini Hakk'a kurban etti.
Kur'ân yüzünden çok üzüldü ilkin
Kur'ân okurken kanı döküldü.
Sıbgatullah âyetini okuyordu
Ansızın sıbgatullah üstüne kanı döküldü.
Gaddar dünya için kim yaptı bunu?
Bunu yapan nasıl ona kıydı?
Din adamlarına bunu yapanlar
Gaddar dünyaya meylettiler
Birini Kur'ân okurken öldürdüler.
Birini namaz kılarken öldürdüler.
Birini zehirleyip devirdiler.
Birinin Kerbelâ'da başını kestiler.
Geç bunları, yönel Tanrı'ya, asıl budur.
Başını koy secdeye, sus artık dostum.

Emîrülmü'minin Ali'nin Fazileti

Dinin atlısı, Peygamber'in amca oğlu
Yiğitler yiğidi, Kevser Havuzunun sahibi.
Rüstem bedenli, Düldül'ün süvarisi
Gönülde tevekkül denizinin dalgıcı.
Kuşkusuz devrinin en erdemlisiydi
Gerçekten de İslâmın deliliydi.
Dünyada "Sorun bana" diye seslendi.
Bir rumuzla iki âlemden yüz işaret gösterdi.
Böyle namaz kılmalısın sır ehliysen,
Namazın namaz olur böyle edersen.
Hak nuruyla namazdayken Ali
Ayağından çıkardılar ok temrenini.
Böyle seçkin namaz kılarsa
Elhamd ile dünyadan keser ilgisini.
Cömertliğiyle deniz bulutu ışık olmuş
Altın dolu bir âlem gözünde ırmak olmuş.
Sen ey altın! Umutsuzluktan sarar
Sen ey gümüş! Beyazlaş böyle.
Bu kızıl yüzlü yolda yeşillik oldu
Beyaz ile sarı onun gözünde karardı.
Bu yüce insan, dinin temeli durdukça
Gönlü sırları bildi, yolları gördü.
Daha çocukken kendini emir yaptı.
Şu değersiz dünyadan eteğini çekti.
Dünya bir ateş, sen bir aslandın
Bu bakımdan dünyaya doymuştun.
Aç aslan az otursa da
Dünya ekmeğini doyasıya yemezdi.
Dünya hayatında fakirlik yolunu seçmişti.
Üç kez "boş ol!" demiş, dünyayı boşamıştı.

Ey taassup içinde canı giden!
Bir dolu günahla divana giden!
Cahillikten gönlün hile hurda dolu.
Ali'ye, Ebubekr'e giriftar olmuşsun.
Bazen bu nezdinden makbuldür
Bazen o işine yaramaz olur.
Bu veya o iyiymiş; sana ne?
Sen kapının bir halkasısın; sana ne?
Ömür boyu bu mihnetle oturdun
Bilmem Hüda'ya ne zaman tapacaksın?
Heves düşkünlüğü daha ne kadar? Gir Tanrı yoluna.
Tanrı sorarsa bu hali sana; beni söyle.
Eminim, yarın halkanın önünde
Bir iken olur yetmiş iki fırka.
Ne diyeyim? Hepsi kötü, iyi olsa da
Bakarsan iyice, onu ararlar.
Tanrım, serkeş nefsimi zebun et
Beynimizdeki fodulluğu çıkar dışarı.
Gönlümüzü kendinle ilgilendir
Taassup yolunda gideni azlet yolundan.

Birinci Makale

Ey canın, gönlün derdi dermanı
Sen ateş düşmeden parlayan bir nursun.
Oymalı kandilin aralıklarından verirsin ışığını
Mübarek bir dalda kurmuşsun otağını.
Beden kandilindeki nursun sen
Hem çok yakın hem çok uzaksın sen.
Kır sırçanı, dök yağını
Asıl parlak yıldızın nuruna.
Doğuyla batıyla ne işin var?
Gökyüzünün nuru hisardır etrafında.
Ey sırları söyleyen bülbül!
Mücevher sandığının çöz bağını.
İsa gibi sözde tatlı dilli ol.
Sedefi kır, başla inciler saçmaya.
Kendi hoş sesinle kaldırma başını
İbrişim ile neyde ses var zira.
Bülbülün ses güzelliği senden fazladır
Kendi güzel sesinin sarhoşudur.
Görme gücünden bilme sen bu ışığı
Çünkü serçe bile görür yirmi fersah uzağı.
İşitme gücüne bakıp böyle coşma
Tavşan bile sesi duyar on mil uzaktan.
Koku alman eksiktir, az konuş.
Fare bile bir mil uzaktan alır kokuyu.
Kendi kuruntularına kapılıp böbürlenme
Su kuruntuya kapılır, kendini hüthüt sanır.
Bunların hepsinden fazlaysan sen
Çok söyleyen, çok temiz canlısın sen.

Ey seçilmiş yüksek damla!
Kıdem denizinden koku alan damla!
Denizden yüceliği seçtin gerçi
Bu yolla kendi kemâline eriştin.
Denizden yükseklere çıktın sen.
Sedef için parlak inci oldun sen.
Sefer etmeden inci olamazsın.
Kül oldunsa, kor ateş olamazsın.
Deryadan unsurlara sefer ettin
Sefer etmeden damla nasıl inci olur?
İlkin yağmur damlası sefer etti
Sonra deniz dibini incilerle doldurdu.
Denizde inci saklı kaldıysa,
İnci yolun tozuyla bir olduysa,
İnci denizden yükselince
Altın işlemeli tacın altında gelir başa.
Dut yaprağındaydı; yerinden ayrılınca
İpek, atlas oldu, çıktı başa.
Yolculuğun sonu böyle olmasaydı
Felekte bir anlık huzur kalmazdı.
Seferin böyle kadri olmasaydı
Yeni ay seferle dolunay olmazdı.
Hey kavgacı şahin!
Tabiatlar çerçevesinden çık bir an.
Uç lâmekân dünyasına doğru
Kal bir süre zeminin, zamanın dışında.
Zamansızlık denilen yerde yüz yıl ile bir an
Bir görünür gözüne zaman.
Bir an yüz yıl sayılır orada.
Gelecek, mazi, şimdiki zaman yok orada.
Şimdiki zaman dediğin olmaz bir zamanda
Gökyüzü bulunmaz mânâya baktığında.
Devranın dönüşü yoktur orada
Dönen feleğin devrini görmezsin orada.
Gökler göz nuru gibi olur.
Böyleler, öyleler olmaz orada.
Ne noksan vardır ne kemâl orada.
Mazi, gelecek, şimdiki zaman yok orada
O hazret iki dünyadan uzak olunca

Zamandan, mekândan bu sebeple olur uzakta.
Mehdî ile Âdem bir nefeste olur
Ne biri ondan fazla, ne biri bundan eksik olur.
Şimdi bu zemini bedel tutarsan
Ebed ile ezeli bir görürsün sen.
Orada "Ne?", "Kaç?" bulunmaz.
Ezelin ebedle bağı olmaz.
Biliyorum, ikisi, birden başka değil.
Muhakkıkın bu konuda şüphesi olmaz.

Ey türlü türlü oyunlar sergileyen gözbağcı!
Mânâ oyuncağının üstünden çek örtüyü.
El kıvraklığıyla göster maharetini
İç şarabını, sarhoş ol, dağıt kendini.
Can aynasındaki tozu sil iyice
Boşalt hokkayı, temizle güzelce.
Zamanenin kördüğümlerinden
Sıkışmış kalmışsın ev köşesinde.
Yüzünü gösterirsen perde arkasından
Yakarsın yedi yaşlı feleği.
Hazinesin sen, dokuz gök orta yerde
Çık zamanenin dört duvarından dışarıya.
Tılsımların, sihirlerin çöz bağını
Kır mevcudatın kapısını, dehlizlerini.
Sen hazinesin ama tılsım bağında
Sen cansın ama beden zindanında.
Dünya zindanından topla pılını pırtını
Kuvvetli bağlardan kurtar gönlünü.
Bir parça hırsın arasına düşmüşsün
Bilmiyorsun, nasıl şaşkın kalmışsın.
Mazursun sen çünkü haberdar değilsin
İstediklerine burada sahip değilsin.
Tanrı'dan zindandan çıkış izni almamışsın
Şaşılmaz buna; o meyi bulmamışsan.
Ey hikmetler bilen kuş! Bir zaman
Bundan iyi yuva bulacak mısın?
Mânâlar âlemine doğru aç kanatlarını
Yedi kapılı sarayın aç kapısını.
Dört ile dokuzdan uçarak geçince
Geç kendinden, aç Tanrı'ya gözlerini.
Neden Şeytanın yeriyle mağrur oldun?
Böyle avare, divane oldun.
Biliyorsun, gitmek gerek erkenden
Geri gelmek ise mümkün değil.
Hile hurdalı yerde ne yapacaksın?
Geç dünyadan; bırak İblisi.
Dünya dediğin, İblis'in mukataalı yeri
Dünya hile, şeytanlık sarayı.
Onun sarayını ver ona, git.

Gözünü Tanrı huzuruna çevir, git.
Madem İblisin yeriyle yoktur işin
Onun yerinden çabuk geç yolu yordamıyla.
Bu külhandan varınca o gül bahçesine
Say ki görmedin hiç o külhanı.
Kutsallık dünyasında dolaş öncelikle
Ünsiyet dünyasına bas ayağını sonra.
Yeşil yaygılara oturunca sen
Cümle olursun, kendini görmezsin sen.
Birkaç perde ile tuzaktan geçtin mi
Bir süre o damın eğitimli güvercini olursun.
Açılır gözlerin cihan güneşine
Can denizinin kapıları açılır yüzüne.
Böyle güvercin olursan, bak kendine
Bil kendini, sonra yönel Tanrı dergâhına.
Kendini bilince Tanrı'yı bilir olursun.
Sonra çabucak nihayete varırsın.
Varlık bir engel koyarsa önüne
O halle bir süre getirir seni kendine.
Senin varlığın görünmeyince onun katında
Kendinden geçer kalırsın onun kapısında.
Tekrar bir perde gelir önüne
Benliğin benliksizlikle gelir kendine.
Bunu bilince, lezzet çıkar ortaya
Sevinçle coşmaya başlar bir daha.
Pervane nasıl kendini ateşe atarsa
Nasıl varlığını huzurdan kaldırırsa
Kalkınca onun varlık perdesi
Sarhoşluğu şiddetlenir bir kez daha.
Bazen düşer bazen kalkar
Bazen cansız bazen canlı kalır.
Bazen lezzette bazen fânilikte
Bazen ayrılıkta bazen kalıcılıkta
Bu apaçık sözü söyleyeyim sana
Bazen gam bazen naz nedir? sana
Kıdemle hudûsun bağlantısı yok
Bağlantı olsa da karışma yok.
Ey gölgede yetişmiş güneş! Şimdi
Kim dedi dadının kucağından ayrıl diye?

Sen hadîsât âleminde koşuyorsun
Üçüncü âlemin ışığını nasıl bulacaksın?
Hey kuşum! Çık şu tuzaktan
Cennet çimenliğinde eğlen bir zaman.
Varlığın gönlünde sırlara dönüşmüş
Aşk dalından meyveler derviş.
Çevir yüzünü duvardan artık
Sırların peşinden in aşağı artık.
Âlemde gördüğün her bir zerre
Onun peşinden konuyorsan yere
O zerreler gittiğin yolda görünür
Tanrı katı nurlarından bir nur olur.
Her zerre bir güneş olur
Bir hicaptan bir hicap belirir.
Perdelerden dışarı çıkar sırlar
Uzak bir yol bu; sonu belli değil.
Hiç kimse göremez bir ucunu
Bulunmaz asla onun sonu.
Bâyezîd-i Bistâmî şöyle dedi:
Ben kırk yıl niyaz ettim, dedi.
Dosta giden yol zerredir
Ama âlem senin gözünde siyahtır.
Perde koymuş önüne, çok mühlet vermiş sana
Ehiller arasında ehil olmayanlar çıkmış ortaya.
Bu yolda ehliyet sahibiysen
Zerre zerre ilerle Tanrı dergâhına.
Nihayetten sana bir nazar olmasaydı
Senden sana doğru sefer olmazdı.
O sonun nuru senin rehberindir
Cevherinde niçin bu tembellik vardır?
Bakar mısın, eğer huzurun varsa
Yârdan her an bir nur gelir sana.
Yâr bir nazarını alırsa senden geri
Bir dinara bulamazsın bir zünnarı.
Parlatırsan gönül aynanı
Bir kapı açar gönül göğsünde sana.
Bu kapı açılır dilberin yüzüne
Felek bile lâyık görülmez perdedarlığa.
Üç şey lâzım iki âlemden sana:

Bilmek, uygulamak, aynelyakîn gelir sonra.
İlmin ibadetle aynelyakîn olursa
Gönlün iki âlemin aynası olur sonunda.

İkinci Makale

Gönlüm, bırak bir an toprak bedeni
Gönül sahiplerine oku aşkın salâsını.
Aşk nuruyla yak can mumunu
Canandan öğren aşkın Zeburunu.
Aşkın alt perdesinden rumuzlar söyle.
Dilin yokken bülbül gibi söyle.
Davud gibi avarelerin âyetini oku.
Aşk Zeburunu perişan âşıklara oku.
Aşk sözünü âşıkların virdi yap.
Âşıkların uğruna gönlünü, canını feda et.
Öd gibi aşk ile ateşlerde yan
Mum gibi ağla, güzel güzel yan.
Aşk şarabını dök akıl kadehine
Oradan bir yudum dök kendi canına.
Akıl sarhoş oldu mu, saf şarap verme ona.
Çıkar kapıdan dışarı; konuşmasın sonra.
Aşk geldi mi, mil çek aklın gözüne.
Aşk dağıyla dağla, vur onun yüzüne.
Akıl sudur, aşk ise ateş görünüşte
Su yan yana bulunur mu ateşle?
Akıl iki dünyanın zahirini görür.
Aşk görürse, sadece cananı görür.
Akıl güçsüzlük tuzağının serçesidir
Aşk ise mânâların simurgudur.
Akıl sırlar divanının önsözüdür
Aşk ise geceyi aydınlatan bir incidir.
Akıl kâinat sarayının nakdidir
Aşk ise hayatın iksiridir.

Akıl her tarafta zahit kılığında görünür
Aşk ise laubali, şen şakrak biridir.
Akıl kapıda bekleyiş içindedir
Aşk her şeyin başındadır.
Akla teklif hırkası giydirirler
Aşka teşrif giysisi giydirirler.
Akıl söz öğreten yol ister
Aşk can parlatan ah ister.
Akıl canı besler olarak geldi
Aşk canı feda eden ateş olarak geldi.
Akıl bir çocuksa, aşk ustadır.
Bununla onun arasında çok fark vardır.
Aşk ile gönül karşılıklı duran iki aynadır
Başından beri yüzleri birbirine dönüktür.
İkisinin arasında gerili perde vardır
Perdesiz olsa da bir tanesi fazla değildir.
Surete bak, bulanık olmayan bir suda
Su ile görüntü aynı şeydir.
Gönülden aşka giden yol zorlu değildir
Aşk ile gönül arasında kıl kadar mesafe vardır.
Aşk dünyası dipsiz bir denizdir
Tırnaktan kıl çıkmaz; ayrı olmaları imkânsızdır.
Aşk ordusu pusudan çıkınca
Aklın kaçacak yolu kalmaz.
Kaçmaya başlar ister istemez her yana
Aşk kapıdan girdi mi akıl damdan kaçar.
Kim aşk yüzünden derin denizdeyse
Bilir bu nasıl şaşılası bir iştir.
Aşk yolunun getirisi canla oynamaktır
Aşkın oyun olduğunu mu sanıyorsun?
Bir acayip cevherdir aşk âlemi
Aşk gamının bir araz olduğunu kim diyebilir?
Kim görmüş bu araz iki âlemdedir?
Kalmaz insan halleri iki zamanda.
Dünya aşk sultanının zaptiyesiyle doludur
Bir aydan öbür aya kadar aşkın eyvanıdır.
Güçsüz olanlar yaraşmaz aşka
Kâmil, işbilir insan yaraşır ona.
Güçlü, özverili olmak gerek

Her kederi nimet bilmek gerek.
Bu kan dolu denize dalar
Dostu olmaz; dünya etrafını sarar.
Binlerce kadeh zehire düşmüştür
Bu kadehleri içmiş, yüzü gülmüştür.
Gönlüne saplanmıştır okun binlercesi
Ayağı çamura saplanmış, koşar ahu gibi.
Ne onda vardır feryat etme gücü
Ne cananı yâd edecek gücü.
Ona vuslattan bir işaret bulursa
Hicran içinde kaçar her zaman.
Canana kavuşmak için çırpınır
Fırtınada savrulan çiy tanesi gibidir.
O denizde böyle bir damla nedir ki?
O güneşin karşısında bir zerre nedir ki?
Bu yağmada nice canlar götürüldü!
Bizim canımız da bizden alındı, götürüldü.
Perde arkasında canlarımızı suladılar
Bedenlerimizi toprağa, kana attılar.
Bedenlerde can yoluna set çektiler
Canlarla zamandan geçtiler.
Dünya dolusu hazineyi bir çukura koydular
Dünya gibi bir dağı saman çöpüne yüklediler.
Yerin, göğün kapısını açtılar
Canlara bağış kapısını açtılar.
Yeri, göğü hissedilir kıldılar
Ebedî dünyanın yolunu kapadılar.
Bedenden gönüle bir yol açtılar ansızın.
Gönülden cana, candan dergâha giden yol.
Her şeyin aslını karıştırdılar birbirine
Sonra ona âlem adını verdiler.
Her şey hazırlanınca, bir şey seçtiler
Ona aşk dediler, aşkı işittiler.
Bu aşk sana kolay görünür
Aşk sana senin gücün kadar görünür.
Aşkın ilacı gözyaşı ile sabırdır.
Taze olsa da gül için bulut gereklidir.
Âşıklar gözyaşı ve sabırla mutludur
Bahçenin yeşil kalması bulutla mümkündür.

Aşk ayrılıkta kalmasaydı
Aşkın pazarında revaç olmazdı.
Maşuk kolayca elini uzatsaydı
Birleşmenin lezzeti olur muydu?
Aşkta bekleyiş olmasa
Aşk oyununun canlılığı olmaz.
Gönlün istediğini beklemekle geçen bir an
Elde bulunandan çok hoş olur.
Mahrem yârin aşk kederinden bir parçası
İki âlemin sevincinden hoş olur.
İki âlem aşk güneşinin gölgesidir
İki âlem aşkın ebedî huzurundadır.
Aşk kemâle ermediği sürece
İki âlemde bir zerre bile kıpırdamaz.
Yüce Tanrı kendi hikmet eliyle
Her bir şeye verdi kemâli.
Bitkiler, madenler, hayvanlar, felekler
Rüzgâr, su, ateş, toprak arasında
Aşk içinde halden hale girerler.
Ay, yıl demeden bu böyle devam eder.
Hayvanın aşk kemâli: Yemek ile şehvet.
İnsanın aşk kemâli: Makam ile kuvvet.
Feleğin kemâli: Emir ile hareket etmek.
Dört cevherin kemâli: Dört meydan.
Her birine mukataalı yer verilmiş;
Hiçbiri kendi yerinden öteye adım atmamış.
Her bir zerrenin kemâli zikir ile tespih.
Arif olanlar bunları bir bir işitir.
Ariflerin kemâli yokluktadır.
Âşıkların kemâli yoklukta sarhoşluktur.
Nebîlerin kemâli bilinen yer değildir
O yer Tanrı katından başkası değildir.
Kudsîlerin kemâli aşkın yakınlığında
Aşkın kemâli aşkın derecesinde.
Baştan sona kadar dolambaçlı yol vardır
Kemâl olmasaydı, her şey bir hiç olurdu.
Kemâl olmasaydı, ne yapacaklardı?
Şevksizlik içinde herkes hayran kalacaktı.
Arayış, talep olgunluk oldu bu yolda

Bilgili gönül haberdardır bu sırdan.
Bir uçtan bir uca uzanan zincirdir bu.
Birinden diğerine kısa yol vardır; böyle bil bunu.
Zincirin bir ucu Tanrı'nın elinde
Hayretle bak; bu zincir nereden nereye uzanır?
İşler en yüceden başlar, gider en aşağıya.
Bu ne kudrettir! Nasıl Tanrı yaratışıdır!
Her şey Tanrı'nın istediği gibi yukarıdan iner.
Döndürür bu düzeni; ihtiyar onun elindedir.
Onun inisiyatifi büyüktür kuşkusuz
Yaptıklarında bir illet bulunmaz.
Yüce Tanrı her neyi yaptıysa
İyi yapmıştır, sence iyi olmasa da.
Bütün ufuklar aşk içinde yol alır
Bu vadide aşkın kemâlini arar.
Kimin gönlünde aşkın şevki yoksa
O aşkın zevkini nasıl anlar?
Feleğin aşk içinde ok gibi gönlü vardır
O divanelikten dolayı zincire bağlıdır.
Melekler zincir vurmuş feleklere
O zincirle yeryüzünde dolanırlar.
Hazretten bir hitap gelir
Felekte değişim baş gösterir.
Hazretten bir hitap gelmeyince
Ne o, ne devir, ne dönüşüm kalır.

***

Ey mavi hırkalı sûfi!
Sema halkasında ne hoş dönmektesin!
Ne haldir bu? Aşk ile sürekli
Kıyamet gününe kadar dönüşün var.
Aşkın kemâline lâyıksın sen
Zincire vurulamadın sen.
Biz bu sağlam zinciri açarsak
Raks ederek dergâhına geliriz.
Hırkamızı neyzene atarız
Kendi halkamızda yüzük kaşı oluruz.
Senin denizinin ötesinde dalgıç oluruz.

Sen avâm olursun, biz hâs oluruz.
Oradan yükseklere koşarız
Bazen o şevkle bazen o zevkle koşarız.
O denizde dalgıçlığa başlarız
O sevinçle raks etmeye başlarız.
Şimdiki gibi anbean geliriz
Her perdede yılan gibi deriyi terk ederiz.

***

Ahiret âlemi için reçete lâzımsa sana
Düşün biraz dünya sırrı hakkında.
Dünyada, ilkin kan değil miydin sen?
Bak şimdi, buradan nasıl gittin sen.
Bazen su bazen kan bazen süt
Bazen çocuk bazen genç bazen ihtiyar
Bazen din sultanı bazen meyhanenin pîri
Bazen körkütük sarhoş bazen sırların pîri.
Binlerce perdeyi geçtin dünyada
Sûretten geçtin, yöneldin mânâya.
Adına aşk denilen o vadide
Dünya perdesi bir misal oldu sana.
Kim bilir bunların nasıl gizli sır olduğunu?
Söz değildir bu; akıl ile can nurudur.
Bununla açılırsa gönül gözün
Her zerreden yüz sır çıkarır gönlün.
Âlemdeki bütün zerreler varlık sokağında
Hareket halindedir; bir an bunu görür gözün.
Hepsi dönmede, harekette sarhoş olmuş
Senin gözün yok; sende hareket var.
Ey aşk oyunundan haberi olmayan!
Bu aşkın oyun olduğunu mu sanıyorsun?
Sende dosta yaraşan nakit yok.
O nakdin dostun katında değeri çok.
Ondan iste, sonunda deniz ol.
Kendi varlığında gözleri görmez ol.
Aşk içinde gönlünü sırlar denizi yap
Derinlikleri inci, dalgaları nurlu deniz yap.
O mânâlar denizini süpürürsen

Yol hediyesi olarak onun yoluna saçarsın.
Bu yolu inciler denizine dönüştür.
Bu yolda bulunmasın hiç toz.
Canını saçarsan onun yoluna,
Saçılarınla iki âlem iner senin katına.

1. Hikâye

Nizamülmülk oturduğunda koltuğuna
Bir sûfi girdi içeri, elinde vardı kırba.
Dedi ona: Ey Âsaf gibi güçlü vezir!
Şu kırbamı altınla doldursana.
Bir işaretle verdi fermanı hemen:
Kırbası altınla ile doldurulsun.
Oracıkta bir sandığı açtılar
Kırbanın kapağına kadar altın koydular.
Boş kırba bir türlü dolmadı
Vezir bunaldı, âciz kaldı.
Altını artırdı on kat daha
Kırba dolmadı, durdu önünde.
Sonunda kırbayı altınla doldurdu
Önünden kaldırdı, öteye koydu.
Sûfi altını alınca vecde geldi
Nizamülmülk'e yaklaştı, ayakta durdu.
Altın dolu kırbayı başına boşalttı
Boşalınca, boş kırbayı kapıya fırlattı.
Dedi ona: Bir süre burada oturdum
Başına altın saçtım.
Sana lâyık bir şey göremediğim için
Senden aldım yine sana saçtım.
Senden altın alırsam, senin için alırım
Senden altın alırım, seni eleştirmem.

***

Ey aziz! Sende o nakit yok
Sultana saçacağın nakdin yok.

Tanrı'dan canın için mânâlar iste
Ne verirse sana, sen de saç O'na.
Bir yoksul canını feda ederse padişaha
Bundan büyük devlet mi olur ona?

***

Aşk işinde avare kalan benim
Kendini kaybedip hayran kalan benim.
Uyku ile uyanıklık arasında bir halim var
Kemâlin sınırındadır orada canım.
O demde benim kazancım olmasaydı
Gönlüm o anda bedenimi boşaltırdı.
Gönlümün dünyada aldığı lezzet budur
Ne diyeyim? O an dünyaya ait an değildir.
Kim âşık değilse, insan değildir
Çünkü âşık olmayanın böyle hemdemi yoktur.
İşin aslında, o an olmasaydı
Âdem'in, âlemin varlığı olmazdı.
Aşk ile cana gelen o an var ya
O an sayesinde hayat derim cihana.
Maşallah Attâr sırları çözmekte
İnciler saçmak nasip oldu sana!
Sırlar yolunda çek dizginleri
Yol uzun; binitin rahvan değil.

Üçüncü Makale

Gözün görüyorsa, denizi gör
Âlem yoktur, âlem deniz köpüğüdür.
Hayâldir bütün âlem, düşün
Bir hayâli bundan fazla görme.
Ya divanesin ya aklın karışık
Çünkü bunca hayâl içinde uyumuşsun.
Sen nasıl bir hayâl oyuncususun?
Erişkin olmuşsun ama bir çocuk gibi çuvaldasın.
Şişede peri görmek çocuk işidir
Hayâlsiz erişkin yüksekte, alçaktadır.
Hey! Sırlar arşının doruklarını dinle.
Efendi! Evde bir Allah'ın kulu yok.
Gördüğün her harf bir hiçtir
Ama senin gözünde dolambaçlıdır.
Kıvrımsız bir harf varsa, eliftir
Evet eliftir; elifte hiç nokta yoktur.
Bu işin ebcedini daha ne kadar okuyacaksın?
Elif ebced alfabesinde ilk harftir.
Elif bir hiçle başlar, "lâ" ile biter
Demek ki elif "hiç" ile "lâ" arasındadır.
Ebcedi yüz kere baştan alıp okusan
"Hiç" ile "Lâ" arasında kalırsın.
Sen diyorsun ki ben sağlam adamım.
Git işine! Rüstem'in hakkından Rahş gelir.

2. Hikâye

O dindar aziz şeyh şöyle dedi:
Hak bu emaneti bize verdi.
Yeryüzü, gökyüzü bu emanetten ürkmüş
Bu emanetin sorumluluğunu fazla bulmuş.
Sen yalnız gelmişsin bu emaneti çekmeye
Korkarım vazgeçersin bu sorumluluktan.
Emanet buysa, utansın herkes
Bir topal eşek senden iyi çeker bu yükü.
Başsız olursan, bilirsin bu sırrı.
Cahillikle bir yere varamazsın.

3. Hikâye

Hallâc'ı bir gece rüyada gördüler
Bir elinde kesik başı, bir elinde gül suyu kadehi.
Sordular ona: Başın kesik. Şimdi nasılsın?
Elindeki kadeh nedir? Söyler misin?
Cevap verdi Hallâc: "Adı güzel o sultan
Başı kesik birinin eline verir kadehi."

***

Kim kendi başını unutursa
İçer bu mânâ kadehini.
Cismindeki ismi kaybet öncelikle.
Canını cisim boyutundan çıkar sonra.
Onun ismine öyle sakla cismini
Ki cismin Bismillah'ın Bism'indeki elif gibi olsun saklı.
Cismin gitti mi, arıt sen canını
Candan kurtul, müsemmâda kaybol.
Âlemin var olduğu bir denizdir bu
Bütün dalgaları kaplamış insanın gönlünü.
Bu denizin dalgası nerede sakinleşir?
Bu çalkantılı deniz bizde sakinleşir.
Can ile beden kalmamalıdır bende
İkisi kalacak olursa, ben kalmaz.
Sen ile ben ağırlıkta bir batman çekeriz
Bir arpalık ağırlıkla bir dağ tepetakla olur.

4. Hikâye

Sağlam iffetiyle gidiyordu o şah
Birini gördü güzelce oturmuş yola.
Dedi ona: Hey rahat rahat oturan!
Benim gibi böyle mutlu olmak ister misin?
Cevap verdi: Ben aydınlık değilim
Benim istediğim asla ben olmamaktır.

***

Sende ben kalmadığı zaman
Can ile beden yolunda ikilik kalmaz.
Canın, bedenin aydınlanırsa birden,
Bedenin can olur, canın beden olur hemen.
Bedenin karalığı ayna arkasına benzer
Can dediğin aynanın yüzü gibi aydınlıktır.
Aynanın arkasını silerlerse güzelce
İki taraf bir olur, ne toprak kalır ne bir şey.
Yarın kıyamette bazı yüzler kara olur
Bazı kara yüzler nasıl ay gibi olur?
Aynanın arkası yüz gibi olursa,
Yüz yöne çevirsen de bir görünür.
Âdem devrinden beri kimse söylemedi
Bedenin mahşerdeki hali âlemdekinden iyidir.
Mahşer hakkında açık bir şey söyleyeyim sana
Dinle sen; bunu bensiz söylüyorum sana.
Senin cismin bugün de bir mânâdır
Dünyaya ait bu cisim orada kalmayacaktır.
Ama cisim can bağını çözerse

Bütün cismin orada canı gösterir.
Bütün cismin aydınlanır, nur olur
İbadetsiz isen, cismin bulanık cisim olur.
Bâtındaki mânâlar zahir olur
Kuşkusuz gizli sırlar fâş olur.
Muhammed'in canı beden, bedeni candı
Miraca hem bununla hem onunla ağdı.
Dersen ki: Beden gördüm, topraktır
Toprak beden nasıl temiz candır?
Vereyim cevabını sana: Bakar mısın mezara
Sen körsün. Kim dedi ey kör bak diye?
Senin gözünde mezar, toprak ile kerpiçtir
Bir başkasının gözünde bahçe ile çukurdur.
Orada bahçedir diye toprak gördü.
Neden bedene temiz can demesin ki?
Ama zaman, mekân kaydında oldukça sen
Bedeni can şeklinde göremezsin.

5. Hikâye

Gönlü aydın biri sordu Ali'ye:
Ey Allah'ın aslanı! Gündüz var mıdır Cennette?
"Yoktur" dedi, "Kutlu gün vardır.
Bu bakımdan gece de olmaz orada
Ne güneş vardır ne zemherir soğuğu.
Ne karanlık ne aydınlık görürsün orada.
Bugün buradaki bütün cisimler
İşte bunlar orada âlemi aydınlatır."

***

Cisimler burada aynanın arkasındadır.
Aynanın yüzü temizlendiği zaman
Ömer burada Ömer, orada kandildir
Siyahî Bilâl-i Habeşî orada beyaz fildişidir.
Ebubekir ile Ömer'in ayaklarının içini
Görmek mümkün olur buradan Ayı görmek gibi.
Cennette bir elmayı ikiye ayırırsan
İçinde bir kara gözlü huri bulabilirsin.
Senin bedenin nura dönüşürse
Âlemdeki bütün zerreler huriye dönüşür.
Gözüne Ay gibi bir ışık vuruyorsa
Her zerreden neden bir huri çıkmasın?
Peygamber demedi mi: Göründü bana
Şu birkaç duvarın ötesinde Cennet ile Cehennem?
Namazda Cennet üzümü yediyse
Neden sürekli görmedi Cennet hurisi?
Seyyid demedi mi "Cennet, Cehennem, iki âlem

Sana nalınlarının kemerinden yakındır" diye?
Peygamber'in sözüne bakarak Cennet bil
Odasının kenarı ile minberinin arasını.
Onda Cebrail'i görebilen göz vardı
Kuşkusuz onun Cenneti yeryüzündeydi.
Abdest burada abdest, orada nurdur.
Cansız varlık burada cansız varlık, orada huridir.
Sen mezarı, zemini gördüğün için
Bahçe ile çukurdan başka zemin görmezsin.
Sende o açık göz varsa, görürsün
Peygamber'in mezarda bile namaz kıldığını.
Bu hoş su sana hoş görünür
Senin suyun periye ateş görünür.
Cismi, canı nasıl açıklayayım ben?
Can ile cismi nasıl bir tutayım ben?
Bugün kocakarı olmuş güçsüz bir kadın
Oraya gitti mi genç bir bâkire olur.
Kibirli insan yol bulamaz oraya
Kendini beğenmişlik rüzgârı esmez oraya.
Burada kin güdeni, zor kullananı
Mahşerde dönüştürürler bir karıncaya.
Zalim Avân, Âzer gibi köpek olup dirilecek
Köpek ile zalim Belam görünüşte bir olacak.
Cisim ile canın iki yüzü bir aynadır
Bunların iki yüzü hikmet ile görünür.
Bu taraftan görünürse, cisim olur
Öbür yüzde temiz canı isim olur.
Azizim, sen kendini nereden bileceksin?
Şaşırtıcı bir tılsım bil can ile bedeni.
Cennet senin nurunla süslenir
Senin amellerin olmazsa, nasıl süslenir?

6. Hikâye

O seçkin büyük insan şöyle dedi:
"Cennet şimdi de mevcuttur.
Cennet o zaman tamamlanır
Kıyamet ehli Cennette toplanır."

***

Dünyada bir huri ortaya çıkarsa
Bu halk kendinden geçer, gider ukbâya.
Ruhu aydınlatan huriyi burada göremezsin
Bugün onu burada görmeye dayanamazsın.
Canında olan kuvvet ne büyük kuvvettir!
Yarın bu kuvvetin yüz kat artacaktır.
Boşluğa düşen o nutfe sensin
Cennette sen erişkin olacaksın.
Büluğ buradadır, zuhuru ukbâda
Gönlün buradadır, nuru Firdevste.
Cennetin kapısı, duvarı hayattandır
Onun yeri, göğü kurtuluştur.
Onun ağacı sıdk, ihlâs, takvadır
Ağacın meyveleri hep mânâ sırlarıdır.
Güzel ağaç orada yetişir
Eller, ayaklar orada konuşur.
Seyyid demedi mi: Burada bahtı açık biri
Bir iyilik karşılığında orada diker ağacı.
Orada ne akraba ne eşya kalır
Amelinin çocukları orada akraban olur.
Orada ne çok namaz kılan erkek vardır!

Orada zekât veren ne çok kadın vardır!
Ne gönlüne ne olduğunu bilmediğin bir şey doğar
Ne canına dünya ile ilgili bir şey gelir.
Bütün âlem hurilerle kaynar
Huriler tırnak gibi canlı ama suskun yaşarlar.
Kapı, duvar, her şey onlardır
Ama hepsi perde arkasında saklıdır.
Yerler, gökler meleklerle doludur
Sen nasıl görürsün? Gözlerin bir maddedir.
Ne zaman madde halinden çıkarsan
İki âlemi de görebilirsin şimdiden.
Her şeyin anlamı sana aşikâr olur
Ne diyeyim? Keşke bilseydin bir tanesini!
Gördüğün hayat oyundan, eğlenceden ibaret.
Duydun mu hiç "Temiz hayat" adını?
Dostum, hayat dediğin, sen içinde sendir
Her senliğin içinde bir sen vardır.
Elest'i duyduğunda sen kimdin?
Yoktun ama o soruyu duyunca var oldun.
O zaman bir hayatın vardı
Şimdi iki hayatının nasıl olduğuna bak.
Bir tanesi hakkında diyecek sözün yok.
Öbür hayatından hiç eser yok.
Konuşmandan, hayatından bir eser yok.
Zerrenin konuşmasını, hayatını nasıl bileceksin?
Böyle mânâlar felsefedir diyeni
Ahirette bağışlasın Yüce Tanrı!
Böyle sırlar bir başka yere aittir
Felsefecinin böyle sözlerle işi yoktur.
Muhakkık bunları keskin gözle görür.
İki âlemi bütün olarak bir şey görür.
Bütün âlemin bir bağ olduğunu görür
Bütün bağlı olanları aşınmış görür.
Düğüm kalmasın diye yele verir her şeyi.
Bir hiç olduğunda kalmaz onun bir şeyi.
Kim bu nuru görür de bedeni safa bulursa
Alemin başköşesinde oturan Mustafa'nın nurunu bulur.
İki âlemden arınıp soyutlanırsan
Bu ancak Muhammed'in nuruyla mümkün olur.

Muhammed'in yolunda toprak olursan
Temizliğinle iki âlem sana toprak olur.
Felsefecinin sözünden uzakta kal
Akıldan, kurnazlıktan uzakta kal.
Akıl ile bu sırların nakşını bağlarsan
Ateşperest gibi beline zünnar bağlarsın.
Aklın ötesinde daha çok şey vardır.
İnsan vehmi bunun derinliklerine daldıkça dalar.
Sen kurnazsın; kurnazlıkla din işi olmaz.
Testi içinde olanı sızdırır ancak.
Senin itikadını sana söyleyeyim.
Bu iş senin düşünce tarzınla nasıl yürür?
Bir avuç kadının mezhebi vardır ya
O benim mezhebimdir. İşte doğru söz sana!
İyi anla bunu. Ben aciz bir toz zerresiyim.
Gerçekten de koca karıların dini böyle olur.
O yaşlı kadın küllü kabullenmiştir.
Oysa sen yolunun üstünde cüzüvleri inkârdasın.
Sen hâlâ "Neden, nasıl?" peşindesin.
Sırlar âlemine gelirsen, illetle gelirsin.

7. Hikâye

Ham ahlat biri şöyle bir soru sordu
Tanrı katının sultanlarından Bistam Pîrine:
Âlem neden böyledir acaba?
Böyle bir gökyüzü ile yeryüzü neden vardır?
Biri sürekli hareket halindedir.
Neden diğeri burada sakindir?
Neden bunların yedisi buraya toplanmış?
Neden bu âlem burada has bir yerdir?
Cevap verdi o mutlak sultan:
Dinle bu cevabın doğrusunu benden.
Söz dinle, çevirme başını, dikkat et
Bu gördüklerinin hepsi bir hiçtir.

***

Biz küllün aslına bakıp illet söylemeyiz.
Evet, fer'de de illet aramayız.
Felsefecinin aklı illete takılınca
Mustafa'nın dininden nasipsiz kaldı.
Dinde ne şekil ne illet vardır
Bu din teslim olmaktan başka şey değildir.
Aklın ötesinde bizim bir otağımız var
Oysa felsefecinin bir gözü var.
Kim "Niçin" derse, yanlış demiş olur
"Niçin" sorusunu neden sormak gerekir?
"Niçin, nasıl" vehim toprağının bitkisidir.
Bunu ancak temiz anlayışlı biri anlar.
Azizim; canın, bedenin sırrını işittin.

Her sözün özünü kendin için çıkardın.
Bedenini, canını aydınlat sırlarla.
Yoksa canın, bedenin uğrar sıkıntıya.
Can ile bedenin birlikteliğini görüyorsun
Sıkıntı oldu mu ikisi birden sıkılır.
Can ile bedene misal istiyorsan, benden iste.
Bu bir yolda giden kör ile kötürüme benzer.

8. Hikâye

Bir kör ile bir kötürüm vardı
Bunlardan biri müflis, diğeri çıplaktı.
Ayak işlemediği için kötürüm yürüyemiyordu.
Yerinde kalmış kör ise ilerleyemiyordu.
Kötürüm çıktı körün omuzlarına
Birinin gözü vardı, öbürünün gücü.
Bu ikisi başladı hırsızlık yapmaya.
Hırsızlık yaptılar karanlık basınca.
Onların hırsızlığı ortaya çıkınca
İkisi de yakayı ele verdi sonunda.
Kötürüm olanın gözünü çıkardılar.
Hızlı giden körün ayaklarını kestiler.
Bunlar işlerini birlikte yaptılar
Bela tuzağına birlikte düştüler.

***

Can bir yüz, beden bir yüz, eder iki yüz
Azap çekiyorlarsa, vardır iki sebebi.
Hicapta oldukları için azaptadırlar.
Cayır cayır yanan ateştedirler.
Âşıkların azabını başka türlü bil
Bu azaptan çok kimseyi habersiz bil.
Âşıkların can azabı bir cemâl yüzündendir
Canın bu azaba dayanması mümkün değildir.
Fâni olursa, kurtulur bundan
Yokluk içinde kalıcılık bulur orada.
Sahabenin pîri bu misali verdi

Deniz üstüne deniz koymak gibidir dedi.
Bir misal de pervane ile ateştir
Ateşin sıcaklığına dayanamaz, can verir.
Onun nuruyla bütün âlem yıkılır
Dağ devrilir, Musa yere düşer, bayılır.
Sensiz olmaya alışırsan onurda
Ona yaklaşırsın, bundan uzaklaşırsın.
Hani akıllı dalgıç o çocuğu
Yumuşak dille çağırır denize.
Sonunda çocuk alışır denize
Bir gün başlar denizden inci çıkarmaya.

9. Hikâye

Yusuf'un cemâli uzaktan belirince
Dünya Mısır şehri gibi nurla doldu.
Mısır kadınları onun yüzünü görünce
Hep birden ellerini kestiler.
Kendilerinden geçtiler, yürekler yandı
Kırk gün yemek yemek akıllarına gelmedi.
Züleyha bırakmadı kendini aşk işinde
Alışmıştı çünkü onun cemâlini görmeye

***

Bakar mısın, o hoş pervane
Nasıl da atar kendini ateşe!
Mumdan nur gelince pervaneye
Kanat çırparak uzaktan gelir pervane.
Ateşli aşktan dolayı pervası kalmaz
Yakar kanatlarını, kanatları kalmaz.
Yaksa da kendini, fayda görür
Aynı zamanda ateşten duman görür.
Bu divanda, bu uygunsuz sarayda
Pervane gibi bir âşık görmezsin.
Dost yüzünden canında nasıl şevk vardır!
Ne beynini düşünür ne derisini.
Maşuğun civarında bir süre kanat çırpar
Maşuğun yüzünün ateşinde kendini yakar

***

Tanrım, bu hikâyeyle zevk verdin bana
Pervane gibi şevk verdin gönlüme.
Ben içersem senin şevk denizini
Senin şevkinle coşarım deniz gibi.
Senin şevkinle geldim toprak âleme
Senin şevkinle gidiyorum temiz âleme.
Senin şevkinle kefene sarıldım, mutluyum
Senin şevkinle kıyamette onurluyum.
Bedenimin her zerresi kulak kesilse
Adının şevkiyle geçer kendinden.
Bedenimde her kılım dil kesilse
Adından başka bulamaz bir işaret.
Her parçam birer açık göz olsa,
Senden başkasını görmez sırlar perdesinde.
Benden bir zerre kalsa da kalmasa da
Seni söyler, seni bilir; gerisi bir hiçtir.

10. Hikâye

Ashab arasındaki o yaşlı adam ölünce
Müridi o gece gördü onu düşünde.
Sordu ona: Nasıldı halin?
"Rabbin kim?" diye sordular mı?
Şöyle dedi: Gördüm o ikisini
Allah'a ısmarladım kendimi.
Bana dediler: Hey güzel güzel uyuyan!
Rabbin kim? Ver cevabını hemen.
Şimdi burada ver cevabını
Eve götürme verilecek cevabını.
Şöyle dedim: Ben darâşıklıktan
Değiştirdim evimi, değil Hüda'yı.
Yaydan çıkan ok gibi gidin Tanrı katına
Söyleyin Tanrı'ya: Filan ihtiyar var ya.
Ne kadar kum, yaprak, kıl varsa
Her biri yüz bin sırrı aramakta.
Sen böyle tertemiz varlıklasın
Böyle bir yerde beni unutmadın.
İki âlemde senden başka kimsem yok.
Seni unutur muyum? Böyle bir hevesim yok.

Dördüncü Makale

Hakikat nedir? Öngörülü olmak.
Kendinden geçip kendinle olmak.
Canın suretten çıkarsa dışarı
Bildiğin her şeyi görürsün mutlak.
İki âlem de sana hicap olmaz
İki âlemi de görürsün bir anda.
Bu suretten dışarı çıkarsan sen
Mahcupların ayı, güneşi olursun sen.
Canın, nurun makamı edildi
Göz ucun hurilere çevrildi.
Cennetle, hurilerle mağrur olma asla
Hak olmayınca Cennet nur vermez asla.

11. Hikâye

Bir şah kendi sarayını yağmalattı.
Askerler yağmaya, talana başladı.
Bir hizmetkâr şahın huzurunda durdu ayakta
Kılı kıpırdamıyordu yağma sırasında.
Biri dedi: Şimdi yağmalasana
Şimdi yağmaladığının olmayacak zararı sana.
Güldü de cevap verdi: "Bu haramdır bana.
Benim kazancım şahın yüzünü görmektir.
Benim şahımın yüzüne bakmam
Aya bakmaktan hoş gelir bana."
Şah çok mutlu oldu kulundan yana
Mücevherler istedi hazineden o anda.
Ağırladı, övgü yağdırdı, mücevherleri
Kendi eliyle kulunun önüne koydu.
İstediğin kadar al, senin olsun
Değerli kulum, beni şad ettin.
Hizmetkâr kollarını çözdükten sonra
Şahın parmak ucunu tuttu sıkıca.
"Benim işim bu parmaklarladır.
Mücevherler, hazineler, hepsi havadır.
Sen var oldukça, her ne varsa
Hepsi geçer elime, sen elini uzatınca.
İsterim ki o gün hiç gelmesin
Ben sensiz, senden uzakta olmayayım."
Canan geldi mi düşünme canını
Bütün arayışlarının vardır değeri.

***

Mert olan, iki dünyayı da aramaz
İkisinin bir arada olduğu teki arar.
İki dünyada bulunan her lezzet
Sana onun huzurunda daha çok gelir.
Öyleyse neden iki dünyayı terk etmezsin?
Müştâklar gibi onun izini sürmezsin?
Bir olanı iste ki yolda kalmayasın
Felek yüzlü ol ki çukurda kalmayasın.
Bırak dünya telaşım, onunla meşgul ol
Kendini kaybettiğin zaman Tanrı denizine dal.
Kendi gözünden uzak düşersen
Nurla dolu bir âleme düşersin.
Âdem Cenneti iki buğdaya sattı
İş başa düşünce sen de sat onu.
Seyyid demedi mi: "Bazılarını tedbir için
Önce Cennete sonra zincire çekerler"
Canınla buluşmak nasip olacaksa
Neden satın alacaksın sekiz Cenneti?

12. Hikâye

Bir esiri yüz dert ve pişmanlıkla
Cehenneme götürürler kıyamette.
Parmağını sokar, çıkarır gözünü o anda
Nefretle atar gözünü yere o anda.
Şöyle der: "Görmekten maksat ne?
Göz istemiyorum, mabudumu görmeyeceksem.
Mabudumu görmeyeceksem ben
Göz yüzünden gerçekleşmeyecek maksadım.
Maksadım hâsıl olmayacaksa
Ne göz isterim ne can ne gönül!"

***

Cennet o hazretle aranda engelse,
Pervam yoktur, diyorum, çirkindir.
Cenneti kendin için istiyorsan,
Tanrı'dan nasipsiz kalacağını düşünmez misin?
Ne diyeyim? Biri bir ay yüzlüden dolayı
Zayıflar, kıl gibi olur bedeni.
Bir gramlık altınla yüz türlü alışveriş eder
Cenneti neden satın almasın? Ne güzel iş!
Ama bu söz Tanrı yolunun adamlarınadır,
Kötü amel sahibi, yüzü karalara değil.

13. Hikâye

Duyduğuma göre Şiblî bir toplulukla
Çölde gidiyordu bir dağa.
Yolda içi boş bir kafatası gördü
Rüzgârdan boş kafa tın tın ötüyordu.
Eline aldı boş kafatasını
Üstünde bir yazı gördü, şaşırdı.
"Bak, bu gamlı bir adamın başıdır
Hem dünyada hem ahirette zarar etmiştir."
Şiblî bu ilginç yazıyı okuyunca
Bir nara attı, perişan oldu.
Yârâna dedi: "Bu baş böyle bir yolda
Tanrı katının adamlarının birinin başıdır.
Kim iki dünyasını kaybetmezse
Vuslat hareminin mahremi olamaz."

***

Sen de iki âlemi terk edersen
O adam gibi Allah adamı olursun.
Eline bir gram altın geçmesi ihtimaliyle
Fersahlarca yol alırsın sıkıntı içinde.
Böyle sırt üstü yattın Tanrı yolunda
Bir adım atmadın doğruluk yolunda.
Yüz sıkıntı çekmeden bir gram altın bulamazsın
Zahmet çekmeden Tanrı'ya koşabilir misin?
Gün ortasında bekçi yakalarsa seni
Nasıl umudun olur karanlık gecede?
Sen diyorsun ki istemem Tanrı'dan başkasını

Gerçekten istemiyorum Cenneti, hurileri.
Sen dar, yırtık çulun içinde kokuşmuşsun.
Sana Cennet gerekmez a yüz karası!
Bir aslan gördün mü ödün patlar
Böyle bir heybete nasıl dayanırsın?
Bir yudum şarapla aklını kaybedersin
Bu haldeyken nasıl aklım başımda dersin?

14. Hikâye

Bir sivrisinek şikâyet etti rüzgârdan
Süleyman'ın huzuruna çıktı sızlanarak:
Adaletinle kurtar şu yarım canımı
Yoksa dünyayı başına dar ederim!
Süleyman sivrisineği oturttu yanına
Sonra rüzgârı çağırdı yanına.
Rüzgâr gelince uzaktan aceleyle
Sivrisinek kaçmaya başladı uzaklara.
Süleyman dedi: Rüzgârın zulmü yok sana
Ama sivrisinek direnemez karşısında.
Rüzgâr esti mi, o kaçar
Sivrisinek fırtınayla nasıl baş eder?

***

Bugün verdinse bir yarım hurma
Hem Cehennemden hem sıcaktan kurtuldun.
Bir kere şehadet getirdinse
Kutlu Cennet helal oldu sana.
Bir şey ararsan bu ikisinin dışında
Haydi iyi geceler! Ne konuşursun boşuna?
Talep reddedildi, yol kapandı.
Maksadımı görmeyince maksat mı kaldı?
Sen gayretli biriysen bu işte
Git, yârin kundurasına vur yama.
Top gibi dönsen de yüz asır
Bilmiyorum, hiç koku alır mısın?
Bir zan içinde geçirdin ömrünü
Bu işte kimsin sen? Ne işin var bununla?

15. Hikâye

Sabahları erken kalkan o yiğit dedi ki
Sabah olmadan önce asıl ibadete.
Buyurdular: Her ibadetinde muti ol
Sonra kıl sabah namazını.
Bunu yaptın mı, fazlasını yaptın demektir.
İyi yaptın bunu; kendin için yaptın.
Şimdi bir doğan çıka gelse sana
Ansızın elinin üstüne konsa
Tut onun ayağını; kazanç çoktur bunda
Bunu yapmazsan, kim elini tutacak sonra?

***

Kıl kadar bağlılığın varsa dünyaya
Koku alamazsın hiçbir yerden.
Bir yerden koku alabilmek için
Bir süre arınıp temizlenmen gerek.
Sende senden kıl kadar bir şey kalmışsa
O kadar şeyle yerinde çakılır kalırsın.
Cünüp bedeninde kıl kadar yer yıkanmamışsa
Namazın namaz olmaz hiçbir şekilde.
Ha kıl gibi ha dağ gibi, vursan da hesaba
İster kıl ister dağ olsun, engeldir ortada.
Sen tümüyle feda etmezsen canını
Cünüpsün, namaz kılamazsın derim sana.
Kölenin bir arpalık borcu kalmışsa
Ebediyen düşmüştür çukura o borçla.

Senin senliğin sana namahrem oldu
Sen sensiz olursan, o zaman olursun adam.
Senin aynan senin hemdemin olmuşsa
Nefesle buharlandı mı, namahrem olur sana.
İki hemdem bir arada kabul edilir ama
Engel vardır orada kıl kadar boşluk olursa.
Yâr yâr ile halvette oturunca
Nefes yabancı gibi namahrem olur orada.
Halvette oturamazsın bir türlü
Bütün alışkanlıklarını terk edersen; o başka.
Sen bu yolun aslanlarından değilsin
Yoksa haberdar olurdu bu sırdan canın.
Kısacası, şunu iyice koy aklına
Hakk'ı tanıyan yoktur Hak'tan başka.
Söyle bana Hakk'a lâyık yâr kim olabilir?
Hak'tan başkası yok; peki kim olabilir?
Kudret deryasında bir damlasın sen
Hazretin güneşi karşısında bir zerresin sen.
Nasıl ona vuslatı umut edebilirsin?
Sen güneşe nasıl yükselebilirsin?
Sen istiyorsun ki zorla da olsa
Koskoca fil girsin karınca yuvasına.
Git otur; canın elden gitmiş
Uyanık gelmiş ama sarhoş kalkmış.
Can varsa, ona dalmıştır daima.
Yoksa akıl, onun halkasının dışında.
Binlerce zerre avare olmuş kalmış
Ama güneş yine eyvanında kalmış.
Bu denizde binlerce damla hayrandır
Ama inci onun derinliklerinde saklıdır.
Onu vasfeden neler yazmadılar ki!
Birbirlerine onu ne çok anlatmadılar ki!
Binlerce asır düşündü durdular
Sonunda acizlikte, hayrette kaldılar.
İlahî incilerle dolu nasıl denizdir bu!
Bunun üstüne konmaz haraplık tozu.

***

Altın suyu gibi tertemiz sözler söylenir
Ama senin toprak dolu bir gözün var.
Gönlün alışmış nefsine, şehvete
Perde arkasındaki mânâları nasıl göreceksin?
Sen âlemi hayâlden ibaret biliyorsun
Bu mânâdaki kemâli nasıl bulacaksın?
Senin bununla ne işin var hey uykucu?
Misk'in çöpçüyle ne işi olabilir ki?

16. Hikâye

Bir çöpçü çıktı işe bir gün
Attâr dükkânının önünü süpürecekti o gün.
Misk kokuları yayılınca dükkândan
Çöpçünün başı döndü, yığıldı oracığa.
Onun burnu hoş kokuya alışık değildi
Sanki o andan canı bedenini terk etmişti.
Attâr çıktı dükkânından dışarı
Çokça gülsuyu ile öd getirdi.
Yüzü gülsuyu, öd ile ıslanınca
Çöpçünün baygınlığı fazlalaştı o anda.
Bir başka çöpçü gördü onun halini
Bir dışkı getirdi, yaklaştırdı burnuna.
Burnu dışkı kokusunu alınca
İki gözü açıldı, kendine geldi o anda.

***

Kokuşmuş bid'at bataklığında yatanın
Sünnetin misk kokusunu almayanın
Hoş bir esinti gelirse burnuna
Gönlündeki çerağ söner o anda.
Bu geçimsiz nefsin lağım çukurunda
Ki bazen doldurur bazen boşaltır onu
Sırlar âleminden bir koku gelirse burnuna
Ayakta duramaz, yığılır kalır oraya.
Dübürü öpmek hiç de hoş değildir
Sineği tavusa yem yapmak gibidir.
Çileye girersen otuz yıl boyunca

Bu sırrın otuz cüzü açılır yüzüne.
Sen kendi kendine şaşırmışsın yolunu
Ne bir aslın ne bir şeyden haberin var.
Böyle bir yolda âciz kalanlar oldu.
Bunlar gönül deryasından inci saçarlardı.
Bu meydanın yiğitleri başı aşağıda çevgen gibi
Topu sonuna kadar götüremedi yiğitlerden biri.
Hepsi hayret perdesinde kalakaldı.
Gayret kubbesinin altında kalakaldı.
Bu devranda çıkmadı
Bir vilayetin koruyuculuğa lâyık biri.
Feridunlar çıkardılar köyden hayvanları.
Sığır dışındaki hayvanlar burada kalmadı.
Hankâhta bir gönül sahibi olmazsa
Sıradan insanların günahı olmaz.
Gönül denizinin derinliklerinde bir inci var
Bu inci iki âlemden eline geçen kazançtır.
Senin gönlün tecrîd yeri oldu
Halvetin, tevhidin sarayı oldu.
Senin gönlün Hak işaretlerinin görüntü yeridir
Ama Hakk'ı görmekte senin gözün kördür.
Senin gönlün gece gündüz Tanrı'nın baktığı yerdir
Ama gönlün senin çamurunla örtülmüştür.
Gönlünün üstündeki çamuru kaldırırsan
Gönlünün üzerine nur düşmeye başlar.
Gönlünden haberi olanın kuluyum ben
Uğursuz nefsine baş kaldıranın kuluyum ben.
Tanrı yolunun adamı olan azizler
Her an kendi nefislerinden bîzar oldular.
Nefislerinin istediği gibi bir adım atmadılar
Yemediler, huzur içinde yatmadılar.
İştahlı nefse ne ekmek verdiler
Ne de kuru bir ekmekle nefsi dizginlediler.
Kim gönlünün dizginlerini çözerse
Gönül kanı içmeden bir lokma yiyemez.

17. Hikâye

Bir aziz vardı. Altmış yaşına gelinceye kadar
Nevale olarak et yemeği istedi durdu.
Fırsatı oluyordu olmasına ama
Meçhul nefsine güveni yoktu.
Bir gün uzaktan bir koku aldı
Nefsinin gözünden yaş boşandı.
"Altmış yaşına geldin. Allah aşkına
Şu kebaptan benim için bir lokma istesene!"
Gönlü acıdı nefsinin haline, kalktı
Nefsi için bir lokma et isteyecekti.
Kokunun geldiği tarafa yürüdü
Et kokusu zindandan geliyordu.
Çaldı kapıyı, açtılar zindan kapısını
Birinin bacaklarını dağlıyorlardı.
Dağlanan bacaktan kebap kokusu geliyordu
Yaşlı adam görünce onu, düştü bayıldı.
Kuşlar gibi orada çırpınmaya başladı.
Açtı ağzını, yumdu gözünü: Hey aşağılık nefis!
Kebap istiyordun; al sana kebap!
Uzaktan kebap kokusunu aldın
Kebabı görünce, şaşakaldın!

***

Azizlerin kebabı böyle olur.
Sen sanıyor musun ki bunlar kolay olur?
Rızkın yoksa, çok yanar yakılırsın.
Rızkın ötesine geçilmez, bilmez misin?

Git, ahiret ateşine bak, teselli et kendini
Belki gölgede kalırsın kıyamet günü.
Senin bir gönlün var ama azledilmiş
Gönlün nefis arzularıyla meşgul olmuş.
Bu adanın rehberleri gibi
O keçi ile o ağıl gibi.
Hani o keçi ağıldan çıkınca dışarı
Nicelerinin kana boyanmasına yol açmıştı.
Hey inatçı şaşkın! Git kendi yoluna
Bulanık sudaki kilimini çek dışarı.
Bük boynunu; bundan başka yok çare
İndir kılıcı kâfir tabiatının boynuna.
Bu kâfirden Müslüman olmaz
Yol kesenden korucu olmaz.
Ne fodulluk yapmaya doyar
Ne tembellikte gecikir.
Zamansız bir arzuya kapılırsa
Öfkeden köpekleşir, sarhoş köpek olur ama.
Onun arzularına engel olsan biraz
Bir anda yüz kamayla saldırır üstüne.
Bu nefis bir eşektir; eşeğin kulu olmak
Buna hiç denir mi yaşamak?

18. Hikâye

O bilge ihtiyar eşekçiye dedi ki:
Hey güçlü adam! Yaptığın iş nedir?
Cevap verdi: Ben eşekçilik yaparım.
Eşekçilikten başka bir iş bilmem.
Akıllı adam cevaben dedi ona:
Dilerim Tanrı'dan, ölsün şimdi eşeklerin!
Eşek öldü mü, gönlü zinde biri olursun.
Sen eşekçi, Tanrı'ya kul olursun.

***

Yaradılışımızda olan şu kâfir yüzünden
Dünyada pek az Müslüman çıkmıştır.
Pek çok kişi sözde Müslümandır
Müslümanlığın bir de uygulaması vardır.
Benim yüreğime bir gam gelirse
Kâfir mezhepli nefsim yüzünden gelir.
Yüzlerce yazık! Oyun, seyir peşinde
Şu soytarı köpek dünyayı yedi.
Bak şu köpeğe! Afsun ile kemiği
Nasıl da aslanın ağzından aldı!
Bana öyle bir kinlendi ki
Acı ölümü bana şirin etti.
Tabiatımdaki bu kâfir nefis köpektir.
Ben de bu köpekle aynı evde doğdum.
Riyazet çekiyorum, didiniyorum
Belki şu köpeği ruhanîleştiririm diyorum.
Asi nefsim! Ne zamana kadar isyan edeceksin?

Gönlüm ne zamana kadar senin zincirinde kalacak?
Sen uğursuz! Öyle maskaralıklar ettin ki
Ölürsen, gözümden senin için yaş dökülmeyecek.
Azizim! Fâni nefsin ölecek olursa
Baki gönlün hayat bulacak.
Bu yolun adamıysan, git, bir zaman
Bir nişan ara gönlüne inci kutusundan.
Gönlün tembelliğin dar mekânında kalmış
Bedenin tembelliğin çarmıhına gerilmiş.
Vücudunu tembelliğe attın sen
Kendinden Abbas-ı Debs'i yarattın sen.
Düşünsene: O mert olanlar
Geldiler mert gibi çalıştılar.
Canı hafif olanlar varacağı yere vardı
Senin canın tatlıydı; ağırdan aldın.
Gönlün kanlandı, bedenin kıvrandı
Yoldaşın gitti, sen tatlı uykuya daldın.
Kervan yolundan uzakta kaldın
Hayretle başını dizine dayadın.
Durma, koş, nasıl olsa bir yerden
Kulağına gelecektir çan sesi.
Bu yolda tembelliği meslek edindin
Oturur konuşursun hep boş yere.
Beyinsizlerin işittiği şey var ya
Civanmertler ona nail oldular
Sineğin yakalandığı tuzaktan bile
Çıkacak gücün yoktur senin.

19. Hikâye

Sağırın biri yattı yola bu düşünceyle
Bakarsın bir kervan oradan geçer diye.
Kervan geldi, geçti duman gibi
Ama uyuyan sağırın olmadı haberi.
Gözlerini açıp uyandığı zaman
Ona dediler: "Hey sağır! Kervan gitti.
Neden uyudun kaldın? Kim böyle uyumuştur?
Yoldaşların, arkadaşların geçti gitti.
Bilmem şu felek sende ne gördü de
Sonunda seni güzel güzel uyuttu?"
Bunları duyan sağır dedi: "Perişandım
Hem sağırdım hem uyuyakalmıştım."

***

Yazık! Uykudan açtım gözlerimi
Ama görmüyorum yoldaşların izini.

20. Hikâye

Bulfeş-i Çagânî'nin halini dinlemiştim.
Ona sordular: Neden eşek sürmüyorsun?
Güneş batalı çok oldu; aksi takdirde
Karanlıkta bu kırda kalakalırsın.

***

Sen hey, kırda uykuya dalan!
Eşeği sürmedin ama güneş battı çoktan.

Beşinci Makale

Nasıl oldu da buralara yolun düştü?
Nasıl diyeyim; zorlu bir yola düştün.
Ne suçun vardı da getirdiler seni dostum?
Mânâ yolunda her kabuğun özüsün sen.
Cansız varlıklar dört unsurun özüdür ama
Cansız varlıkların özü de bitkilerdir.
Bitkilerin özünden hayvanlar çıktı
Hayvanların özünden insan var oldu.
İnsanların içinden nebiler çıktı kısacası.
Bunların içinde seyyidlerin seyyidi, hası.
Bu yedi kat gökyüzünden, mânâ yoluyla
Gitmek gerek Tanrı'nın dergâhına.
Aslının kemâlinden uzakta ne varsa
Hakikatı gören tabiat kaçar ondan uzağa.
Cansız varlıktın, canlı varlık oldun sen
Hiçbir şeydin bir yerde, bir şey oldun sen.
İsterim ki bu ilk sıralamaya göre
Bir an bile oyalanmamalısın sen.
Bir dereceden bir dereceye adım atıyorsun
Tuzaklardan bir bir çıkıyorsun.
Tabiatın düğüm düğüm olmuş canına
Bu candan göremiyorsun öbür cihanı.
Tabiatını düğüm düğüm ettiler ta baştan
Her an geçtikçe düğümler çözülür bir bir.
Hey dağın altında doğan! Ne bilirsin
Hangi yükün altına girdiğini sen?
Birini bir dağın altında beslediler
Onu dağ yükünün altına getirdiler

Dünya yükünü sırtına koydular
Dağ yükü altında yaşamaya alıştırdılar.
Onun yükü dağdan büyüktür; o bir karınca.
Bütün ufuklar güneştir; o bir kör.
Alırlarsa sırtından ağır yükü
Bir anda görür öbür cihanı.
Onun canına bir sabır gelir
Bütün âlem onun nişanı olur.
Ebedî nur gelince önüne
Çöker kalır; şaşar kendine.
Sorar gönlüne: Nasıl oldum böyle ben?
Nasıl geldim şüpheden yakîne ben?
Bu benim ya da değilim; ilginç olan bu.
Benim nurum tüm ufukları kapladı.
Anadan doğma kör gibiyken ansızın
Göz nuruna kavuşur ansızın.
Dünyanın aydınlığını görünce o
Nasıl da şaşırır kalır o zaman o!
Senin de hayatın sona erdiğinde
Aynısını yaşayacaksın öbür âlemde.
Bu karanlık yerden uzaklaşınca
Gireceksin nurlu âlemin ortasına
O acayiplikler arasında şaşıp kalacaksın.
Onca gariplikleri garip bulacaksın.
Gözün alabildiğince orada
Güneşler göreceksin zerre gibi uçuşan.
Sübût imkânı olan o huzurda
Felek benzer bir örümceğin ağına.
Orada birinin vücudu nasıl görünür?
Atlasın üstünde hiç keçe olur mu?
Âlemi süsleyen güneşin önünde
Gölge varlığını sürdürebilir mi?
Ondan sonra varlık perdesi gelir
Yükseklerden alçaklara gelir.
Yaptığın bütün iyilikler, kötülükler
Görürsün, çevrende âmâdedir.
Kötülük ettinse, hicap altındasın
Böyle değilse, büyüklerle yan yanasın.
Kendi işinde yaptığın iyilikler, kötülüklerle

Kendi davranışlarının aynası olursun.
İşin, davranışın iyi veya kötüyse
Hepsi getirilir gözlerinin önüne.

21. Hikâye

Bir siyahî suya baktı
Suda simsiyah bir yüz gördü.
Belirsiz, nahoş bir yüz görünce
O çirkinlikten dolayı koştu ateş başına.
Yüreği daralmış adam şöyle düşündü:
Kara suların insanıdır o dedi.
Başladı konuşmaya: Hey çirkin surat!
Dünyada seni hangi şeytan öldürdü?
Hey siyah çirkin! Çık sudan
Sen ateşte olmalısın, değil suda.
Böyle çok konuştu durdu boş yere
Anlamadı işin aslını; söylendi kendi kendine.

***

Sen de yüzünün suyuna bak bir kere
Beyaz mısın, siyah mısın, gör kendini.
Can kuşunun dökülürse tüyü, kanadı
Görürsün ameller suyunda kendi yüzünü.
Kara yüzlülük karalık çıkarır karşına
Beyazlık, parlaklık getirir yüzüne.
Temiz canını bir nefeste verince
O âleme bastın ayağım o anda.
Dünya ile ukbâ arası uzak değildir.
Ama vücudun bu yolda sana duvardır.
Neden o kadar bağırır, coşar, ağlarsın?
Bu alçak nefis canının sohbet arkadaşıdır.
Nefsinle birlikte ölürsen, vay sana!

Baştan ayağa vücudun çok ağlar sana.
Nefissiz ölürsen, temiz olursun.
Ne ateşte ne toprakta kalırsın.
Temiz canın gidip bedenin ölünce
Götürmesi gerekmez kendini kendinle.
Sen önceden öldüğün zaman
Çok kimseyi bırakmış olursun geride.
Dilin pek çok şey söylese de sana
Toprağın altına girdin mi, dilin alır hava.
Suskunluk âlemi gelir bundan sonra
Medhûşluk yolunun makamlarına gelir sıra.
Günlerin kargaşası çıkar perdeden
Suskunluk, huzur vardır perde arkasında.
Sen burada kendinden haberdar olursun
Uyanıklık kalkar önünden orada.
Öyle dalar gidersin sen o nura
Varlıktan uzaklaşırsın sen o zevkle.
Bundan daha yüksek bir makamın varsa
Bir nizama sahip olursun bu yakınlıkta.
Tanrı'ya yakın olan bugün kendinden geçer
Önceki varlığını unutur, Tanrı huzuruna çıkar.
Hep Tanrı'yı görür, benliğini yitirir
Cevherde iki dünyadan ileride olur.
Bu söylediğim mânâda şüphe yoktur
Sen gözsüzsün, âlem ise bir tanedir.
Sana bu konuda bir misal daha vereyim
Belki canın bu sırdan haberdar olur.
Ömründe kan içinde kalmış olsan da
Böyle bir misal gelmemiştir kulağına.
Dönen felek ne zaman girer gözüne?
Onun kadri fazladır senin gözünden.
Gözünle gördüğün her bir zerre
Aynen görünmez senin gözüne.
Kim diyebilir? Felek gözünün gördüğü
Veya aklının erdiği gibidir?
Demek ki gözde görüntüsü olan şey
Bir misaldir ancak be hey gafil!
Sen temyiz bağına yakalanmışsın
Gördüğün bir misaldir, başka şey değil.

Tanrı'nın yaratışına bak, sırrı gör.
Eşyanın hakikatlarını gör.
Eğer eşya göründüğü gibi olsaydı,
Mustafa'nın sorusu nasıl doğru olurdu?
O din büyüğü Tanrı'ya dememiş miydi?
"Tanrım, bana eşyayı olduğu gibi göster."
Gönlümü yüz kez parçalarsan,
Gönül denilen şey çıkmaz ortaya.
İşte göz, işte el, işte kulak
İşte can, işte akıl, işte idrâk.
Bunlarla haberdar olamıyorsan,
Sofistailere müracaat etme.
Tanrı eşyanın nasıl olduğunu bilir.
Eşya, senin gözünde ters görünür.
Mânânın özünden sana kabuk kalır
Dostum, senin için misalden başka şey değildir.
Sen bir şey gördüğünü sanırsın
Oysa sen görmemiş, duymamışsındır.
Sen sadece o misali görürsün.
Yoksa bunların hepsi aslında birdir.
Birlerin dışında bulunan bir var ya
İşte o birin ne işareti ne sayısı vardır.
Her şey bir şey sayesinde bakidir.
Bir bir zerreyi geçerek yükselmeye bak güneşe.
İki âlem bu nur denizine batmıştır.
Ama âlemlerin nakşı aldanmadır.
Âlemde görünen her bir nakış
Bir kapıyla kapanmış, his ona anahtar olmuştur.
Anahtar ile kapının görünmemesi
Nakşın deniz üstünde kalmamasındandır.
Kim nakışsızlık nakşını kabul ederse,
Mertler gibi bu ressamlığı terk eder.
Suretsizliği, nişansızlığı kabul ettinse,
Sen yaşıyorsun demektir.
Böyle olmazsan, mağrur bir ölü ol
Hayatın olmadığına göre, hayâli varlık ol.
"Bu görünenler nedir?" diye sorarsan,
Söyleyeyim sana beni iyi dinlersen.
Her şey naçiz, fâni ve hiçtir.

Her şey bir tılsım gibi dolambaçlıdır.
Bildiğin, gördüğün şey bir hayâldir.
Âlemde işittiklerin bir yankıdır.
Vehim hayâli, akıl, makam hissi
Her biri kendi makamında tamamdır.
Ama sen bu makamdan dışarı çıkarsan
Şimdi de onu bir hayâl olarak görürsün.

22. Hikâye

Birisi sordu o bilgili Mecnun'a:
"Âlem nedir?" Dedi: "Sabun köpüğü.
Bir masurayla al o köpüğü, üfle
O masuradan âlemi çıkar.
İyi bak, rengârenk bu güzel şekil
O masuradan ortaya çıkar.
Çok cazibeli bir şekildir ama
Şaşının gördüğü ikinci şekil odur."
Fenâ mülk, onun zevali mâlik oldu.
Bunun esası "Her şey yok olur" oldu.
Ortası hava, kendisi bir hiçtir.
Ne kadar zorlasan, bir hiçten hiç çıkmaz.
Fâni görünür, ansızın yok olur.
Dünya hiçte, hiç dünyada kaybolur.

***

Gönül nurun çıkarsa ortaya,
Ne kapı görünür gözüne ne duvar.
Hepsi gönülde bir zerre gibi kaybolur.
Asâ Musa'nın elinde ejderha oldu.
Bütün bâtılları gömdü, asâ oldu.
Bütün sırları açıkça söyledim
Artık kaldır perdeyi gözünün önünden.
Parçalarsan sen bu perdeyi
Her şeyi bir görür, bir bilirsin.
Keşke Attâr tatlı sözlü olsaydı!
Bu sözlerden nasibini alsaydı!
Mânâ dalında bir meyve olmasaydın,
Seni böyle pervasızca mânâlandırmazlardı.

Altıncı Makale

Ey dini temiz! Şunu bil ki temiz düşünceliysen,
Toprağın altına girdiğin vakit
Dünya mahallesinden dışarı adım atarsın
Asla dünyanın yüzünü göremezsin.
Gittin mi tam gittin demektir dünyadan.
Bir daha dünyaya yolun düşmeyecektir.
Âhirette nurdan bir otağ bulursun
Yeşil giysiler giyer, kucağına huri alırsın.
Bir amel dolayısıyla bulanıklığın varsa,
Bir süre bulanıklık içinde kalırsın.
Bütün şirkin bu yoldaki hislerindir.
Bütün vehim İblisin kötü niyetli şeytandır.
Senin kurdun hoş olmayan huyundur.
Bütün öfken Cehennemde ateşindir.
Dünyadan dışarı çıktığın zaman,
Halin şu ikisinin dışında olmayacaktır:
Kirlenmişsen, arınır temizlenirsin.
Arınmışsan, huzur bulursun.
Sen bulanık ve günahkâr olunca
Yakalarlar seni kendi tabiatında.
Gönlü arınmış biri olursan bu yolda
El çırparak gidersin dergâha.
Arşın yükseği, kuyunun inişi seninledir.
Cennet ile Cehennem sana yoldaştır.
Bakalım ne şekilde gideceksin?
Bu yolda hangi tarafa sapacaksın?
Perde arkasındaysan, yine orada olursun.
Nerede öldüysen, orada olursun.
Gönül gözü açık biri, sefih olarak ölmez.
Hiçbir çöpçü fıkıhçı olarak dirilmez.

23. Hikâye

İşitmiştim, vaktiyle bir adam vardı
Bu adam kayıp eşek tellallığı yapardı.
Bu işi yılda altmış, yetmiş kez yaptı.
Yetmiş birincide eceli geldi, can çekişmeye başladı.
Azrail üstünde örtüyle gelince içeri
Onu eşeğini kaybeden biri sandı.
Doğruldu yerinden; yanında pencere vardı.
Başını pencereden çıkardı, bağırdı:
-Heey! Duyduk duymadık demeyin!
Çullu eşek gören olursa, buraya gönderin!

***

Azizim, kim eşek tellallığı yaptıysa,
Eşek olarak yaşadı, eşek gibi öldü, eşek gibi dirildi.
İsa gibi yaşarken öl. Ey temiz diri!
Toprak çukurda eşek gibi ölme.
Canın, bedenin için iki hastalık söz konusu
İkisinden de uzak tut kendini.
Ölüm seni beden hastalığından kurtarır.
Can hastalığına ölüm seni ulaştırır.
Haydi, bu iki hastalıktan uzaklaş.
Ya da bunca belanın girdabına düş.
Sen hastasın; senin hastalığın dünya hırsı.
Öbür âlemden doğumunla gelen hastalıktır.
Burada senden uzaklaşmazsa o
Ebedî kemâlden uzak kalırsın.
Dünyada ölmeye başladın mı

Şüphen olmasın, ukbâda doğarsın.
Dünyada, ölümle düşersin
Ukbâda, ölmekle doğarsın.
Dostum, burada öldün, orada doğdun ya
İşte meseleyi sana güzelce açtım.
Bu dünyanın mutluluğu oranın rezilliğidir.
Nefis isteği ile hırs oranın hastalığıdır.
Öleceğin zaman ikrah etmeye çalış.
Böylece hastalığın sana yoldaş olmasın.
Burada işbilir biri olmazsan,
Ukbâda hasta bir çocuk olursun.
Burada anadan kör doğarsa biri,
Ukbâda onun iki gözü açılır mı?
Canıyla ukbâ körü olan biri
O cihan için bu cihanın körü gibidir.
İğne gözü gibi küçük gözlü olsa da
Buradan görür gözle gitmek gerek.
Yanında götürürsen zerre kadar nuru
O nurla güneşe yol bulursun.
Bir zerre nurla yoldaş olursan,
Sırlar âleminden o kadar haberdar olursun.
Ondan sonra nurun artmaya başlar,
Kapılar yüzüne daha geniş açılır.
Senin azın orada çok olur
Senin çocuğun bilgili erişkin olur.
O çok nur bir araya gelince
Hepsi canını aydınlatmaya başlar.
Yeryüzündeki kum gibi çoğalmaz mı?
Birbirine eklenip dağ oluşturmaz mı?
Hiç nurun yokken ölmüşsen,
Yüz binlerce perde arasında kalırsın.
Kat kat kabuklu soğan gibi kalırsın
Dostum; özün olmayınca yanar durursun.
Özsüzlükten öyle bir yanarsın ki
Geceni, gündüzünü bilmeden yanarsın.
Eğer kabuğunda bir öz varsa,
Özün içi dost olur seninle.
Gönül perdende özün varsa,
Faal bir gönlün, özlü amelin vardır.

Yumurtanın perde içinde özü vardır
Ateşte buz gibi katılaşır.
Ateşin özde bir işi yoktur,
Ateş ancak kabukta etkili olur.
Ateş üzerinden geçeceksen,
Senin çaren bu özden az değildir.
Çok olmasa da az lâzım sana.
Eşek yükü olmasa da bir tane lâzım sana.
Sende az varsa, çoğalır.
Bir tane sonunda eşek yükü olur.
Senden bir mânâ tanesi çıkarsa,
Ondan tûba gibi yüz dal çıkar.
Büyük ağaçları görmez misin?
Her biri başlangıçta tohum değil miydi?
Kendini kaybetme hiçbir halde
Her saat kemâle erersin böylece.
Ne kadar sıyrılırsan sen kendinden,
Yükselirsin kendi suretinin altından.
Geldiğin zamandan bugüne kadar
Surette yüz mânâdan geçmedin mi?
İlkin bir sperm oldun burada
Şimdi arştan geçtin burada.
Sen eskisi gibisin, ancak şu var:
Şimdi sende Hak'tan bir nişan var.
Ne açık ne gizli bir nişandır bu.
Nişansızlığın ta kendisidir bu.
Suretten yükselirsen mânâlara,
Bir nişan belirir senin gözünde.
Suretten geç ki toprak olasın.
Toprak oldun mu temiz olacaksın.
Toprak olan kimse tertemiz olur.
Çünkü iki âlemin sırları topraktadır.
Gör bütün türlü türlü sırları,
Topraktan çıkarıyorlar başları.
Toprak, temizin aslı olmasaydı,
İnsanın çamuru topraktan olur muydu?
Ama köpek nefisle birlikte oturdukça,
Yerin sırlarını asla göremezsin.
Senin nefis köpeğin hayatta

Mânâlar tuzlasının dışında.
Bu köpek hayattayken temiz olursa,
Tuzlaya düşer, temiz olur sonunda.

24. Hikâye

Delinin biri mezarlığa bakıyordu
Sordular ona: "Mezarlarda kim var?"
Dedi: Bir avuç leş olmuş mahlûk.
Ama düşmüşler tuzlaya.
Toprağın altında hepsi toprak olunca
Tuza dönüşecek sonra temiz olacaklar.
Ama imandan nasipleri yoksa,
Feleğin dönüşü onları ateşe atacak."

***

Sefer bu, yol bu, karar bu.
Geç kendinden. Çünkü iş bu, yük bu.
Yazık ki bu seferin hazırlığı yok
Düştük karanlığa, çıkar yol yok.
İyi bil şunu: Bitmez tükenmez bu yolda
Bu karanlık yolun çerağı can nuru.
Haydi güzellikle çek elini dünyadan.
Gönlünü, canını aydınlat ukbâ ile.
Bilgisizce ayrılırsan dünyadan,
Can gözü nursuz kalır ebediyen.
Temiz dünyayı bir başka göz bil.
Çünkü göz odur; bu onun bir gölgesi.
O gözünün açılmasını istiyorsan,
Git, canını bilginin kemâline at.
Çünkü ölümden sonra bilgili insanın cam
Her neyi düşünürse düşünsün, güçlü olur.
Bedenin büyümesi için nasıl kuvvet lâzımsa,

Bilgi ile de cana kuvvet lâzımdır.
Bilinmez yolda bilgisizce yürüme.
Uzak, karanlık, çukur dolu bir yoldur bu.
İlim çerağını hep tut gözünün önünde,
Yoksa düşersin çukura baş aşağı.
Kimde fenersiz çerağ varsa,
Maruzdur o çerağ fırtına tehlikesine.
Kimde bilim çerağı yoksa,
İyi biliyorum, değildir huzurda.
Bu yolda iki şeyle kemâle erersin,
Tam fânilik veya candan habersizlik.
Bilgi oldu mu amel olmaz,
Hem senin hem ilminin meyvesi olmaz
Söz bilgiden açılırsa,
O gönülden huzur nuru gelir.
Sözünü söylersen, yavaşça söyle.
Hiçbir zaman yüzün sararmaz.
Tatlı dilli hakîm ne güzel söylemiş:
"Dilin altında insan saklıdır!"
Bilgili olsan ama söylemesen,
Tanrı kulunun iyiliğini işitmemiş olursun.
Tanrı sana birçok cevher verdiğine göre,
Onun şükranesi olarak inciler saç.
Gönül gözün açıksa, bilime çalış.
Sen neden böyle verimsiz kaldın?
Yüz türlü ibadeti yapsan da
İlmin olmayınca nasıl kurtulacaksın?
İlimsiz zahit şeytanın maskarası olur.
Be şaşkın adam! İlim yoluna bas ayağını.

25. Hikâye

Bir âlim mescidde uyuyakaldı,
Sonra cahilin biri orada namaza durdu.
Ayakta dikilen bir İblisi görünce,
Sordu İblise: Ne oldu sana?
Melun İblis dedi: "Şimdi ben
Cahili yoldan çıkarmak istiyorum.
Ama bunu yapacak takatim yok
Çünkü şu uyuyan âlimden korkuyorum.
O âlim ayağıma köstek olmasaydı
O cahil elimde muma dönerdi."

***

Eyvah eyvah! Bu sûfinin hilmi var.
Hilmi var ama ilimsiz kalmış!
Bu derin denize dalmak gerek.
Ama hileye, hurdaya, cübbeye gerek yok.
Denizin üstünde saman çöpü gibi dönersin.
Dalgıçlık bilmiyorsan, ne konuşup duruyorsun?
Son hakkında daha ne kadar konuşacaksın?
Başlangıç yolunun başında kalmışsın.
Neden heveslerinin çevresinde dolanırsın?
Dert ehlinin adını da kötüye çıkarırsın.
Din yolunda birazcık ar olsaydı sende,
Namertliğinden dolayı dert olurdu içinde.
İyi amel derdine düşenlerin
Canını, gönlünü sevgili kapladı.
Senin de böyle bir derdin olursa,

İlmelyakînin aynelyakîn olur.
Bu yolda mert olanlar dertlenir.
Çünkü Cennet gelininin mehiri derttir.
Bir söz dert ile söylenirse,
Bu sözü duyan insan mertleşir.
Söz dediğin ilimle süslenmelidir.
Gönül ehli demekten kastım budur.
Dostum, sende ledünnî ilim varsa,
Senin ilmin öz, bizim ilmimiz kabuk olur.
Madem ilmin var, ilminle amel et.
İlimden, amelden sonra sırları çöz.
Çalışma vakti geldi mi devekuşu "Kuşum" der.
Yeme vakti geldi mi "Ben deveyim" der.
Senin işin din ilmiyle olmalı.
Ne kadar ilmin varsa, o kadar amelin olmalı.
Din ilminle zerre kadar amel etsen,
Amelsiz eşek yükü ilimden iyidir.
Git, doğru amel et; bu amelin hamdır.
Din ilminde söylenecek söz bitmiştir.
Kim bir şeyler bilir de uygulamazsa,
Ağla onun haline; oysa o güler kendine.

26. Hikâye

Din yolunun sâliklerinden biri
Mezarların etrafında dolaştı durdu.
Yine bir gece mezarlıkta dolaşırken
Kulağına temiz bir ses geldi.
"Ne zamana kadar mezarlara tapacaksın?
Bu insanların yaptıklarına bak; kurtulacaksın!"

***

Amelden yana süs yoksa sende,
Zavallılık dışında sermaye yoktur sende.
Şu zavallılığınla önce at adımını
Ondan sonra yönel kerem sofrasına.
Bu kerem sofrası kurulunca,
Asi günahkârlar çıkageldi.
Bu sofra illiyyûnun önüne koyuldu.
Başkapıcı kapı önüne dikildi.
Kapıcı kapı önünde bekletildi.
O kapıcı gereken kişiye kapıyı açtı.
Sen günahsız veya günahkâr olsan da
Otur sofraya; sultan ziyafet veriyor.
Bu kerem sofrası kurulunca
Bütün kötü ameller, işlenmemiş kabul edildi.
Hey bîçare asi! Umudunu yitirme.
Umut güneşi nasıl doğacak? deme.
Bakarsın, bir padişahın kasrına doğar.
Bakarsın, bir yoksulun köşesine doğar.
Bugün çırılçıplak olan bu yolda

Tanrı katının güneşi doğar ona.
Muhlis kulların ibadeti tehlikelidir.
Bu yarışta günahkârlar öndedir.
Kendini beğenmiş adam görmez padişahı.
Tanrı'ya lâzımdır günahkârların inlemesi.
Bu yolda kendini beğenmişlik makbul değildir.
Zayıf beden, yaralı gönül gereklidir.

27. Hikâye

O yaşlı adama ilahî sır geldi
"Bizim adamımızı görecek olursan,
Meyhaneye git, sor onu
Bu yolun hamallarından bir ihtiyar var."
Adam geldi, sordu soruşturdu onu.
Dediler ona: Dün onun işi halloldu,
Yüz iniltiyle, gamla dün gece burada öldü.
Dünya soğuk yüzüyle onu buradan götürdü.
Saçları ağarmış, yüzü sararmıştı.
Gece gündüz meyhanenin hamallığını yapardı.
Şarap testisini omzunda taşırdı.
Ama şaraptan bir damla içmezdi.
Yolda attığı her adımda
Canı yanarak gönül derdiyle derdi:
"Ey dünyanın, dinin sahibi!
Bağışla dini, dünyası olmayanı."

Yedinci Makale

Engin mi engin bir deniz var edildi.
O denizden cana bir yol açıldı.
O denizden biri çıktı su üstüne.
Bazen mümin oldu bazen Hıristiyan.
Dipsiz bu engin denizde
Sayılmakla bitmez acayiplikler.
Ne engin bir sırlar denizidir bu!
Ne kıyısı vardır ne dibi görünür.
O deniz perde altında olmasaydı,
Bütün yapılanlar yapılmamış olurdu.
Bir cihan yarattı; o nurla doldu.
Bu nur kaldıkça, hayat devam etti.
Niçin perdenin kaldığını sorarsan,
Yapılanların hiç göründüğünü sorarsan,
Burada dile konuşmak düşmez.
Bu ancak akıl ile canın işidir.
Sözünü külahının arkasına sakla.
Dilinin konuşmasına engel ol.
Kimse bu sözleri anlayamaz.
Sen yöneleceksen, kendi içine yönel.
Her dilin söylediğine bakıp incinme.
Sende yakîn bilgisi var, her zan ile incinme.
Deniz gibi değişim halinde ol daima.
Mertler gibi tefekkürde ol daima.
Kendi kemâlinle bil şunu: Bütün azametiyle
Felekler, yıldızlar hizmetkârdır sana.
Ezelde olup biten her ne varsa,
Felek bugün onları uyguladı.

Senin gibi birinin var olması için
Binlerce devrin geçmesi gerekti.
Dostum, alıp verdiğin her nefes yok mu?
O nefesi en iyi şekilde değerlendirmeyi düşün.
Uzun veya kısa olan ömrün boyunca
Canının kemâle ermesi için bu nefesler şarttır.
Mânâları düşünen canın her nefeste
Daha çok revnak kazandırabilir sana.
Burada fâni bir lezzet peşinde koştun,
Yüz baki lezzetten mahrum kaldın.
Burada bir an için yemek, uyumak hoşuna gitti.
Ama bunun iki yüz katı saadet elinden gitti.
Bu dünya öbür dünyanın tarlası değil mi?
Ek şu tohumu; şimdi tam zamanı.
Yerin var, suyun var, saç tohumu
Çiftçilik et, bu işle uğraş.
Sözümü dinle, güzel yetiştir ekinini.
Ekin kötü çıkarsa, benden bil e mi?
Bu çiftçilik işini yapmazsan,
O harmanda yarım arpa etmezsin.
Şimdi pazara götürecek bir şeyin yok
Ek şu tohumu, şimdi başka işin yok.
Yarının azığını hazırlayasın diye
Buraya gönderdiler seni bugün.
Tohum saçmadan çıkar gidersen,
Şu zamanede rezil rüsva olursun.
Din yolunda iki kişiye tohum verdiler,
Dünya yolunu herkese açtılar.
Biri o tohumu yolda kaybetti.
Biri o tohumu ekti, yetiştirdi.
Nasiplenme vakti gelince
Biri başa çıktı, yükseldi; öbürü baş üstü düştü.
Ekersen, biçilecek ürünün olur.
Hasat vakti geldi mi, biç ürününü.

28. Hikâye

Rindin biri meyhaneciden bir testi aldı,
Meyhaneciye dedi: "İşte rehin, al rehinini."
Şarabı içip bitirince sordular ona: "Rehin hani?"
Dedi: "Rehin benim!" Dediler: "Ne âlâ!
Ne iyi rehin bu! Kalk git şuradan!
Rehin olarak yarım arpa etmezsin sen!"

***

Sende bir liyakat olsa da
Kimine göre etmezsin ondan fazla.
Senin kıymetin ilimle, amelle.
Sen de benim gibi konuştun fazla.
İlmin, amelin ne kadarsa,
O kadar edersin, miktarın neyse.
Mânâ incisi saçtım sana fazla fazla.
Şahlara yaraşan inciyi kör görür mü ama?
Sen nergis gibi göz olmuşsun, görmüyorsun.
Süsen gibi kulak kesilmişsin, işitmiyorsun.
Şimdi aklın fikrin var ama
Ne söz dinliyorsun ne kulak veriyorsun.
Aklının tertemiz olduğu zamanda
Toprakta ölüyken işitecek misin acaba?

29. Hikâye

O din divanesi birini gördü,
Ölmüş bir Türke telkin veriyordu.
Dedi ona: Mezar çukuruna düşmeden önce
Bu Türk hayattayken Arapça bilmezdi.
Yaşarken doğru dürüst dinlemeyen biri
Ölünce dinler mi? Neden telkin veriyorsun?
Arapça bilmez bu Türk dünyadan göçtüğünde
Toprağın altında Arapça konuşur mu oldu?"

***

Kör ile sağır gibi görmezsin, işitmezsin.
O yüzden bunca edepsizlikleri edersin.
Senin günahlarını yazmaktan
Sol kolundaki meleğin eli yoruldu.
Sağ kolundaki melek, rahattı senden dolayı
Kalemi kâğıda yaklaştırmadı senden dolayı.
Hiç namazını aklına getirdiğin yok
Senin kıblen kâfirler şehri olmuş.
Kedi gibi yalan yalapşak abdest alırsın,
Çabucak iki rekât namazını kılarsın.
Kararsızlıkla bakınırsın sağa sola,
Bir an olsun kendini vermezsin namaza.
Kısa yoldan kılarsın namazını
Cenaze namazından çabuk kılarsın namazını.
Hani bir zaman gelir, paçan tutuşur.
O anda gamın kederin sonsuz olur.
Sen nasıl namaz kıldığını sanıyorsun?

Ne okuduğunu, ne yaptığını biliyor musun?
Bir hiç uğruna dünyaya teslim olmuşsun.
Ne zamana kadar Tanrı huzurunda baş kaldıracaksın?
Akıllım; bu kıldığın namazsa,
İşini ağırdan alma, kendini rahat hissetme.
Sen de biliyorsun, kıldığın namaz namaz değil.
Sana yakışır böyle namaz! Oyun mu oynuyorsun sen?

30. Hikâye

O köylü şu sözü duydu:
"Amber su sığırlarının dışkısıdır."
Köyde suyu bol bir çukur açtı
Geldi, cahilliğinden, bir sığırı oraya indirdi.
Sığırın dışkısını sudan çıkardı
Böylece amber satıcısı oldu, paralandı.
Müşteriye dedi: "Al bunu benden, para ver..
Bundan daha iyi amber göremezsin."
Bunu görünce adam dedi ona: Haddini bil!
Bu sakal sana yakışır, böyle bil.
Herkes kendi sakalının padişahıysa,
Senin gibi şahın sakalında böyle amber var!
Sığır görünce senin sakalını, bu amberi verdi sana.
Sığır kıçından gelecek amber, yakışır sakalına!"

***

Sen geceleyin Tanrı'ya açarsın sırrını
Gündüz oldu mu iftihar eder, herkese söylersin.
Kul isen, ibadetine paha biçme.
Bu Tanrı'ya şirk koşmak demektir.
Sen ibadetini yüz kere satarsan
Şunu iyi bil, Tanrı o ibadete alıcı olmaz.
İkiyüzlülük, kendini beğenmişlik ateşten dağdır.
Bunun Cehennem dağı olduğunu bilmiyor musun?
Sen İblis gibi ibadet etmiş olsaydın
Böyle böbürlenince, İblis olurdun.
Şu böbürlenmene bak; dünya ibadeti buysa
Pamuk ambarına düşmüş ateşten yoktur farkı.

31. Hikâye

Görmüş geçirmiş biri vekalet yoluyla
Yürüyerek kırk defa hacca gitmişti.
Son haccına gitmişti ama
Tarikat hükümlerinden biri geldi aklına.
Dedi: Yürüyerek kırk defa gittim hacca.
Doğrusu çok sıkıntı çektim bu yolculuklarda.
Kendindeki böbürlenmeyi görünce kalktı ayağa
Tellal çıkarttı Mekke'de sağa sola.
"Bu zalim yayan haccetmiştir kırk defa
Kırk haccını kim satın alır bir ekmeğe?"
Bir ekmeğe sattı haccını, ekmeği verdi köpeğe
Bir ihtiyar yetişti arkasından rüzgâr hızıyla.
Ensesine vurdu tokadı, sonra dedi ona:
Be hey eşek! Şimdi eşekliğin sırası mı?
Kırk haccı bir ekmeğe sattım diye
Neden giriyorsun havalara?
Âdem içi nur dolu sekiz Cenneti
İki buğdaya sattı! Yıkıl şimdi karşımdan!

***

İyi bak şimdi iki yüzlü namert!
Mertler nerede, senin gibi namert nerede!
"Ben bu işi terk ederim ama
Vakti gelince terk ederim" diyorsun.
"Şimdi bu işi terk edersem
Çok zarar ederim" diyorsun.
Sana işini terk et demiyorum.

Ama kötülük et de demiyorum.
Şimdi az da olsa, iyilik tohumunu ek
Külle katıldığın zaman, iyilik sahibi olursun.
Şimdi yapabildiğin ibadeti yap.
İbadet et ki bundan da mahrum kalma.

32. Hikâye

Birisi küpe girip oturdu; bilmezden gelerek
"Atlas isterim; koşumu tam at da olacak" dedi.
Ona dediler: "Atlas hazır olana kadar
Şu çuldan kendine bir gömlek yap."
Adam küpün içindeyken yemin etti
"Yemin ettim; bozmam yeminimi.
Rûmî atlası gözümle görmedikçe
Ölünceye kadar bu küpte oturacağım."
Hey gafil adam! Sen de öylesin
Gaflet içinde küpte oturuyorsun.
Çık şu küpten. Küpte oturduğun sürece
Toprak gibi feleğin ayağı altında ezilirsin.
Bu felek yüzüne gülüp börkü geçirirse başına,
Feleğin dönüşüyle dünya dar gelir sana.
Nöbet isteyeceksen felekten
Vermez sana, "Sıra bizim" der.
Şu suskun konuşan denizin yüzünden
Güzellerin gözü, kulak gibi inciyle dolu.
Senin çektiğin cevirler kuşkusuz
Dokuz katlı feleğin ettiği cevrin onda biri etmez.
Felek ister istemez cevreder
Bu avare onunla alay eder.
Yer kanlı gözyaşlarımla al al oldu.
Çünkü gökyüzü her an canıma okudu.
Gönlüm öyle çok kanadı ki
Kendi kanımdan gönlüm kan içinde kaldı.
İşlerim hiç yolunda gitmiyor
Tekmelenip duruyorum yedi gezegen yüzünden.

Birisi alsaydı eline süpürgeyi
Yedi değirmendeki taneleri süpürürdü.
Şu değirmen felek öyle ezdi ki beni
Saçlarım değirmen ununa bulandı.
İki büklüm feleğin kapısındaki halkayı
Aralıksız çalmam gerek.
Dünyayı yakan güneş, halkla savaşmak için
Her gün atın kulağına mızrağı koyuyor.
Bu savaşta barış şenliği göremezsin.
Hayat suyu tuzlu toprakta görülür mü?
Bunları öyle kolay kolay anlatamam.
Her birini bir çırpıda şerh edemem.
Evlat; bu yolda baş ile ayak birdir.
Bu yedi değirmende kuru ile yaş birdir.
Bugün altından eşiğin olsa bile
Zamane yarın seni kapının önüne koyar.
Ömründe eline hazineler geçer
Ama bu hazineler sana borç olarak verilir.
Ömründe ruhunun kazançları olursa,
Kazançlarına savuracaktır tekmeyi bu dünya.
Bugün dünya yüzüne güler ama
Sonra yoluna ne engeller koyar!
Bu hayret vadisinden çevir yüzünü.
Çünkü hasret gözyaşlarını akıtan budur.
İşlerin yolunda giderse,
Bu sofradan daha aç kalkman gerekir.
Ok gibi git, geriye dönüp bakma.
Bir pîr geri dönüp kimseye bakmaz.
Ne gönlün var ne beynin
Uzun ömür dileyeceğine pîre mürid ol.
Bir tekmeyle yıkılacak dam
Âfete dayanabilir mi hiç?
Ensene tokat yemek istemiyorsan,
Kendi işine bak; çünkü kudretin yok.
Bir dilenciye padişahlık yakışmaz.
Kösle, alemle dilencilik olmaz.
Sen başsız yakaya benziyorsun
Din hevesin yok; o yüzden böyle olmuşsun.
Aklın varsa, böbürlenip durma.

Sen gurur sarhoşu olmuşsun.
Ne zamana kadar ahır eşeği gibi boş duracaksın?
Yuları çıkmış, başı düşük eşek gibi mi kalacaksın?
Bedenin tuzak, canın aziz bir kuştur.
Ne beden bilirsin ne can! Sen ne biçim şeysin?
Can çekiştiğin vakit gelince yanılırsın
Yakalanmamış kuşu saldığını sanırsın.
Topladıklarının hepsi dağıldı.
Bir hesap yaptın ama hesabın tutmadı.
Attâr, sen nereye düştün?
O sırları söylemeyi ihmal etme.

Sekizinci Makale

Azizim, uykudan uyanırsan,
Pek çok sevinçten haberdar olursun.
Hepimiz keder, dert içinde olsak da
Sonunda sevineceğiz; bunu biliyorum.
Bir yerde diken oldu mu, gül de olur.
Bir yerde dert oldu mu, derman da olur.
Bugün derman görünür değilse,
Ferman vakti gelirse, çıkar ortaya.
Bizim hikâyemiz haddini aştı.
Hissemize bugün dert düştü.
Dünyanın dermanı hissedir.
Orada ne hisse vardır ne kıssa.
Kesin olarak bildik, şüphe yok bunda.
Mutlu olacağız biz bundan sonra.
Burada çektiğimiz her sıkıntı
Gördüğümüz her dert ile keder
Bunlara karşılık sevinç bulacağız orada.
Gel, çabuk koşalım biz oraya.
Bizim bulunduğumuz öbür tarafta
Hiç bilmediğimiz bir bela var.
Be derviş! Neden böyle mutsuzsun?
Çünkü önünde pek çok mutluluk var.
Öbür dünyanın nakdi olarak lezzet var.
Kesinlikle bütün lezzetler orada var.
Eğer oradan sana bir zerre nasip olursa
Yanarsın başka bir zerrenin şevkiyle.
Ebedî dünya çok hoş bir dünyadır.
Bütün bu dünya ondan bir nişandır.

Bütün peygamberlerin yeri orasıdır.
Gönül, din, can, cana can katan oradadır.
Bütün ruhanîler orada ikamet eder.
Bütün huriler o meclisin nedimidirler.
Orası sana lâzımsa, duydun benden.
Ölmeden önce ölürsen, varırsın oraya.
Burada kurtulursan kendi varlığından,
O halkanın kapısını tutabilirsin burada.

33. Hikâye

Hindli hakîm Çin şehrine gitti.
Türkistan şahının kasrına gitti.
Yanında papağanla oturan bir şah gördü.
Papağan demir kafes içindeydi.
Papağan Hinduyu görünce karşısında
Dillendi, başladı şeker gibi konuşmaya.
"Hey işbilir insan; Allah aşkına
Bir gün yolun düşerse Hindistan'a,
Ulaştır selamımı dostlarıma
Mümkünse bir cevap getir bana.
Söyle onlara: Sizden uzak kalan var ya
Siz dostlarının gözünden uzak kalan var ya
Yas tutmaktadır kafes zindanında.
Ne dert ortağı var ne derdini dinleyen.
Ne yapsın gelmek için sizin yanınıza?
Tedbir nedir? Söyledim halimi size."
Sonunda hakîm vardı Hindistan'a;
Gitti sevimli papağanların yanına.
Gönlü canlı binlerce papağan gördü.
Daldan dala uçuştuklarını gördü.
Şeker vardı her birinin gagasında.
Hepsi hem çalışıyordu hem çalışmaktan uzakta.
Felek onların kanatlarının aksiyle ışıl ışıl,
Sinek onların ışığıyla olmuş hüma.
Hintli hakîm papağanın sırrını söyledi.
O dertli papağanın gamını söyledi.
Güzel papağanlar bu sözü duyunca
Düştüler hep birden ağaçlardan.

Nasıl da toprağa düştüler dallardan!
Sanki canları çıkmıştı vücutlarından.
Bilge adam onların ölüm halinden
Şaşkına döndü; pişman oldu lafından.
Sonunda yine yolu düştü Çin'e.
Geldi o papağanın yanına, anlattı ona.
"Yârânın senin üzüntüne dayanamadı.
Hepsi toprağa düştü, can verdi."
Papağan bu sözü duyunca derhal
Başladı kafeste bir süre çırpınmaya.
Sanki bir ateş düşmüştü canına
Sanki veda etmişti o da canına.
Biri geldi, onun hilesini anladı.
Ayağından tuttuğu gibi külhana attı.
O güzel papağan külhana düşünce
Külhandan uçuverdi var hızıyla.
Kondu sahibinin kasrının damına.
Hintli hakîme dedi: Ey hünerli insan!
O azizler bana öğrettiler.
"Yaprak gibi toprağa düş" dediler.
Kurtuluş istiyorsan, bizim gibi yap.
Kurtulmak istiyorsan, kendini bırak.
Kurtulmak için öl ölmeden önce.
Kimse aşinalık etmez ölü ile.
Kendi canından vazgeçtiğin zaman
Bil ki kurtulursun bütün tuzaklardan.
Dostların dediklerini yerine getirdim.
Şimdi ben dostlarımın yanına gidiyorum.
Bütün dostlarım bekler şimdi beni.
Ben zavallı burada ne işe yararım?

***

Öldün mü hemcinslerine kavuşmuş olursun.
Yüce halvet yerinde huzuru bulursun.
Öldün mü ebedî diri olursun.
Tanrı'nın ebedî kulu olursun.
Ne yapacaksın? Külhan senin yerin değil.
Üstünde topraktan aba yok.

Azizim, çaba göster sır arıyorsan.
Kendinde kendi sırrını arıyorsan.
Bunca perdeden çıkar kendini dışarı.
Özellikle meydana çıkar aklını.
Uyku vakti geldiğinde
Niçin alıkoyar surlardan seni?
Uyku vaktinde kendini bilmezsin.
Mânâlar nasıl yoldaşın olur?
Sen uykuya çok rağbet ediyorsun.
Çünkü senin gözünde su ile ateş birdir.
Uykudayken beş duyunun yolu kapanır.
Sarhoş canının neden o zaman zevki yoktur?
Canımda şundan dolayı zevk yok
Çünkü şevkten uzaklaşmaya azmetti, dersen
Neden riyazet vaktinde uyanık canın
Seni birdenbire zevklendirir?
Ey sırları arayan! Maksat şudur:
Sen kendini bir daha uyur bulmazsın.
Uyudun mu, denize senden bir damla düşer.
Kendinde olarak veya olmayarak kaybolursun.
Uyanıkken kendinden uzaklaşırsan,
Uyudun mu bensizlikte nur olursun.
Gönlün uyanıklıkta senden bir işaret buldu.
Çünkü uyanıklık uyanıklıkla elde edilir.
Yoksa alaca renkli çiy tanesi
Bu denizde süt ile yağ gibidir.
Süt, suyun üstüne çıkar güzelce.
Ama yağ ayrılır, geçer başka yana.
Burada hulûlî olma ey fuzuli adam!
Tanrı'da kendini yok eden biri olmaz hulûlî.

34. Hikâye

O İslâm güneşi şöyle dedi:
O güneş Bistam topraklarının burcunda doğdu.
"Ben zaman zaman üç defa
Otuz bin yıl yol aldım.
Şerefli arşın yolunu bana açtıklarında
Orada da Bayezid çıktı karşıma.
Seslendim: Yarabbi, kaldır perdeyi.
Perde kalkınca Bayezid çıktı karşıma."

***

Sordular ona: "Ey dergâhın has adamı!
Bir kul bu yolda Tanrı'ya ne zaman ulaşır?"

***

Dediler ona: "Ey parlak güneş!
Bu denizde daha ilginç ne var?"
Dedi: Daha ilginç olan şey bence
Bu denizde kişinin bir işareti var.
Bundan daha acayip bir sırrı nerede bulursun?
Bir şebnemi denizden ayrı bulursun.
Bu huzurda üç damla ile iki zan var.
Her damlanın ayrı bir denizi var.
Bir: Zannı kötüyse, Cehennem,
İki: Zannı iyiyse, Cennet var.
Üçüncü damla sırlar denizindedir.
Orada can ile cisim uyanık değildir.

Küllün vahdet makamı kuşkusuz orasıdır.
Sen sensiz ol, "Terk et nefsini" hükmü oradadır.
Bu uzak yolda senin bir nakdin olmalı.
Canında zevk, gözünde nur olmalı.
O liyakate sahip olabilirsen,
Burada da o cihana yerleşebilirsin.
Burada yoldaşın huzur olursa,
Gönlün o dergâha lâyık olabilir.
Aşk âleminde salınır yürürsün,
Aşkın sağlam temellerine sahip olursun.
Ansızın soğuk bastırırsa yolda,
Ansızın sıcak bastırırsa yolda,
Aşk sana hemdem, yoldaş olunca
Soğuk, sıcak tesir etmez sana.
Düşün, senden Tanrı'ya yönelmek istiyorsun
Ama her saat perişanlığa, tefrikaya düşüyorsun.
Sana hayat suyunu verdiler.
Sen böyle bir suda sığırtmaçlık ediyorsun.
Köyde dolaşan sığırları
Topla sen, belki işin girer yoluna.
Eğer köye doğru gidiyorsan,
Niçin kethüdadan gafil kalıyorsun?
Dostum; bugün topla kendini
Yarın ateş düşmesin içine.
Toprağın altında gönlünü kan doldurunca
Bir dostun olmazsa, ne yapacaksın orada?
Mahrum kalmamak için dağılma.
Yalnız kalmamak için huzur ara.
Huzurlu gönül bulur selameti;
Perişan bir gönül nasıl bulur selameti?
Tanrı'yı o kadar anmalısın ki
O'nu anmaktan O'nda kaybolmalısın.
Gönlün Tanrı'yı sık sık anarsa
Dilin ahirette yoldaş olur canına.
Çok an O'nu, o anışta kaybol.
Dünyanın ileri gelen dindarları böyle yaptı.

35. Hikâye

Tarikat sultanının sözünü dinle.
Din komutanı, hakikat şahının sözünü dinle.
Her cüzde binlerce küll var
Küllde Hakk'ın mahcubu, mutlak maşûk var.
İlginç olan şey, bu vilayetin güneşi
Hidayet burcunun ışığını yansıtır.
Sözün Süleymanı, Ebulhayr'ın oğlu Ebu Saîd
Mantıku't-tayr'da dedi ki:
"Her işimde, her halimde ben
Yıllarca o izi aradım durdum.
Aradığımı gördüğüm zaman kayboldum
Denize karışmış bir damla gibi oldum.
Şimdi sırlar perdesinde kayboldum.
Kaybolan biri kaybettiğini bulamaz."

***

Kayboldunsa, kaybettiğini nasıl bulursun?
Yol perde arkasına geçince, nasıl bulursun.
Kimse bu yola ayak basmadı.
Kimsede istediği yola girecek ayak yok.
Hangi sâlik, hangi yol?
Bunun misalini benden iste.
Ayarlı, kaliteli bir yaydan ok
Fırlar, gider hedefe dosdoğru.
Huzura gayri ihtiyarî varan kimse
Bu yolda ok gibi düz gider.
Sen Tanrı huzurunda olmaya çalış daima

Yaşadığın bir anı iki dünyaya satma.
O heybeti, o izzeti düşün.
Böylece nefsini ortadan kaldırabilirsin.
Düşün, aklını, muhakeme gücünü kullan.
Âlemde her şeyin bir olduğunu gör.
Dostum, ne sanıyorsun sen, bu dergâhta
Bir fark yoktur dünyanın özü ile kabuğu arasında.
Öz ile kabuk bir yerden geldiğine göre
Niçin biri oraya biri buraya gitti?
Şunu iyi bil; öz ile kabuk birdir.
Ama senin gözünden gizlidir.
Tanrı tevhîd nuruyla açarsa gözlerini,
Diline getirir ilahî sesleniși.
Gözünde her şey bir olunca
Artık nasıl şüphede kalabilirsin?
Kimde vardır o keskin göz?
Neye baksa O'nu gördü o keskin göz.
Binlerce yıl geçti üstünden
Sonunda birinin adı bir yere yükseldi.
Sen kendini bilmiyorsun; ben ne yapayım da
Bu şüpheyi senin gönlünden söküp atayım?
Yüz yıl yaşasan da
Görmezsin, bilmezsin kendini.

36. Hikâye

İyiyi, kötüyü çokça görmüş
O tecrübeli büyük insan dedi ki:
Yaratan her neyi var ettiyse
Önde, arkada, yukarıda, aşağıda
Yıldızlar, felek, güneş, ay
Deniz, kara, dağ, saman
Levh, kalem, arş, kürsü
Ruhanî, kerrûbî, insan
Mey, bal, Cennet, huri
Ay, balık, ateş, nur
Doğu, batı, bu ikisi arasındaki her yer
"Ol" emriyle var olan her şey
İki dünyadaki sırlarn
Gizli veya açık lezzetler
İki âlemdeki her zerrede
Yedi denizdeki her damlada
Hepsi sana güneş gibi ayan beyan gösterir
Sen bunların hepsini ebedî görürsün.
Ama küçücük bir şeyi göremezsin.
Senin senliğindir bu; senden gizli kalmalıdır.

***

Gözün ilişirse kendi yüzüne
Kendine aşkından dolayı gelirsin feryada.
Eğer bir koku gerekiyorsa kendine,
Riyazet çek; âlem dolmuştur seninle.
Niçin böyle hatalara düştün ama?
Niçin kulluktan uzak kaldın ama?
Yokluğu gördün, gözlerini çevirdin.
Kendi varlığını yokluk zannettin.

37. Hikâye

Duyduğuma göre bir papağanın
Karşısına bir ayna koyarlar.
Papağan aynaya bakınca
Ayna kendi gibi birini görür.
Sesi güzel, kafa dengi bir adam
Aynanın arkasından konuşmaya başlar.
O güzel papağan sanır ki
Bu ses aynadaki papağanın sesidir.
Bir söz duyunca sevinir.
Böylelikle konuşmayı öğrenir.

***

Vücut da gizli bir aynadır.
Yokluk ayna için aynalıktır.
Eksik, mükemmel her ne suret varsa
Bu aynada onun aksi, hayâli vardır.
Sen ancak bir suretin aksini görürsün
Hep bu akislerle oturur, kalkarsın.
Sen sanırsın ki her ses, her iş
Aslından haberdar olan akisten gelir.
Bütün varlıkları kendinden habersiz bil.
Her şeyi birbirinin tılsımı bil.
Sen aynanın karşısına oturunca
Ayna görmez, yüz görürsün.
Varlık zerre kadar ortaya çıksaydı,
Bu yüzden iki âlem tepe takla olurdu.
Varlık ateşe, dünya eğirilmiş yüne benzer.

Yün ile ateş yan yana durur mu?
Dünyada ve iki dünyada olan her şey
Bir akistir; sen bu aksi görürsün.
Akisten başka bir şey ilişirse gözüne,
Hallâc-ı Mansûr gibi ateş düşer içine.
Zan pamuğunu kulağından çıkarırsın,
Meyhane küpü gibi kaynamaya başlarsın.
İplik gibi baştanbaşa tek olursun.
Âdem gibi pamuğu, iği terk edersin.
Siyah saçların pamuk gibi olunca
Ne baş kalır ne pamuk külahında.
Sen bir pamuk tohumu bile etmezsin.
Ne hallaçlık ne terzilik edersin.
Pamuk seni kendinden uzaklaştırır.
O nur senin yerine oturur.
Be hey fuzuli insan, aman ha
Benim sözlerime bakıp hulûlî olma!
Hulûl ve ittihad burada haramdır.
Ama istiğrak işi burada yaygındır.
Aydınlık güneş olan yerde çerağ
Varlık ile yokluk arasında esirdir.
Sayıların, arazların bulunmadığı yerde
Cisimlerin, eczanın, parçanın olmadığı yerde
Ne hüküm verirsen öyle olursun.
Büyük, âlim, duası makbul sen olursun.
Hak için hangi vasıfları etsen,
Hakk'ı tavsifte aciz kalırsın.
Tanrı hakkında bildiğin vasıfları
Kendi vehim defterinden çıkarırsın.
Senin vehmince, sen olursan, o olmaz.
O'nu vasfedersen, bu iyi olmaz.
O'nun sıfatları ne odur ne ondan başkası
Nasıl söylersin O'nun sıfatlarını? O'nun zatını tanı.
O'nunla tanı O'nu; budur yolu.
Budur mânâ isteyen canının yolu.

38. Hikâye

Kapıdan çıktı bir ebleh, elinde mumla
Parıl parıl parlayan güneşi gördü gökyüzünde.
Cehaletinden sandı ki aklı sıra
Güneşi görmek mümkün değil bu mum olmazsa.

***

O'nunla tanı O'nu, fâni ol.
Fenânın kendisinde baki ol.
Fâni olursan, baki olursun.
Hep sen kalırsın, sen sensiz kalırsan.

39. Hikâye

Mihne şeyhi bir gün şöyle dedi:
Dünyayı bir beden bil, aç gözünü.
Yer ile gök Bayezid'le dolu
Ama ortalıktan kaybolmuştur o.

***

Ne diyeyim? Nasıl düştüm buraya?
Canımı ateş dalgasına verdim burada.
Ne zamana kadar oraya buraya gideceğim?
Kendimden zerre kadar bir şey bulmuyorum.
Bu tehlikeli yolda çok gittim.
Bir avuç toprak dışında insan görmedim.
Bir avuç topraktır, ortası hava.
Bedeni tılsım, canı hazine gibi.

40. Hikâye

Bir seramik kabı güzelce süslerler
Onu ipekle, atlasla örterler.
Bunu nazarlık olarak kullanırlar
Çünkü nazarlık kötü göze engel olur.
Birisi uzaktan görürse onu,
Karşısında huri belirdi sanır.
İnsanlar kapıdan, bacadan görünce onu
Atarlar onu sonunda aşağıya.
Yere düştüğü zaman, istesen de
Birkaç kırık seramikten başka şey göremezsin.
Onun dünyası ancak bir nakıştır.
İçinde bulduğun sadece havadır.

***

Efendi! Bugün sen bir nazarlıksın.
Bugün nazarlık gibi güzel yüzlüsün.
Ey yolda uyuyan! Sabretmelisin
Ansızın atıverirler seni bu yola.
Her ne kadar yerin toprak altı olsa da
Temiz canın temiz bir yerden gelir.
Yazık! Cevherin nakkaş levhasında
Rengini kaybetmiş tabiat pasıyla.
Melek görse senin cevherini
Tekrar secde eder senin kapına.
Meleklerin secde ettiği senin cevherin değil mi?
Senin başındaki halifelik tacı değil mi?
Halife çocuğusun, bırak külhanı.

Gül bahçesine git; bırak dilenci tabiatını,
Padişahsan, padişahlığını bil.
Âdem'in isyanını kendine nazarlık edin.
Mısır padişahlığı senin için.
Sen Yusuf gibisin. Neden kuyunun dibindesin?
Süleyman'ın yerinde şeytan olduğu için
Kendi mülkünde fermanın geçmiyor.
Yine o yüzüğü elde edersen,
Şeytanı, perisi girer senin emrine.
Başta da sonda da şahsın sen.
Ama zan perdesinde şaşı olmuşsun sen.
Biri iki, ikiyi yüz görüyorsun.
Bir ne, iki ne, yüz ne; tümü sensin sen.

41. Hikâye

Ustanın şaşı bir çırağı vardı.
Bir gün çırağını bir yere yolladı.
"Orada bizim yağ dolu damacanamız var.
Çabuk getir onu" dedi; çırak kalktı.
Tarif edilen yere gitti şaşı
Damacanayı iki görünce şaşırdı.
Ustasının yanına döndü, dedi:
"Ben iki damacana gördüm, ne yapayım?"
Usta sinirlendi, azarladı: "Uğursuz!
Kır birini, diğerini al getir."
Görüşünde şüphesi yoktu çırağın.
Birini kırınca diğerini de göremedi.

***

Kendinden başka bir şey görüyorsan,
Sen de kendinin şaşısı olmuşsun, düşün!
Neyi görüyorsan sen, osun sen.
Ama hataya düşmüşsün, biliyor musun?

42. Hikâye

Biri Bayezid'e bir soru sordu.
"Gizli veya aşikâr olan her bir şey
Arş, ferş, iki âlem, bunlar nedir?"
Dedi: "Bunların hepsi benim. Çünkü ben öldüm."
Bu tabiatım dağıldığında
Hem bu âlem hem o âlem dağıldı.
Sen kalmazsan, hiçbir şey kalmaz.
Çünkü sen hem bu cihan hem o cihansın.
Bu âlem yaratıldığından beri
Âdemin kalıbı da bina edildi.
Şaşılası bir yaratılış var senin aslında.
Bir çul ile atlas ulanmıştır birbirine.
Pergel gibi yüz asır dönsen de
Senin vuslat yerin çıkmaz ortaya.
Gökyüzünde, yeryüzünde olsan da
Göremezsin gördüğünden başkasını.
Cevherinde bir göz açılsa,
İki âlemi saçarlar sana başlangıçta.
Senin o gözün açıldığında
İki âlem sende kaybolur, sen kendinde.
Bilmiyorsan, o cevher sensin.
Bu dünyadan, öbür dünyadan üsttesin.

43. Hikâye

Davud sordu izzet sahibi Tanrı'ya:
"Hikmet nedir halkın yaratılışında?"
Hitap geldi: "Bu gizli hazineyi
-Ki bu biziz- halkın tanıması için."

***

Bir hazineyi tanıyabilmek için
Külhana sokarsın başını zahmetle.
Gönül gözün görür olsaydı,
O görme gücü sana yakışırdı.
Baş gözünün nuruyla bir şey gelmez ele.
Göz nuru gerek senin gönlüne.
İsa ile eşekte baş gözü vardı
Ama İsa'nın gönül gözü bir başkaydı.
Sende bir gönül gözü bulunsaydı,
Görürdün bu yoldaki acayiplikleri.
O ömrün vasıflarını işitsen de
Anlayamazsın onu görsen de.
Her an Tanrı huzurunda bulunursan,
Secde eder, kulluk hil'atini giyersin.
Ezelî ahde âşina isen,
Niçin o huzurdan uzak kalırsın?
Mânâda can doğanını âşina kıl.
Padişahın eline yaklaşmaya lâyık kıl.
Doğan davulundan ses gelince
O doğan uçmaya başlar şevkle.
Gönlünü kaybedip cansız oturunca

Sultanın kolunda oturur daima.
Doğanın başına külah geçirildiği sürece
Nasıl lâyık olur padişahın eline konmaya?
Yolu öğrenip görür olduğu zaman
Padişahın elinde zindeleşir gönlü.
İzzet gören doğan bilir ki
Bundan önce ne sebeple mahrum kalmıştır?
Senin doğanın burada mahrum kalırsa,
Şah onu yanına çağırır mı?
Bu doğanı izzetle yetiştirdinse,
İzzet ile verirsin şahın eline.
Yoksa şah sana verir cevabını
O zaman şahtan dolayı çekersin çok sıkıntı.

44. Hikâye

Bir gün şahın ak doğanı havalandı.
Dosdoğru o yaşlı kadının evine vardı.
Yaşlı kadın görünce onu, kalktı yerinden
Aldı onu kucağına, ayağında bağ vardı.
Onun önüne yem koydu
Suyunu verdi, bir avuç arpa döktü.
Doğanın yiyeceği her türlü yemi
Doğan şahın elinden izzetle yerdi.
Kadın o pençelerin sivriliğini gördü.
Yemleri nasıl topladığını gördü.
Kolayca yem tutsun diye pençesini kısalttı.
Doğan verilen yemleri yedi ama
Yüz sıkıntıyla çırpınmaya başladı.
Yaşlı kadın kanatlarını kesti, tüyünü yoldu.
Böylece doğanın bir süre yanında kalmasını istedi.
Şahın askerleri her bir taraftan yetişti
Doğanı o halde gördükleri zaman
Şaha anlattılar kadının doğana ettiklerini,
Kadın yüzünden doğanın nasıl perişan olduğunu.
Şah dedi: Böyle birine ne diyeyim ben?
Bir kötülük ancak bu kadar yapılır.

***

Ey naz içinde mışıl mışıl uyuyan!
Yaşlı kadının eline düştü doğanın.
Ben sabırlıyım; bu doğan ansızın
Yüz gayretle ulaşır şahın huzuruna.
Şahın huzurunda bilmem ne diyeceksin?
Şimdi uyuyorsun; yarın ne diyeceksin?

Dokuzuncu Makale

Ey gaflet içinde kalan!
Dünya için dinini yele veren!
Kim dedi sana felekle didiş diye?
Ne zamana kadar sürecek meşhur olmak halk içinde?
O kadar boş düşünceler içindesin ki
Kendi tabiatına zarar verdin.
Tabiatını kurban et teslim ile
Kulak ver sen bu sözüme.
Baştan öğren mânânın alfabesini
Şeriat nuruyla yak gönül mumunu.
Gece yarısı yak gece renkli tavanı
Şu dar güvercin yuvasından uç dışarı.
Gaybın şerbeti gelirse boğazına,
Halk arasında kalmaz meşhurluğun.
Sana dünya malıyla din mi gerekli?
Sana o mu gerekli, bu mu gerekli?
Din arıyorsun; gönlün dünyadan mest olmuş.
Bilmiyor musun, ikisi birden verilmez?
Senin gönlün ikiyüzlülüğe yakalanmış.
Kibir ile zan dağının altında kalmışsın.
Bir yüzünü dünyaya çevirmişsin,
Öbür yüzünü dine çevirmişsin.
Bu iki yüzlülüğü terk et artık.
Bir Tanrı için bir yüz gerek.
İki yüzlülük gönlüne kusur getirir.
İnsanların en kötüsü ikiyüzlülerdir.

45. Hikâye

Delinin biri bir sokakta durdu.
Bir dünya halk her yöne gidiyordu.
Ansızın bu deli bağırmaya başladı:
"Bir yöne, bir yola gitmek gerek.
Her yöne koşuşmak da nedir?
Yüz yöne gitmekle varılmaz bir yere."

***

Hey miskin! Bir gönlün, yüz yârin var.
Bir gönülle yüz işi nasıl yaparsın?
Bir gönülde olursa yüz türlü işin
Yârinin aşkında sen yüz gönül ol.

46. Hikâye

Mahmud'un huzuruna zavallı bir deli geldi.
"Senin Ayaz'a ben sırılsıklam âşığım" dedi.
Mahmud dedi ona: "Be sefil deli!
Bir lokma için ne hallere düşmüşsün!
Bütün âlem yüzük kaşımın altındadır.
Bütün yeryüzü benim mülkiyetimdedir.
Benim üç yüz bin askerim var.
Silahım, atım, sayısız hazinem var.
Benim bağlı dört yüz filim var.
Nedimlerim, hünerli hekimlerim var.
Bütün bunlarla birlikte seviyorum onu.
Hep özüm var; senin gibi kabuk sahibi değilim.
Benim böyle bir mülküm, saadetim var.
Benimkileri saydım; peki senin neyin var?"
Deli bu söze güldü, cevap verdi:
"Güneş balçıkla sıvanmaz.
Hey gafil! Aşkta sen eğrisin, ben doğruyum.
Bir deliden doğru sözü dinle şahım.
Ben çok açım; sen ise doymuşsun ekmeğe.
Hiç şüpheye düşmez, deli dersin bana.
Şimdi bile aşkımın ateşi birdenbire
Bütün mülkünü yakar bir ah ile.
Senin aşkın baş edemez benim aşkımla.
Sen âşık değil, dünya fatihi padişahsın.
Gönlünde yüz şeye birden aşk olunca
Âşık sayılmazsın, o biçim olursun.
Benim gönlümde iş güç derdi yok
Tüm kalbimi ona verdim ben."
Her gönül Ayaz'ın yüzüne âşıktır.
Bu haliyle o aşkın hakkını verememiştir.

***

Güzel bir darbımesel söyledi yaşlı Hindu
Onunla bu, bir araya gelmez ikisi.
O eşekçi gibi, bir eşeğe binmişsin.
Öbür eşeğin ipini eline bağlamışsın.
Seni iki eşeğe gönül vermiş görüyorum.
İki eşeği kaybetmekten korkmuyor musun?
Bu yolu yüz türlü açıkladım sana.
Canının haberi yok birinden ama.
Gönlün bu kadar laftan birini dinleseydi,
Bu kadar konuşmaya hacet kalmazdı.
Bozukluk hep ölü gönüllerden geliyor.
Nefsin istekleri gönülleri yoldan çıkarır.
Hepsi bir tırnak üstüne yazılabilir.
Ama bundan geçmek kolay değildir.
Sırlarımıza bak! Sır bilen nerede?
Canı gören, bilen biri nerede?
Bütün canlar o azamet sahibine fedadır.
Bu sırlardan bir esinti alır.
Olur olmaz işlerle uğraşan biri
Kuşkusuz saçma bulur bu sözleri.
Körün gözünde görme kuvveti olmaz.
Yarasa, arayıcılık işi yapamaz.
Feleğin böyle şeyleri vardır.
Perde arkasında çok acayiplikleri vardır.
Perde arkasında olmasına şaşmamalıdır.
Bu acayiplikler sayılamayacak kadardır.
Perde arkasında sayısız sır vardır.
Sırlarının birini bile söylemez, saklar.
Bu sırrı çok araştırdım ben.
Bir ömür aradım ama bulamadım ben.
Ünlü, akıllı kimselerin huzurunda
Bu konuyu çok düşündük, yatırdık masaya.
Ne o gizli sır gösterdi yüzünü
Ne kıl ucu kadar maksat göründü.
Bu sır burada söylenemez.
Sırlar incisi burada delinemez.

47. Hikâye

Bir hizmetkâr bir tabakla suskun suskun gidiyordu.
Tabağın üstüne bir serpuş geçirmişti.
Biri sordu: "Bu tabakta ne taşıyorsun?
Kıvırtma; doğruyu söyle bana."
Hizmetkâr dedi: "Hey avare, sussana!
Sence bu serpuş niçin koyulmuştur?
Bu sırrı akıl yoluyla ararsan,
Bulabilirdin; açılırdı bu serpuş."
Kim bilir, şu yaşlı felek
Yedi perde arkasında neler eder?
Gökyüzü ilginçliklerle doludur
Onun her devresinde ayrı şey vardır.
Dört unsurlu yer ile yedi katlı göğün önünde
Karşı durabilecek kol acaba kimde?
Feleğin işi torbadan tavşan çıkarmaktır.
Onun işi hep böyle göz boyamaktır.
İçinde tuttuğu o pergelle
Başı dönmüşlükte baş olmuştur.
Bu feleklerin devri nasıldır? Kim bilir?
Her devrinin altında gizli hangi cevir vardır?
Bu gül bahçesinin gülleri yıldızlardır
Bizim nasibimiz işsizler gibi seyretmektir.
Hünerli olanlar bilir bunu
Onun dönüş dışında başka işi vardır.
Felek çok aradı, koşturdu
Hiçbir yerde kaybettiğini bulamadı.

48. Hikâye

Bir bilgeye adamın biri kalp para verdi.
Hakîm onun hakkında şunları söyledi:
Seni öyle bir tuzağa düşürürüm ki
Etrafımda o zaman dört dönersin!

***

Şu heybete bak! Felek bir iz gördü.
Bir sıçrayışta bu kadar dolandı.
Yüz asır daha hızlı hızlı dönse,
Dumandan ibaret olduğu için dumanda döner.
Dünyanın yüksekleri, alçakları olsa da
Koyu topraktır ya da mor dumandır.
Felek ağır veya çabuk dönse de
Bu toprak ile duman arasında dönmektedir.
Böyle kuvvetle dönen felekler
Neden bir avuç toprak için döner?
Dostum, bu kadar kudretli bir madde
Bir avuç deri ile damar için dönmez.
Böyle bir deniz bize karşı aciz olmaz.
Bir şebnem tanesi için asla dönmez.
Sinek sanar ki kasap
Onun için dükkân kapısını açar.
Ne diyeyim? Şaşılmaz Tanrı'ya
Bir tane için değirmen çalıştırırsa.
Felek temiz can için dönmektedir.
Bu dönüş su ve toprak için değildir.
Tanrı erleri gibi bas bu yola ayağını.

Dönen şu felek o zaman hizmetkârındır.
Ama cihanın sahibi Tanrı birkaç günlüğüne
Hapsetti seni yeryüzü zindanına.
Bir gün bu fâni zindandan geçtiğinde
O gül bahçesinin kadrini bileceksin iyice.
Canların cevher olduğu o maden yüzünden
Felek uzun zamandır onun kapısında topraktır.
Felek o madenin yanında bir fer'dir.
Felek o maden yüzünden laciverttir.
Cevheri anlamak için çırpınıyorsun.
Hal böyleyken o madeni nasıl anlarsın?
Gökyüzünde nice yıldızlar vardır!
Bunlar dünyadan yüz on defa büyüktür.
Nice otuz bin yıl geçtikten sonra
Her biri gelir hareket ettiği noktaya.
Gökyüzünden bir taş atacak olsan,
Beş yüz yıl sonra düşer toprağa.
Yeryüzü bu dokuz mine tavanın yanında
Benzer deniz üstünde yüzen haşhaşî kumaşa.
Bak bakalım, bu kumaşa lâyık mısın?
Kendi haline gülsen, değer buna.
Haşhaşî kumaş giyiyorsun şişinerek
Böyle bir kumaşı bir daha nerede bulacaksın?
Senin haşhaşî kumaştan nasıl haberin olur?
Çünkü bunlara dikkat edecek gözün yoktur.
Dokuz katlı, yıldızlı bu felekten
Sana ancak birazcık seyir düşer.

49. Hikâye

Bakıyordu dervişin biri
İlahî incilerle dolu bu denize.
Geceyi aydınlatan inci gibi yıldızlar gördü.
Onların ışığıyla gece gündüze dönmüştü.
Sanki yıldızlar durmuş
İnsanlarla konuşuyordu.
"Hey gafiller! Aman uyanık olun!
Bu dergâhta bir gece uyanık olun.
Neden bu kadar uykuya düşkünsünüz?
Kıyamet gününe kadar uyuyacak mısınız?"
Bu seyirle âşık dervişin yanağı
İnci saçan gözleriyle yıldız doldu.
Ters davranışlı felek hoşuna gitti
Bülbül gibi dillendi, konuşmaya başladı.
Tanrım, zindanının tavanı böyleyse,
Çin resim atölyeleri gibi güzelse,
Senin bahçenin damı acaba nasıldır?
Çünkü senin zindanın bile bahçedir.

***

Ama bu zindanın damında yıldızlar
İnsanların ömrünü açıkça çalarlar.
Bu zindanda bedeli olan canımız var.
O yüzden zindan damında hırsızımız var.
Uzun zamandan beri ben zincirdeyim.
Felek sahanlığının sihrini biliyorum.
Bu yedi katlı gökyüzünün yıldızları

Kükredi, çocukları ağlattı.
Altın yıldızlı bu ceviz bir süre
Bu kümbette seyre doymadı.
Bizi bu yolda çocuk biliyorlar.
Boş yere kürek çekiyorlar.
Söyle, ne zamana kadar feleğin oyun perdesi
Her gece bir başka oyun sergileyecek?
Ay bazen incelir, bazen tepsi gibi olur.
Bazen kalkan bazen orak olur.
Bazen Başak burcunda gümüş orak olur.
Bazen Boğa burcunda altın değirmen olur.
Kim bilir feleğin bu zorlu padişahları
Niçin toprakta el pençe divan durur?
Kim bilir binlerce altın boncuk
Neden dokuz hokkanın içinde dolanır durur?
Bu denizde neden dalgıç oldular?
Semâ yok; niçin rakkas oldular?
Ne dönmekten vazgeçerler
Ne savaş meydanından çıkarlar.
Hokkabaz gibi ne zamana kadar oynayacaklar?
Bu dokuz hokkada birbirlerine ne kadar saldıracaklar?
Binlerce defa döndü durdular.
Ne biri fazlalaştı ne biri eksildi.
Zor bir yol, şaşırtıcı bir şey bu.
Bunu düşünmekten gönlüm kan doldu.
Onlardan biri bile vazgeçmedi.
Acaba ne zaman ulaşacaklar maksada?
Şevkli bir gönülle acizane dönerler
Dönmekten asla vazgeçmezler.
Başlarını yola koymuş suskunlardır.
Dilleri kesilmiş, yola düşmüşlerdir.
Hepsi de cübbeli sûfilere benzer
Kendilerinden haberleri yok, susarlar.
Bu dönüşte ne sarhoş ne ayıktırlar.
O hal ile ne uykuda ne uyanıktırlar.
Gece gündüz arayış içindedirler
Mahşere kadar canla aramaya devam ederler.
Sen gece güzel güzel uyurken onlar onun yolunda
Onun dergâhının toprağını öperler.

Gönlüm; keskin görüşlü olmaya bak.
Bu düşmanlığın daha ne kadar sürecek?
Ne dersin, bu altın putlar
Böyle döne döne neyi ararlar?
Git, putların yüzünden çevir gözünü.
Baş aşağı getir putların başını.
İbrahim gibi putları yere çal.
"Batanları sevmem" nefesini üfle.
Senin yaratılışla yok bir işin.
Bütün âleme yük mü olacaksın?
Tanrı'nın hikmetiyle ne işin var?
Darağacının altında olsan da konuşma.
Yüz yıl düşünsen de
Kuru ot ile orman yeli olursun.
Maksat bir kimse için mümkün olsaydı,
Cahillikle yoldan uzak düşerdi.
Araştırmayı bir kenara bırakırdı
Hiçbir işte revnak kalmazdı.
Sırları kıl ucu kadar bilmiyorsun.
Cahillikle neden bu işin peşinde koşuyorsun?
Susmak ve sabır senin yolundur.
Bundan iyi bir seçenek bulamayacaksın.
Bu mânânın sırrına karşı cüret gösterme
Erkek aslan olsan, dönersin karıncaya.
Biliyorum çok sıkıntın var
Ellerin titriyor; bu halinle civa mı tutacaksın?
Sen satrançta hiç kazanmadın.
Satranç oyununda pratik yapmadın.
Madem satranç oynamayı bilmezsin
Bir iki merhale sonra aciz kalırsın.
Ne bilirsin onca kalenin niçin gittiğini.
Neden şahın her yönden avare kaldığını.
Bir yanda at görürsün, çevirmiş yüzünü
Bir yanda filin başa çıktığını.
Kenarda görünce piyadeyi
Vezirin ata binip seni aldığını.
Satranç tahtası bir arşın uzunluğunda değil.
Sen onda bile yüz sıkıntıyla aciz kaldın.
Gözüne küçük görünen bu tahtada

Neyi kazanacağını bilmiyorsun.
Baş aşağı olan deniz tahtasında
Onun ne oyunları olduğunu ne bileceksin?
Sen yüz oyunu nasıl öngörebilirsin?
Sen ne geri gidersin ne ileriyi görürsün.
Satranç oyununu bilmeyince
Feleğin oyunu karşısında apışır kalırsın.
Bir yönde Samanyolu harmanını
Bir yönde gökyüzünün altın tanesini.
İki kuş yem peşinde koşuyor.
Altısından biri uçuyor.
Başaktan harmana buğday gelmiş.
İki çiftçi boğaları harmana çekmiş.
Bir terazi buğdayı tartmış.
O terazi hiç arpa tartmamış.
Denize atmış pençesinden bir kova.
Çıkarmış oradan balık ile yengeç.
Koç oğlakla otlağa gitmiş.
Bir aslan tilki avına gelmiş.
Yay aslan sırtında çiftçilik yapmış.
Koç iki ayağını akrebin sırtına koymuş.
Çiftçilik yapmadan, saban sürmeden sen
Git haline razı ol; buralarda dolanma.
Koç canını, gönlünü çok kebap etti.
Koç böyle kebapları çok pişirdi.
Boğa öfkeyle seni boynuzlayınca
Niçin boğanın oyununa geleceksin?
İkizler yıldızım yendin diye
İstediğinin olacağına güvenme.
Sen yengecin pençesi altındasın.
Bu yüzden her an yampiri gitmektesin.
Şimdi aslanın ağzında esirsin sen.
Şimdi aslan tutacağını ne bilirsin?
Gam çekmeden başaktan bir tane göremezsin.
Başak toplamazsan, bir arpa alamazsın.
Terazide kol gücünün ne değeri var?
O seni tandırdan alıp teraziye çekti.
Akrep hakkında nasıl iyi zanda bulunulur?
Kendisi akrepleri diri diri gömmüştür.

Yay kirişi gerip ok atmaya hazırlandı mı
Bil ki canın kesinlikle tehlikededir.
Senin gözünü keçi oyunu doldurmuş.
Ama bu keçi ağıldakilerini tehlikeye atıyor.
Kova sana dedi: "Gir kovaya, çık aya"
Kova gibi bu iple gittin kuyu dibine.
Sen hokkabazın leğenindeki balık olduğun için
Leğene düşmüş karınca gibi esirsin.
İlginç şeyler yapan feleğin oyununu ne bilirsin?
Git, şaşkınlığını parmak ısırarak göster.
Bu süslü tahtanın kenarına çekil.
Neden değerli vaktini boşa harcarsın?
Felek tahtasını seyre dalmışsın.
Git, teslim ol; o zaman kurtulursun.
Felek tahtasında aciz kalırsın kesinlikle.
Bırak, teslim ol; daha ne kadar sürecek bu hal?
Bu yer tahtasında can tehlikesi var.
Zaman, kum saatinin kumu gibi akıyor.
Bu yer tahtasında oturma şahlığa.
Bu sıcak kumda balık gibi pişersin yoksa.
Felek tahta, yer kumdur. Her gün
Dünyayı yakan güneş çeker kılıcını.
Tahta ile kum yüzünden umutsuz gönlün var.
Başında kılıç çeken güneş var.
Bu sarayın mensubu olmadığın için sonunda
Başından olacaksın tahta ile kum arasında.
Hayretinden gerçi baş ağrın var,
Boş yere yazık etme başına.

50. Hikâye

İşitmiştim, bir hödük köylü
Yoksulluk yüzünden şehre geldi.
Köyde minare görmemişti.
Şaşırdı, minareyi seyre daldı.
Birine sordu: "Bu iyi bir ağaç.
Her halde mübarek biri dikti bunu.
Bu ağacın bakıcısı kim?
Bunun yaprağı, meyvesi nerede?"
Ona şöyle cevap verdiler:
"Bu her yıl sürgün verir.
Birinin başı çok ağrırsa
İlacı, bu ağacın sürgünüdür."
Adam çok ağladı çaresizlikle
Bu köylü baş ağrısından öldü!
"Git" dediler "Çık minareye, al sürgünü
Böylece kurtulursun baş ağrısından."
Bu yumuşak huylu adam kalktı,
Etrafı seyrederek minareye çıkmaya başladı.
Yarıya kadar çıkınca zavallı
Düştü minareden, boynunu kırdı.
Bu saf adam cahillik belasıyla
Baş ağrısı yüzünden oldu başından.
Bu zavallı o kadar baş ağrısı çekti
Baş ağrısı yoktu, başının belasından öldü.
Başından olmasının sebebi açıkçası
Küçük bir şey uğruna çok şeyi gözden çıkarmasıydı.

***

Ey elif gibi bir hiç üstüne düşen!
Dışın minare gibi, için dolambaçlı.
Topal karınca gibi düşmüşsün yola.
Kıl üstünde çıkmaya çalışıyorsun aya.
Aşırı sıcak ve rüzgâr var senin yolunda.
Fil bile sıcaktan, rüzgârdan perişan.
Yolunda rüzgâr varken sen karınca gibi
Bir kıl üstünde aya çıkıyorsun; kör müsün?
Bir kör ne kadar böbürlense de
Geceleyin çukura düşünce ne yapacak?
Ne arıyorsun; bulamazsın sen kendini.
Ne oturuyorsun; kendinde ara sırrını.
Her şey senin üstünde, sen hiçin üstünde; işe bak!
Bir hiçin üstünde bunca yük nasıl olur; söyle.
Sen varsın; sen o acayip macun değilsin.
Sen hiç değilsin ama hiçlik senin dışında değil.

51. Hikâye

Çok sır bilen o pîr şöyle dedi:
Sen ne kaybolursun ne çıkarsın ortaya.
Arş-ı âlâ gibi izzetli olsan da
Seni bir hiçe almazlar asla.
Küçücük bir zerre olsan da
-Böyle dedi pîr- kaybolmazsın asla.

***

Ne istiyorsun? Ne diyorsun? Neredesin?
Hey köylü; haddini bilerek sözünü söyle.

52. Hikâye

Güzel konuşan bir imam minberde
Her konudan söz ediyordu.
Delinin biri dedi ona: "Ne diyorsun?
Bu kadar laf ettin; ne arıyorsun?"
Cevap verdi ona hemen imam:
"Kırk yıldır ben sır söylerim.
Her vaazımdan önce gusül apdesti alırım.
Neden böyle bir meclisim olmasın ki?"
Müflis mecnun cevap verdi ona:
"Sen kırk yıl daha vaaz ver.
Al gusül apdestini, söyle sırları.
Bazen Kur'ân'dan bazen hadisten söz et.
Kırk yıllık vaazın seksene çıkınca
Rüzgâr hızıyla gel benim yanıma.
Hey ayran delisi! Sepet getir yanında.
Senin ayranını doldurayım sepete!"

***

Bir ömür boyu bu sepeti ördün sen.
Ama sepette ayran buldun sen!
Sepetin suda durur, bilmezsin.
Başın uykudadır, bilmezsin.
Güneş kırlarda çok doğar
Doğar ama kır güneşi anlamaz.
Sabrederim ben içi hava dolu bu davul
Yırtılıp ses vermez oluncaya kadar.
Gözün sırları görecek olursa,
Ne âlem kalır ne âlemdeki varlıklar.

53. Hikâye

Bir gece o ihtiyar çok inledi
Yarabbi önümden bu perdeyi kaldır, dedi.
Önündeki perde kalkınca
Kat kat soğan gibi iki âlem gördü.
Başsız bir güruh koşturuyordu.
Kanatsız bir güruh kanatsız uçuyordu.
Bir güruh her şeyi kucaklamış.
Bir güruh okumaya baştan başlamış.
Bir dünya gördü, her türlü insan
Her biri bir yolda kaybolmuş.
İhtiyar bu manzarayı gördü, kendinden geçti.
Baygınlıkla düştü, kan içinde yattı.
Acayip bir zamanda kaldı
Perde arkasında acayip şeyler gördü.
Bir ömür böyle geçince, akıllı ihtiyar
Tanrı'dan o âlemi istedi tekrar.
İhtiyarın gözlerinden perde kalktı.
Sağda solda kimsenin hayâlini görmedi.
Onca halkın bedenini kayıp gördü, can yoktu.
Ne bir iz vardı ne isim kalmıştı.
İnleyerek dedi: Ey sırları bilen!
O koşturan insanlar nereye gitti?
Sırlar âleminden hitap geldi:
"Evde kimseler yok.
Bir görüntüydü. Onlar görünüyordu.
O da kalmadı; zaten yok idiler.
Uzaktan serabı su gibi gördün.
Oraya varınca susuzluktan öldün.

İki âlem kudret elimizde mumdur.
Küllün kudreti değişmez, kudret iradeyle kaybolmaz.
İstersek, göz açıp kapayana kadar
Her zerrede iki âlem var ederiz.
Yoksa kapıyı sıkıca kaparız.
Biz olunca, âlem de Âdem de olmaz.

***

Azizim! Bak, muhtaç olmayan Tanrı
Nasıl da canımızla oynuyor?
Bak, korkusuz hizmetkâr oğlan
Yücelik dağından nasıl da geliyor!
O doruklara kim çıkabilir?
Onun fakirliği deniz gibi çalkalanıyor.
Yaşlı âlemde fakir ona derler.
O çocuk gibi sütten başka şey alamaz.

54. Hikâye

O nur denizi şeyh şöyle dedi:
-Şeyhin mezarı Harakan'dadır-
"Âlemde tam anlamıyla fakir
Kendi fakrı ile gönlü kararmış kişidir."

***

Bunun anlamını söyleyeyim sana.
Siyahın üstünde bir başka renk yoktur.
Fakirlik iki dünyada yüz karasıdır.
İki dünya terazide fakrın bir zerresi kadar çekmez.
Ne diyeyim; Peygamber gibi biri bile
Küllî fakra ulaşamaz; boşuna uğraşma.
Senin yaptığın bana oyun gibi geliyor.
Cılız atını arap atıyla yarıştırıyorsun.
Bu sırrı öğrenmeye lâyık değilsin, konuşma.
İşine razı ol; vaktinin kıymetini bil.
Sırlar perdesinin etrafında az dolaş.
Herkes bu sırların ehli olamaz.
Mânâlar denizinin incisini bulamazsın.
Bulsan da orada batar kalırsın.
Bu sırların aslını arayan kişi
Hazinenin anahtarını çarşıda arar.
Sır yoluyla iz kaybettikleri için
Bu izi nasıl sürersin a akıllım!
Bu sırra gizlice ulaşan biri
Kaybeder ayak izini; sen bilemezsin onu.
Kulağın kapıda, gözün yolda kalmışsın.

İz sür ki her şeyden haberdar pîr bulasın.
Kapıyı açık bulmak istiyorsan
Acizliğini dile getir bulmak için.
Canın üstünde sır abası yok.
Canda böyle bir sırdan işaret yok.
Bu sırların incisini tanıyan kimse
O inciyi bu denize attı.
Bu denizdeki mânâ incilerini
Kim biliyorsa söylesin, sen de öğren.
Bir iğne elli yılda doğruldu.
O iğne şimdi deniz dibindedir.
Bu denizde nice gemiler yüzdü.
Su baştan aşınca, denizin dibini boyladı.

***

Bu konuda çok kafa yorduk, çalıştık.
Ham ahlat işlerimiz yüzünden iyice pişmedik.
Çok söyledik gönül ehliyiz diye.
Henüz eblehlikten kurtulamadık.
Türlü türlü üzüntüler çektik.
Toprakta çok yattık, çok kan içtik.
Örümcekler gibi eve çok gittik.
Sinekler gibi çok masal söyledik.
Kim uçuyorsa, biz de kanatlandık uçtuk.
Kim koşuyorsa, biz de koşturduk.
Bazen bir rintle meyhanede bulunduk.
Bazen yüzümüzü puthane kapısına sürdük.
Bazen Hıristiyanların zünnarını bağladık.
Bazen Hıristiyan manastırında oturduk.
Bazen kâfirlerle savaşta bulunduk.
Bazen taş üstünde ateşle durduk.
Bazen seccadeyi attık omzumuza
Bazen gönül denizinde kaynadık durduk.
Bazen çileye girdik, Kur'ân okuduk.
Bazen vahşiler gibi avare olduk.
Bazen baykuşla viranede bulunduk.
Bazen yün hırka ile kâşânede oturduk.
Bazen dikenlikte gönlümüzü diken doldurduk.

Bazen çöle çıktık, canımızı saçtık.
Bazen başımızı dizimize dayadık.
Bazen oturduk, hû çektik.
Bazen kıvançla arşın üstüne çıktık.
Bazen arlandık, halı altında yattık.
Bazen can doğanıyla uçtuk.
Bazen yüz kapıyı bir ah ile açtık.
Bazen var, bazen yok idik.
Bazen ektik, bazen hiçlik biçtik.
Bu sırrı aramak için çok dolaştık.
Şimdi umutsuzlukla geri döndük.
Bazen yiğitlik gösterdik, savaştık.
Şimdi bir koku alamadan görünmez olduk.
Bu yolu çok defa baştan aldık.
Bu yolu gittik, bir daha tekrarladık.
Ayın, yılın tokadını çok yedik.
Ağzına kadar zehir dolu kadehler içtik.
Çok dedik ama gönül sakinleşmedi.
Çok gittik ama yolun sonu gelmedi.
Şimdi uydurduğumuz laflar da söylendi bitti.
İşi yüzümüze gözümüze bulaştırdık.

55. Hikâye

Gurbetteki adam o yaşlı kadına gitti.
"Bir macera söyle" deyince, kadın "Git şurdan!" dedi.
"Şimdi kimseyle konuşacak halim yok.
İpin ucunu kaçırdım; nereden başlayacağım?"

***

Bak, bunca türlü türlü talepkâr
Kapatmış ağzını, başını uzatmış.
Nasıl diyeyim; bunu söyleyecek dilim yok.
Gönlüm kanadı; buna dayanacak canım yok.
Felek bu umutla çok koşturdu ama
Bulunmaz dert yüzünden matem elbisesi giydi.
Dağ bu hakikati öğrenmeye azmetse de
Yıkıldı sonunda; elinde hava kaldı.
Deniz gibi kim buradan bir damla aldıysa,
Susuzluk derdinden dudağı kurudu, öldü.
Güneşi söylesem, sararmış bir yüzle
Her akşam bu dertle batar.
Ay ise görürsün, her ay
Şaşkınlıktan bu yolda elinden kalkan atar.
Yer ise üzüntüden başına toprak saçar.
Avare felek hayıflanır, matem tutar.
Arşın ağzı kana bulanmış ama midesi boş.
Levh yeniden yazmaya başlamış, kalem bir hiç.

56. Hikâye

Azizin biri arş hakkında dedi ki:
Kara toprağa her gün hitap gelir:
"Orada Tanrı'dan ne haber var?
Haber ver çünkü habersiz yaşanılmaz."

***

Hepimiz hayran, avare kaldık
Bu uçsuz bucaksız vadide kaldık.
Gidenlerin hali nasıl? Kim bilir?
Uyuyanların hayâli toprakta nasıl?
Hepsi, beyinleri sevda dolu olarak gitti.
Aydınlık çerağ gibi söndüler.
Hepimiz halka gibi kapıda asılı kaldık.
Hepimiz kendi işimizde aciz kaldık.
Bu ne dermansız bir derttir!
Bu ne sonsuz bir yoldur!
Hiç kimsenin gidecek yolu yok.
Aşağıda toprağa girmekten öte yol yok.
Kim bilir ne zehirli şerbetler
Bu kahırla boğazımızdan geçecek.

Onuncu Makale

Ben zavallı çok uyanıktım.
Bir ömür boyu bunun peşindeydim.
Bu denizde çok gemi yüzdürdüm.
Sonunda varımı yoğumu denize saçtım.
Yıllardır bu düşüncedeydim ben
Birçok hali öğrendim ben.
Herkes izleyici veya önderdir.
Ama hayrette iken yanyanadır.
Kimse ilahî sırdan haberdar değil.
Bir baştan bir başa esirleriz biz.
Gayb ilmi gaybı bilenin ilmidir.
Bunun için gayb ilmi perde arkasındadır.
Acayip bir kıssa, üstü örtülü bir iştir.
Bu düşüncedeyim ben bir zamandır.
Bunca koşuşturmadan sonra oturdum şimdi.
Çünkü bu vadinin sonu yoktur.
Bir süre parmaklarımla kazdım bu madeni.
Bu kadar didindim ama bir şey görmedim.
Gönlümün muradınca uyumadan bir an
Ben yaşadıkça hep bu gamı çektim.
Feleğin mihnet kitabını okuduğum için
Kirpiklerimden kanlı yaş akıttım.
Bir an bile konuşamadan soldum.
Bir gece bile mutlu olmadan yok oldum.
Bu lacivert hisar beni kökümden sarstı.
Feleğin devri benim dallarımı kırdı.
Gönlüm gündüzleri zamane pazarında
Bir murat okunu bile hedefe atmadı.

Felekten bir tatlı kadeh içtimse,
Binlerce zehirli şerbet içtim.
Ömrüm boyunca gönül kanıyla yaşadım.
Ömrüm boyunca rahat bir nefes almadım.
Ömrüm geldi geçti ama
Gönlümün isteği bir an bile gerçekleşmedi.
Başlangıçta durumum parlak olsa da
Canımdan sıkılır oldum sonunda.
Kalem gidince kâğıt ne işe yarar?
Kâğıdı ele almakla ne olur?
Bu kambur felek beni öyle avare etti ki
Kendimi kendi elimle öldürdüm.
Hey dünya! Sefillikle elinden geleni
Yap bakalım bana! Çok uyumsuzsun!
Hey dünya! Bana biraz süre tanı
Senin yüzünden dolu dolu ağlayayım.
Benim ne yapabileceğim ortada.
Benim kanımın akması ne işe yarar?
Ben ölürsem, dünya matem tutmaz.
Bir avuç kemiği âlem almaz.
Gönül derdimi anlatmaya başlasam,
Dertlerim anlatmakla bitmez.
Benim derdimin dermanı yoktur.
İyisi mi sus, çünkü sonu yoktur.
Kendimden daha ne kadar bahsedeyim?
Çünkü bir şey bilmediğimi biliyorum.
Kimim ben? Hiç kimse. Hiç kimseden de değersiz.
Günahı çok, ibadeti az her nefeste.
Dinde geri kalmış, dünyada öne çıkmış.
Kâfir gibi dünyasını, ahiretini kaybetmiş.
İçim heves dolu, gönlüm dirençsiz kalmış.
Her nefes alış verişte bir şey düşünürüm.
Zaman olur, Tanrı'ya yakarır, ağlarım.
Zaman olur, meyhanede kafa çekerim.
Ne sûfi olurum ne zünnarlı keşiş.
Bazen mescide giderim bazen meyhaneye.
Ne kendime ne bir başkasına yaraşırım.
Ne iyiye ne kötüye yaraşırım.
Bütün değerli ömrümü

Harcadım beş para etmez bir şeye.
Ne yazık ki ömrüm heves içinde telef oldu!
Benim gibi bir soysuzdan arlanarak ömrüm geçti.
Benim evimden hep duman çıktı.
Her bir şey benim divanımdan çıktı.
Saçlarım süt gibi ağardı, apak oldu.
Ama hırsımdan süt çocuğuna benziyorum.
Gönlümde katıyım, işe gelince gevşeğim.
Çok gittim ama hâlâ ilk adımdayım.

57. Hikâye

Yorgun ihtiyar bir gün bir değirmen gördü.
Gözü kapalı bir deve değirmen taşını çeviriyordu.
Bir nara atıp coştu ihtiyar.
Neden sonra kendine geldi.
Yârânına dedi: Şu başı dönmüş deve
Hal diliyle dedi ki bana:
Sabahtan akşama kadar gittim.
Her halde çok yol aldım dedim.
Gözümü açtıklarında bir de baktım.
O yürüyüşe rağmen ilk adım attığım yerdeyim.

***

Hepimiz o ilk adımdayız.
Hepimiz törenin, âdetin esiriyiz.
Bizim bekamız bizim belamızdır.
Çünkü başımıza ne gelirse, bizden gelir.
Sevincimiz, gamımız bizden gelir.
Başımıza ne gelirse, bizden gelir.
Ne olurdu bizim varlığımız olmasaydı!
Ne yazık ki yok bir faydası.
Canın varlığı bedenin ölümüne değmez.
Bir ömür yaşamak ölmeye değmez.
Varlığımız kuşkusuz bizim alçalışımızdır.
Bizim yokluğumuz varlığımızdandır.
Varlığımız olmasaydı, varlık
Bunca yokluktan huzur bulurdu.
Hayran olan ben bu mihnet dolayısıyla hüzünlüyüm.

Uzun zamandan beri gece gündüz böyleyim.
Gönlümün tüm isteği kendimden fâni olmaktır.
Çünkü fânilikte bakilik vardır.
Ey saki! Gönlüm kanadı; sen bilirsin.
Beni fâni etme; gerisini sen bilirsin.
Yıldırımın kıskançlığından canım dumanlanıyor.
Bu canım geç geldi, çabuk ölüyor.

58. Hikâye

Her yaşlı kadının kapısını çalıyordu Peygamber.
"Hatun! Duada beni de an."
Bakar mısın şu zor işe!
Güneş zerreden yardım istiyor!
İyi bil bunu: Avcı aslanlar
Bu yolda karıncadan yardım istediler.
Senin dermanın, yok olmaktadır.
Senin yoklukta huzur bulmandır.
Fâni olup kendinden kurtulunca
Düşündüğünün de ötesinde rahata ereceksin.
Sen fâniydin, öyleyse varken fâni ol.
Kendinde fâni oldun mu, kurtuldun demektir.
Ne dikensiz gül ne baş ağrıtmayan mey vardır.
Sen sen oldukça yapacağın çok iş vardır.
Senin düşmanın senden başkası değildir.
Düşman hiç kimseyle düşüp kalkmaz.
Senle senin aranda bir şey vardır.
Kenara çekil, çünkü burada can tehlikesi vardır.
Bu nasıl bir vadi? Her adımda çukur var!
Nasıl bir denizdir? Yolda yılanlar var!
Bu denizde ne beden ne can görünür.
Ne baş bellidir ne son görünür.
Feridun olsan, Afrasyab olsan
Bu denizde sen de bir damla susun.
Rüzgâr harmandan bir saman kaptıysa,
Niçin ay boyunca böyle matem tutarsın?
Din önderleri için de ölmek var.
Bu denizde saman çöpünün ne değeri var?

Bilmiyorsan, istiğna ile bak.
Saman çöpü için üzülme, hey samanlık köpeği!
Azizim! Sen olmayınca sen bir hazinesin, padişahsın.
Tabiatında kendin için de bir yer vardır.
Doğru fikri olursa, tabiatın alır o hazineyi.
Değilse, bırakır olduğu gibi o hazineyi.
Neden bu kadar fodulluk yaparsın?
Hem zalimlik eder hem bilgisizlik gösterirsin?
O hazine niçin koyuldu, niçin alındı?
Senin bundan niçin haberdar olman gerekir?
Sen bu hazinenin içinde değildin.
O hazinenin nasıl değerlendirileceğini bilmiyordun.
Padişah hazineyi koyup kaldırıyorsa,
Neden beyim bunca feryat eder durur?
Senin ömrün aziz olsa da, fazla konuşma.
Şimdi bu sıra başka bir topluluktadır.
Güllük gülistanlık dünya bir tarladır.
Bu tarlada bazen hazan bazen bahar vardır.
Tohum ekilmeyegörsün, mutlaka yeşerir.
Bunun biri hasat edilirken, öbürü yetişir.
Olgunlaşıp bir süre öylece kaldılar.
Bir tohum gibi felek değirmeninin altında ezildiler.
Zamanenin davranışı işte böyledir.
Sen yegâne varlıksan, dön yüzünü tek Tanrı'ya.

On Birinci Makale

Efsane dolu bu eski mabed çok hoştur
Eğer arada ölüp gidecek biri değilsen.
Bu mihnetler evinde matem tutarız.
Çünkü bizi bırakmaz kendi halimize.
Nahoş ölüm peşimizde olmasaydı,
Yaşamak ne güzel olurdu!
Neşe vardır ama gam da başımızda döner durur.
Varlık vardır ama yok olma korkusu da vardır.
Serkeş âlemde mutluluk arıyorsun
Bu âlemde mutluluk devri olmaz.
Onun içimi hoş şarabını ateş bil.
Onun bütün mutluluğunu mutsuzluk bil.
Âlemin gül suyu ile miski gözyaşı ile kandır.
Gözyaşı ile kandan mutluluk beklemek deliliktir.
Hoş öd ağacı kokusunu alan kimse
Mutlu olur ama ödün aslı dumandır.
Burada atlasın veya siyah ipeğin olsa da
Bu nasıl afsun? Çünkü bir böceğin salyasıdır.
Balın hoş kokusu, tadı vardır ama
Bal dediğin bal arısının artığıdır.
Felek burada sana oyun oynar.
Köpek, gözüne postu değerli kunduz görünür.
Böceğin salgısı ipeği kan ile boyadın.
Rum atlası elde ettim, dedin.
Sana zamaneden hoş bir esinti gelse,
Göz çukurunu toprakla doldurur sonunda.
Bir süre için uyanıklık istersen
Ziyan görmeden elde edemezsin uyanıklığı.

Bahtını denemek için bir ceviz kırarsan,
Hiç ceviz içi görmezsin orada, neden?
Yüz kere denize balıklama dalarsın,
İnci bulamaz, eşek yüküyle kum çıkarırsın.
Kayaları yüz külünkle parçalarsın
Kayadan bir gram altın çıkarmak istersin.
Taştan böyle altın çıkarırsın
Bunu eline harçlık geçmesi için yaparsın.
Hazine bulunsa da bulamazsın onu.
Bir ömür boyu viranede yaşanır mı?
Bu gülistanda gül dermek istersen,
Elin kirpi sırtı gibi dikenle dolar.
Denizin zırhı rüzgâr esince görünür.
O zırh balıkta da bulunur.
Felek sırtında yüz kılıçla hazine verse, ne fayda?
Dağ kekliğinin de kılıç vardır başında.
Felek ha sana ha karıncaya kemer vermiş
İkiniz de bu kemer yüzünden çıplaksınız.
Felek ha sana ha doğana külah vermiş.
İkiniz de bu külahla canınızı feda edersiniz.
Gönlün ölmüş, belki gönlün canlanır diye
Yas tutar külah senin başında.
At külahı başından, yol hazırlığı yap.
Başında saç var, at külahı başından.
Taç verirse sana, maskaralıktır.
Başta bulunan taç horoz tacının ortağıdır.
Hüthüt kuşu gibi bir ulağın olsa
Yüz kez alay eder başındaki taç sana.
Tahta geçersen, attab kumaşına bağlanma.
Çünkü taht da sana bir nevi bağ olur.
Taht düşkünlüğün ne zamana kadar sürecek?
Saltanat düşkünlüğü de senin için bağdır.
Sana söylenen takdir sözleri boğazına geçmiş iptir.
Seni semirten şey hastalık şişkinliğidir.
Burada kızıl altın hoşuna gidiyorsa,
Kuyumcu gibi pota karşısında körüklemen gerek.
Gözünden yağmur gibi yaş dökülünce
İçindeki ateş ya alevlenir ya söner.
Lale gibi kızıl yüzlü olman gerekirse,

Gönlünün laleden daha siyah olması gerekir.
Tok iken, aç iken hep gam gördün.
Dünyayı hem doyasıya gördün hem görmedin.
Ölümsüzlük pınarı âlemden lezzetlidir.
Ama bu pınar karanlıkta görünmez yerdedir.
Gördüğün tavus kuşu o güzelliğiyle
Yazık! Feda olmuş bir iki kuru üzüme!
Hüma kuşu saltanat işareti taşır.
O da köpek gibi kemikle yaşar.
Ondaki ateşi dev dalgalarla görürsün.
Ondaki nefesi toz toprak kalkmışken görürsün.
Bir kılıçta cevher varsa
O cevher demirin aslındadır.
Adına Kâfur denilen zenci hizmetkâr
Siyahlıkta kuzgundan siyahtır.
Adına Amber denilen diğer hizmetkâr
Ondan nahoş koku gelirse, gitmez senin hoşuna.
Adına Cevher denilen öbür hizmetkâr
Cismi görünmeyecek kadar küçüktür.
Bu dünyanın hoşluklarını saydım sana.
Ben yaşarken bu kıssa yüzünden öldüm.

59. Hikâye

Biri o gamlı Mecnun'a sordu:
"Âlem halkına ait bir rumuz söyle."
Cevap verdi Mecnun: "Bu harabenin halkı
Tümü hacamatçı şişesidir.
O usta hacamatçı gibi cahillikle
Hoşça nefes çekerler kan ile, hava ile."

***

Yaraşır dünyadan çok bahsedersen.
Vakit hoş geçer onun bir sırrını ararsan.
Yaraşır göğsün ateş dolarsa onunla.
Ağlarken gülersin sen onunla.
Âlemde mutlu olmak için ört sırrını.
Sus, gönül perdesi arkasında tut sözünü.
Mutlu iken bir laf çıkarsa ağzından
Yüz gam gelir mutluluğun peşinden.
Ayrılık olmadan kavuşmak nasip olmaz.
Dikensiz gül, sineksiz şeker olmaz.
Vefasız dünyanın yoktur nuru.
Matem tutturur; yoktur sevinci.
Sana gümüş verirse, taş olur elinde.
Sana kabul edilemez bahaneler bulur.
Ömrümüzde murada ermek isteriz.
Bunun için bin muratsızlık lafı okuruz.
Murat varsa, belanın ortasındadır.
Hazine varsa, ejderhanın altındadır.
Taht varsa, hiç de sağlam değildir.
Ömür varsa, hiç de kalıcı değildir.
Vefasız dünya eğreti bir yerdir.

Merkezden kenara kadar hep sıkıntı, kederdir.
Gamsız birini bulacak olursam ben,
Bir an elimi ona sürmek isterim ben.
Bir şeye sahip olmak gam ile yük getirir.
Benim sahip olduklarım bana gam getirir.
Âdem yasak buğdayı yememiş olsaydı,
İnsanoğlu böyle gama müptela olur muydu?
Âdem üç yüz yıl gam içinde kaldı.
Bir buğday uğruna toprağa kan döktü.
Oydu bizim babamız, bizim aslımız.
Bir buğday için hedef oldu yüz belaya.
Bir lokma istersen mutlulukla
İmkânsızdır bu; çünkü Âdem'den doğdun.
Onun yüz belasız buğdayı olmayınca
Gam çekmeden bir lokma nasip olmaz sana.
Git, ağır gam yüküne razı ol.
Çalış çabala; can isterlerse, ver canını.
Sende o mertliği, o kuvveti görmüyorum.
O kuvvet olsa, gitmeden mezara yükselirdin arşa.
Feleğin altını üstüne getirsen de
Hatırlamaz kimse bir avuç topraktan başka.
Hey tuzağa düşen! Elinden ne gelir ki?
Sabırlı ol; sabret, bul huzuru.
Kim dedi sana kendini ateşe ver diye?
Başına toprak saçma; teslim ol kaderine.
Haydi, seyirci ol eğer aklın varsa.
Divane olacaksan, doğru dürüst divane ol.
Bunda bir maksat görmüyorsan,
Ne zamana kadar başını yere vuracaksın?
Gamlı adam! Başını yere vurma.
Başını kerpiçe koyacaksın mezarında.
Bu geçimsiz feleğin yüzüne vurma.
Felek de senin yüzüne vurur sonra.
Ateş gibi didişmenin ne kârı var?
Çünkü her pencereden çıkıyor duman.
Bu kadar didişme; mutsuz oldun zira.
Teslim ol; çünkü düşmüşsün tuzağa.
Kanayan sarhoş gönlüm! Kanamaya bak.
Ciğer kanı içmeden hallolmadı kimsenin işi.

60. Hikâye

Seleflerden duymuştum; yoksulun biri
Yılda bir kez kavurma çekerdi canı.
Yoksul adamın eline para geçti.
Kalktı, kasap dükkânının yolunu tuttu.
Hayatı kaymış o kasap
Yoksul adama kötü et verdi.
Yaşlı yoksul ete şöyle bir baktı.
Et yerine ciğer ile kemik gördü.
Hepsi ciğerdi; kasaptan et istemişti.
Sıkıntı çekmeden işler düzelir miydi?

***

Gönlümüz tümüyle kana bulandı.
Bir avuç ciğer kanı içenden ne isterler ki?
Ne ağır yükü çekecek gücümüz var
Ne canımızda fakre dayanacak hal var.
Yârin gamıyla gam bize arkadaş oldu.
Gam çekmekten başka işimiz kalmadı.
Felek bizi öldürmeye niyetlenirse,
Aşkının gamını kefen diye çeker üstümüze.

61. Hikâye

Duyduğuma göre gönlünü kaptırmış bir âşık vardı.
Gönülden yana bizim gibi nasipsiz kalmıştı.
Çocuklar her bir yandan taş attı ona.
Dolu yağışı başlayıverdi o sırada.
Adamcağız kaldırdı başını gökyüzüne:
"Ben gafilin gönlünü aldın götürdün.
Üstüme taş ile dolu yağdırdın.
Şu çocuklarla sen de mi arkadaş oldun?"

***

Ne diyeyim, git hadi sarhoş gafil.
Senin yârin uğraşmaz seninle.
Sen yâr ehli değilsin; yâr uzakta.
Sen işten uzakta, iş senden uzakta.
Koy aklına, başı yüce güneş
Kimseye çevirmeyecektir yüzünü.
Anlı sanlı güneşin önünde
Sivrisinek ile filin ne değeri var?
İyi bak sen meselenin aslına.
Didişme onunla; işini iyi bilen ustadır o.
Sözünü faş etme, üstü örtülü söyle.
Bırak hayâl oyunu oynamayı.
Mutluluk yoktur, gama alıştır gönlünü.
Bir hemdemin yok; iyisi mi kapat ağzını.
Yiğidim, sözünü örtülü söyle.
Sırrını her sefile söyleme.
Kararım şudur: Ben yaşadıkça

Hemdemimle konuşurum rumuzla.
Benimle kafadar bir hemdem yok.
Elaman benimle oturan şu münafıklardan!
Gördüğümüz zarar, düşüp kalktıklarımızdan.
Cehennem azabımız, kötü arkadaşlardan.
Gönlüm sus! Mahrem bulamıyorsun.
Hiç konuşma! Hemdem bulamıyorsun.
Tanrı erleri gibi alış şu üç şeyi yapmaya:
Susmak, sabırlı olmak, kanaat etmek.
Uzlete çekilen adamın yolunu tut.
Mertsen, insanların alışkanlıklarını terk et.
Dünya düşkünleri yolunu keser senin.
Onlar adam değil, fesat karılardır.
Bir tarafta bade, bir tarafta dilber
Böyle bir halk arasında nasıl zahid olursun?
Geç git şeytanların oturduğu yerden.
Bir dünya dolusu halk bağırıp çağıran şeytandır.
Biri eğlencededir, bir diğeri musibette.
Dilleri, gönülleri yalan dolan ile çekiştirmede.
Dünya boş sözlerle doldu taştı.
Bütün âlem deve çıngırağına benzedi.
Bu yolda yüz binlerce baş top gibidir.
Çalışmanın, konuşmanın yeri değildir.
Can dersen, kan içinde kalmıştır.
Beden dersen, kapı dışında kalmıştır.
Can ne yapacağını bilemez haldedir.
Şu düşkün bedenden ne gelebilir?
Canlar kan içinde yüzmektedir.
Kemik yığınlarından ne hasıl olabilir?
Büyük insanların yüzünde kanlı yaş var.
Şimdi tenkitçilerin onların yanında ne işi var?
Aklıyla yüz kelin başına külah olan biri
Körlüğünden bu yoldaki beyinsizler gibidir.
Kim Musa gibi körlere asâ olursa,
Bu yolun firavunları yüzünden oku hedef şaşırır.
Senin yolunu kesenler o kadar çok değildir.
Bunları söylersem, düşmanın ağlamaya başlar.
İster istemez gitmen gerek bu yolda. Neden sapıyorsun?
Tevekkül et Tanrı'ya. O senin hiç olduğunu bilir.

Âşıkların yolunda yürü sen.
Bu yolda bir köpekten neyin eksik?
O köpek bu yolda bir koku aldı.
Taşa, sopaya rağmen bu yoldan dönmedi.
Ne yedi ne bir an gözünü yumdu.
Ashâb-ı Kehf'in koruyuculuğunu yaptı.
Bu yolun adamıysan, gir bu yola.
Bas ayağını, feda ol onun yoluna.
Derlerse sana: Bizim yolumuzda
Aç başını sevinçle, at destârını.
Yüz hamle görüp atarsan kalkanını,
O divane gibi sen de olursun iffetli.

62. Hikâye

O mümin dedi ki o divaneye:
"Güvencede olur kim giderse Kâbe'ye."
O divane koşturdu o yolda.
Mekke'ye vardı, geldi Kâbe'nin karşısına.
Henüz Kâbe eşiğine ayağını basmıştı ki
Başından kapıverdiler sarığını.
Nursuz fersiz bir bedevi gördü.
Elinde sarık, oradan hızla uzaklaşıyordu.
O divane başladı konuşmaya:
"İşte güvenlik neymiş anlaşıldı!
Sarığımı başımdan kapıp kaçtılar.
Böyle bir yerde başım bende kalır mı?
Güvenlik alâmeti iyice belli oldu.
Kâbe'nin kapısında güvenlik neymiş, anlaşıldı."

***

Yüz başın yolunda çevgen topu olduğu yerde
Sarığın, külahın güvencesinden bahsedilir mi?
Bu kapıda binlerce baş bir zerre etmez.
Binlerce deniz burada bir damla etmez.
Binlerce can saçılır orada.
Sarıklar kapılır elbet o kapıda.
Sen baştan, deriden sıyrılmadıkça
Güvencede kalmazsın dostun dergâhında.
Senden bir saç teli bile kaldıkça
İyi belle bunu; güvenliğin olmaz asla.
Bu yolun güvenlik işareti kuşkusuz şudur:
Miraç gecesindeki "Bırak kendini" sözüdür.
Ortaya çıkarsan, hayran kalırsın.
Gizlenirsen, gizli kalırsın.

63. Hikâye

Bir aziz dedi ki: Bütün ömrümce ben
Bazen kendimi kaybettim bazen vecde geldim.
Gizlendiğim zaman ben ben değildim.
Ortaya çıktığım zaman, vardım ama kârım neydi?

On İkinci Makale

Dünya ve içindekiler esaslı yüktür.
Baş yükünün lâyığı ise ölümdür.
Dar ve karanlık mezar iyi bir yerdir.
Sıratın da dar olması gereklidir.
Sırat kıl gibi ince bir köprüdür.
Cehennemin bu köprüye bağlantısı vardır.
Gam denilen şeyi dünya gamı sanırsın.
Bir de kıyamet gününün gamı vardır.
Bu anlamda konuşacak halimiz yoktur.
Herkes gitti; oradan gelen biri yoktur.
Ne gidenlerden bir işaret vardır
Ne bu sonsuz vadiyi gören vardır.
Bir dünya dolusu can bu mihnetle iki parça olmuştur.
Kim bilir? Bu ne büyük bir girdaptır!
Bir dünya dolusu baş bu yolda top olmuştur.
Kim bilir? Bu ne karanlık bir vadidir!
Bir dünya dolusu halk kana bulanmıştır.
Kim bilir? Toprak altında nasıldırlar?
Dünyada yapılan, yapılmayan ne varsa
Hepsi perde arkasında bir oyundur.
Bunca ızdırap çekmekten amaç nedir?
Bir mum gibi sönmek kader değil midir?
Dünya bekası olmaz hoş bir saraydır.
Baki olmadığı için bu bir beladır.
Bırak bu dünyayı, terk et bu sözü çabuk.
Bekası olmadığına göre terk et çabuk.
Var oldukça dünya yüzünden yoruldun.
Boşu boşuna didindin, kendini tükettin.

Ne kahır çekmeden bir lokma yedin.
Ne zehir katılmamış bir şerbet içtin.
Gönlüne binlerce kan seli aktı.
Âlem yüzünden gönlünde fırtınalar esti.
İşbilir biriysen, düşün bir kere.
Ölmek mi yoksa yaşamak mı iyi?
Binlerce gam çıktı karşına
Buna karşın bir kez erdin mutluluğa.
Bütün dünya bir parça gama değmez.
Bir parçaya değil, yarım arpaya değmez.
Dostum, dünya gamını çok çekme.
Çünkü kalmayacaktır dünyada kimse.
Bu gaddar dünya ile ne övünürsün?
Sen o murdar akbaba değilsin.
Dünyanın bütün tohumlarını toplamışsın say.
Tohumları elde ettikten sonra bırakmışsın say.

64. Hikâye

Bir gün o yoksul adam hastalandı.
Onun işi odun kütüğü kırmaktı.
Gazzâlî hatırını sormaya gitti.
Geldi, hastanın başucuna oturdu.
Dedi ona: "İyileşirsin yine.
Üzülme." Hasta cevap verdi:
"Akıllı insan; diyelim ki iyileştim;
Kütük kırmayacak mıyım ben yine?"

***

Niçin istif eder durursun? Sonunda
İstifledikl erin yıkılmayacak mı bir anda?
Kârına bakıp dünyadan hoşnut olma.
Adamsan, dünya kârından zarar et, durma.
Şunu iyi bil; bu yolun adamı
Zarardır bu dünyanın kazancı.
Kendi hiçliğinden kaçış yoktur.
Hiç olanın hiçbir şeyi yoktur.
Din maksattır büyük insanlara göre.
Dünya kârından zarar etmek kazançtır onlara göre.
Yüz yıllık ömür sıkıntısını kâr gördüler.
Bu yüzden dünyada ahiret mülkünü satın aldılar.
Hey! Fâni dünyada kalan sen!
Böyle alışveriş yap elinden geliyorsa.
Senin, benim kazancım hep ziyan oldu.
Elaman senin, benim mal varlığımdan!
Doğduğumuzda ızdırap, telaş içindeyiz

Ölürken hepimiz ayak altında eziliriz.
Dünya durdukça canlar gelecek.
Biri çıkarken biri içeri girecek.
Dünyanın sevinç ayı bulut arkasındadır.
Dünyanın her işi dert ile hayıflanmadır.
Dünya dert dolu göğsümüzle bizi
Derin uykuya daldıracaktır bizi.
Dünya zalimliğiyle dünyayı yakabilir.
Bir kurda yırtıcılığı öğretmemek gerekir.
Zamane öyle bir sihir yapar ki
Kimse onun elini göremez ortada.
Sol eliyle gösterir acayiplikleri.
Sen sağ ayağını bas önce güzelce.
Ne işin var senin onun sihirleriyle?
Dünya makamın değil, geçiş yerindir.
Dünya bu geçitte şamata yapar.
Geç bu geçitten; dünya çok göz boyar.
Çocuk değilsen, bak önüne ardına.
Dostum, kargaşada durma fazla.
Ne istiyorsun? Şaşkına dönmüşsün.
Gönlün toprak içinde kana bulanmış.
Haydi, canını al, bu dünyayı terk et.
Görmezden gel dünyayı; başkasına bırak.
Şu dönen felekten ne mühleti istiyorsun?
Nasıl olsa onun karşısında kaybedeceksin.
Felek sonunda almayacağı bir şeyi
Başta insana verir mi?
Felek kanatlarını açmış bir tavuskuşudur.
Bir dünya halkını kanatlarının üstüne koymuştur.
Gündüzün bu gökyüzü mor duman rengidir.
Geceleyin kara su olur; başka ne olacaktı?
Morluk ile siyahlıkta kalmışsın.
Ara yerde ölmüş kalmışsın.
Haydi, bu abanoz renkli topaçtan
Bu yırtıcı terziden ne bekliyorsun?
Daha ne kadar laf anlatacaksın gökyüzüne?
Kuşkusuz atacaktır senin lafını yere.
Canı olan her gönül gökyüzü yüzünden
Varsa eli, kaldırdı gökyüzüne.

Felek, yıldız ateşleriyle dolu bir leğendir.
Senin harlı gönlün leğen ile kor altındadır.
Ayağın ateşte kalsaydı, değerdi.
Ateşli yaygı olan gökyüzünün altında kalsaydı.
Güneşe karşı başında külah olsaydı
Felek karşısında direnecek gücün olmazdı.
Benim gönlüm felek yüzünden öldü.
Nicelerini bu felek kaldırıp yere soktu.
Bu dönen kubbe kimi yukarı çıkartır?
Sonunda çıkardığının canını alır.
Dünya korkusuzca, hesapsızca kan döktü.
Nicelerini kılıcıyla toprağın altına soktu.
Felek her an bir ey getirir sana.
Her saat bir bela getirir başına.
Müptela gibi acizlikle şaştım kaldım.
Gönül nasıl baş eder her bela ile?
Söyle daha ne kadar gam, keder çekeceğim?
Elaman günden, geceden, aydan, yıldan!
Hiçbir sabah bize yaklaşmıyor.
Günlerimiz hep karanlık gece oluyor.
Gecelerimi mutlulukla geçireceğim
Ama akşam bir türlü gelmiyor.
Burada hiç hilal doğmuyor.
Doğan hilal de bizi aldatıyor.
Dokuz on yıllık gamımızı borç alacak
Bir yeni yıl gelmek bilmiyor.
Ay, yıl, gündüz, gece lafına bak.
Şaşılası feleğin oyunlarına bak.
Akşam oldu mu kömür koyarlar feleğin kucağına.
Her gün yeniden kömürleri yakarlar.
Bu uyumsuz manastır bir tandır yakmıştır.
O tandırdan yanmadan ekmek çıkmaz.
Zamanede bundan beter bir fitne yok.
Bu çemberde ipin geçeceği boşluk yok.
Sen buradan kaçmak istersen
Ayağın yok; nasıl kaçacaksın?
Kim dedi sana felek çemberinin etrafında dön diye?
O felek selvi boyunu çember gibi büktü.
Çalkantılı denizi andıran gökyüzüne

Def çemberi gibi kulağı küpeli hizmetkâr oldun.
Feleğin çemberi seni sarmış,
Sen neden feleğin boynuna kolunu dolarsın?
Çember biçimli gökyüzü çok çember çevirdi.
Hakk'ın kapısında halka gibi başını çok vurdu.
Elekçiler gibi çok eledi ama
Kalburunda bir şey birikmedi.
Bu kederle sırtı çember gibi kambur oldu.
Gam yüzünden giysisi lacivert oldu.
Oyun için kalkmak istiyorsun.
Asker gibi bu çemberden geçmek istiyorsun.
Sen elifle çemberi birbirinden ayıramıyorsun.
Çember biçimli felekle uğraşma.
Sen can çekişmeye başladığın zaman
Bu çemberden geçersin o zaman.
Bir ip yüz arşın olsa da
O çemberden geçecektir sonunda.
Vah bizim hayıflanmalarımız, hilelerimiz!
Vah bizim çemberden geçtiğimiz devirlerimiz!
Hey dünya! Sende yamyam tabiatı var.
Çünkü bu kadar halkı besili tutmaktasın.
Her birini bolluk, nimet içinde
Besledin ama sonunda yedin.
Hey dünya! Senden memnun kalan kim?
Senin her devrin cevirle geçiyor.
Hey dünya! Sen insan görünümlü gulyabanisin.
Buğday görünür, arpa satarsın.
Hey dünya! Kiminle uzlaşacaksın?
Şu kambur halinle daha ne kadar oynayacaksın?
Gönlüm! Terk et dünyayı. Nedir dünya düşkünlüğü?
Onun dönüşüyle hep zarar görecek misin?
Günlerin içinde dolandığı dokuz küp yüzünden
Neden kıvranıp mutsuz olacaksın?
Yaptıkların yüzünden dünya sana üzülmüyor.
Niçin onun yüzünden başına toprak atıyorsun?
Feleğin üstüne toprak atsan, faydası ne?
Taş olsan, toprak içinde ufalanacaksın.
Dünya kimsenin derdini dinlemez.
Kimsenin çaresizlik dışında yolu yoktur.

Dünyanın senin gibi çok damadı var.
Onun hatıraları bayramla, düğünle doludur.
Ne seni bir an mutlu görmeye dayanır,
Ne seni bir an gamsız bırakır.
Yaşadığın sürece hep ızdırap verir sana.
Senin dünya ile ilgili işlerini koyar düzene.
Ömründe eline sadece bela geçtiğini görürsün.
Bir gün olsun gönlünün muradınca oturamazsın.
Oturacak olsan, zorla kaldırır seni yerinden.
İnlete inlete koşturur seni mezara kadar.
Sen bu fâni dünyada oturduğun sürece
Yine oturarak gider ama halini anlamazsın.
Senin halin şu toz örneğine benzer:
Toz konduğu zaman ortadan kalkar.
Sürekli dönen dokuz feleğin devrinden
Neden bu kadar şikâyet etmeli ki?
Felek senden de avaredir.
Böyle birinden yardım istenir mi?
Felek bir ömür koşturdu ha koşturdu.
Bu baş dönmesinden kurtulmak istedi.
Kendine bakacak hali olmayan felek
Seni nasıl naz içinde büyütecek?

65. Hikâye

Bir divane yolda giderken
Bir tarlada eşek başı gördü.
Sordu oradakilere: "Bu eşeğe ne olmuş?
Kafatası neden bu sırığa asılmış?"
Dediler ona: "Aslına bakarsan
Kötü gözü defetmek için asıldı."
Divane işin aslını anlayınca
Dedi onlara: "Hey ciğer yiyiciler!
Bu eşek hayatta olsaydı,
Böyle işlere çok gülerdi.
Demek sizde eşek beyni varmış!
O yüzden eşek kafasını buraya asmışsınız.
O hayattayken kıçından sopa eksik olmazdı.
Eşeğin ölüsü kötü göze nasıl engel olur?"

***

Sus artık, kadere razı ol; ne diyorsun?
Bir şey bildiğin yok; ne arıyorsun?
Bu işin peşine gölge gibi düşme.
Mumun gölgesi olur mu hiç?
Sen güneş değilsin gölge salacak.
Güneş gölgeyi, ebedi Tanrı da seni yok eder.
Sen kendi işinle ilgilenirsen
Kendi kendinin belası olursun.
Perde dışında konuşacak olursan,
Gönül perdesine kan bulaştırırsın.
Tedbir okunu yaya takıp durma.
O ok senden çıkar, yine sana gelir.

66. Hikâye

Bir gün gönlü daralmış o köylü
Şehre geldi. Bir çalgıcı çeng çalıyordu.
Çalgıcının çeng çalması hoşuna gitti.
Ayağından çarığını çıkarıp çalgıcıya attı.
Çalgıcının başı yarılınca, çengi elinden bıraktı.
Köylünün bıyığını yakalayıp yoldu.
Zavallı köylü ister istemez köyüne döndü.
Cehaletinden şişindi, böbürlendi.
"Ben şehri hiç beğenmedim!"
Beğenmediği bıyıklarından belliydi!

***

Dünya üst üste yığılmış şişelere benzer.
Bir taş atarsan, şişeler üstüne düşer.
Mânâda sır ehli olmazsan,
Karanlıkta yumruk savurur durursun.
Burada konuşacak olursan,
Âlemi kökünden sarsarsın.
Bedenindeki her organın tuzakta değil mi?
Neden "Yedi organımdan kurtuldum" dersin?
Bedeninden bir kıl başını eğerse,
Binlerce dert yüz gösterir sana.
Bir parmağın kesilecek olsa,
Aczinden çırpınır durursun.
Dokuz katlı feleğin altında duran şişe gibisin sen.
Tıpkı testiye girip vız vız eden arıya benzersin.
Senin hesabın kitabın ne? Aslın ne?

Değirmen taşı altında duran şişe gibisin sen.
Bilmiyor musun yaratılış pazarında
Kudret taciri yok Tanrı'dan başka?
Sen bir yerlerden geldiğini sanıyorsun.
Bu nasıl zan böyle? Başın belada!
Pencereden çıkan yarasa gibisin.
Eşik ucundan kapı önüne çıkıyorsun.
Yarasa bahçede bostanda dolanır biraz.
Konar her meyve ağacının tepesine.
Bir saç kılı bulacak olsa bir yerde,
Kendini padişah olmuş sanır.
Kendinden başkasını görmez ortalıkta.
Zamaneden mutlu olur bir saç ile.
Ama ateş yüzlü güneş
Yüzünü yere koyup batınca
Yarasanın gönlündeki hile gider
Memesinden süt dökerek kaçar.

***

Ey gece gündüz yarasa gibi hareket eden!
Bir avuç ayak takımı gibi düşünen!
Yarasa gibi birkaç kıla razı mı olacaksın?
Körlüğünle şirin ömrünü zayi mi edeceksin?
Yarasa gibi gündüz körü, aciz
Gece gündüz körlüğün esiri mi olacaksın?
Ne güneşin yüzünü uzaktan görebilirsin
Ne gözün ışık huzmesini seçebilir.
Hiç duymadın mı cebbar güneş
Vahdet burcundan doğar?
Gönlün canına liyakat vermemiş.
Gözün o nura nasıl dayanabilir?
Git, kendine yaraşanı yap.
O güneşin önünde bir zerre ol.
Ey zerre! Çık, yüksel şu pencereden.
Sahip olduğun ev aydınlık değil.
Bu pencereden çıkmak senin için uygundur.
Dünya sahrası günlük güneşliktir.
Mert olanlar gibi düşünerek bir yol ararsın.

Dönen feleğin dar alanında dolanırsın.
Kendi yuvana doğru hareket edersin,
Bu âlemde kendi yerine ulaşırsın.
Bu murdarlar evinin çevresinde dolanırsın.
Zamanenin tılsımlarından korkmazsın.
Sen deniz görüyorsun, yine de sus.
Ama kabarmaya başlar diye korkuyorsun.

67. Hikâye

Azizin biri deniz kenarında durdu.
Denizin her bir tarafına göz gezdirdi.
Durgun mu durgun bir deniz görüyordu.
Düşüncesi bile denizin sırrına erişmiyordu.
Denize dedi: "Ey engin varlık!
Senin dinginliğinden korkuyorum çok.
Şimdi senin bir dalgan gelirse,
Birçok gemi batar senin yüzünden."

On Üçüncü Makale

Dünya mülkü yüzük kaşının altında olsa da
Senin yerin toprağın altı olacak sonunda.
Kimse ebediyen kalamaz dünyada.
Bilmiyorsan, bak bir kere mezarlığa.
Dünyayı iki kapılı bir han bil.
Bir kapıdan girince çıkacaksın öbür kapıdan.
Gaflet içinde uyuyorsun, hiçbir şeyden haberin yok.
Öleceksin istesen de istemesen de.
Kimin ölümü yaklaşırsa,
Ona derler: Can çekişiyor.
Sen, can çekişen! Aç gözünü.
Ta başından beri can çekişiyordun.
İster dilenci ol ister şahlar şahı
Üç arşın patiska, on kerpiç olacak yoldaşın.
Tüm dünya senin mülkün olsa da
Yolun düşecektir bu kapıya.
Ansızın çeneni bağladıklarında
Bütün dünya mülkü masal olacak orada.
Sahip olduğun her şeyden ister istemez
Ayrılman gerekecek sonunda.
Felek ne oyunlar oynamamıştır ki!
Kimsenin bundan kurtuluşu olmayacak.
Bu kadar dolambaçlı ömrüne bakıp
Aldanma. Çünkü temeli hiç üstünde.

68. Hikâye

Ebu Saîd Ebulhayr gidiyordu;
Eşeğinin sırtında cam yüklüydü.
Biri dedi ona: "Çok yavaş gidiyorsun.
Eşeğine ne yükledin ki böyle yavaşsın?"
Dedi: "Neyim olacak? Kıvrım kıvrım gönlüm var.
Eşek bir düşerse, hiçim olacak!"

***

Ömrün temeli hava üstünde değil mi? Hiçtir.
Bakar mısın bu hiçin yüz türlü işine!
Bu ömürle senin canın şad oluyor.
Ölüm gelince, emin ol, hava oluyor!
İskender Seddini çeksen de
Ne vaktinden önce ne sonra gidersin.
Senin ölümün önceden planlanmıştır.
Doğumundan birkaç gün sonraya ayarlanmıştır.
Bir dalı ortadan ikiye ayırsan,
Başka dalın yüreği titrer korkudan.
Feleğin dönüşü sana biraz süre tanır.
Bu bir avuç kemiğin fazla süresi yoktur.
Dünyanın her işi, zerreden güneşe kadar
Sanki dün yaşanmamış gibi çabuk geçer.
İskender de olsan bu fâni dünya
Sana İskenderiye kumaşından kefen giydirir.
İsfendiyar gibi çelik bedenli olsan,
Ölümü beklersin önünde sonunda.
Dağ değilsin; yüce bir dağ olsan da
Çaresizlikten saman çöpüne dönersin.
Deniz değilsin; mavi deniz olsan da

Bulanırsın, harap olursun.
Aslan değilsin; kükreyen aslan olsan da
Sen feleğin tilkiliklerini bilmezsin.
Fil değilsin; fil avcısı olsan da
Nemrud gibi bir sivrisinek yüzünden ölürsün.
Sen güneş değilsin; sende bu olgunluk olsa da
Bir devir sonra yok oluşun görünür.
Ay değilsin; parlak ay olsan da
Tutulma vakti geldi mi, tutulursun.
Örs değilsin; örs ile çekiç olsan da
Ölüm gelince yürüyüşün değişir, sendelersin.
Sağlam, sert, keskin demir değilsin.
Olsan da, paslandın mı, dökülürsün.
Aslan tabiatlı, fil güçlü biri olsan da
Kurtların, mezarın yemi olacaksın.
Canım bedenden alıp çıkardıklarında
Seni kefen içinde kurtlara götürürler.
Kefen içinde yatıp ezildin mi
Sen iyi yersin ama sopa yersin!
Toprak olsan, ateş soyundan olsan,
Bu lacivert dolapta hava gibisin.
Nice meyve ağacının çiçeği döküldü bir ateşle.
Dökülen çiçekler yem oldu kurtlara.
Daha ne kadar kaçarsın keçi gibi dağ beline?
İster istemez hazırlanacaksın ölüme.
Düşün bakalım, bunca kadın ile erkek
Nereye gittiler dertli yüreklerle?
Tüm âlem sahrasında bir baştan bir başa
Hep uyuyanlar görüyorum baştan başa.
Bütün yeryüzü fersah fersah
Gümüş bedenler, sıyah zülüflerle dolu.
Bütün dağlarda, kırlarda adım başı
Selvi boylu, badem gözlü birini görüyorum.
Hiçbir kırda hiçbir yer yoktur ki
Yolunun toprağında kanlı bir gönül olmasın.
Nerede bir bitki yeşermişse,
Her yaprağından bir ah sesi geliyor.
Yeryüzünün toprakları azizlerin toprağı
Azizler yaprak olmuş, âlem yaprak döküyor.

69. Hikâye

Biri o divaneden istedi köyde
"Tanrı'nın işinden haber ver bize"
Şöyle dedi divane: "Haberdar olduğumda
Tanrı'yı çömlekçi olarak gördüm bu yolda.
Kafatasını birleştirdi hikmetiyle.
Bıraktı rüzgâra sonra; oldu paramparça!"

***

Yerden bir avuç toprak alırsan,
Gamlı toprağa bir kıssa sorarsan,
Hüngür hüngür ağlar bulut gibi.
Her bir zerreden gelir hayıflanma sesi.
Bu gönül parlatan felek ilk günden beri
Gece gündüz söker halkın iflahını.
Sanırsın, yeryüzünde her toprak zerresi
Korkusuzca dile getirir halini.
Bizi toprak altına attın sonunda.
Senin de başına gelecek aynı şey yakın zamanda.
Hey gafiller! Nasıl kabul ettiniz
Bizi toprağın altına tıktınız?
Biz de sizin gibiydik başlangıçta.
Siz de bizim gibi olacaksınız sonunda.

70. Hikâye

Bir padişah delinin birini gördü.
Bir kafatasını yol üstüne koymuştu.
Deliye dedi: "Ne yapacaksın bu kafatasına?
Neler kuruyorsun kafatası hakkında?"
Şaha dedi: "Padişahım, düşündüm de
Seni benimle meslektaş kabul ettim.
Bilmiyorum, benim gibi yoksul birinin kellesi mi
Yahut senin gibi bir padişahın kellesi mi?
Ömrüm boyunca âlemde dolaştım durdum.
Senin de benim de kısmetim üç arşınlık kefenmiş.
Ordun, mülkün, ülken olsa da
İki somun ekmek sen yedin, iki de ben.
Sen de benim gibi koşturup duruyorsun.
Ne yapacaksın bunları? At üstünden.
Hepsini üstünden atmazsan,
Yarın hepsi boynunda halka olacak.
Sakalar gibi omzuna tulum almışsın.
Taşıdığın su yarın sana ateş olacak.

***

Azizim; gamını gör; derdini dinleyen nerede?
Ömür rüzgâr gibi geçti; uyanıklığın nerede?
Yaşadın bir süre; ömür bittiğinde
Hiçbir şey kalmayacak; sende de öyle olacak.
Göz yoluyla dök gönül kanını.
Çünkü elekçinin elediği toprak olacaksın.
Felek bu kadar uygunsuz olmasaydı

Toprak böyle gümüş kollu olmazdı.
Gönlüm; uyuma; söz dinle artık.
Bunca gidenlerden ibret al artık.
Ölenlerin mezarına çok gittin yüz naz ile.
Senin mezarına gelir gelecek nesiller.
Ömrün uzun diye ne caka satıyorsun?
Can çekişirken çok yalvaracaksın.
Ömrün yüz veya yirmi yıl olsa da
Bu birkaç nefeslik ömürden hâsılın nedir?
Eğer nasibin yüz yıl ise
Şimdi aldığın nefese bak, gerisi havadır.
Bütün ömründe gam var, ömür ise kısa.
Acı ölümle ömrün şirin olur o zaman.
Gamdan kanlı yaş akar yüzüme.
Bilmiyorum, bu sözleri nasıl söyleyeyim.
Fâni zindanda ölüm korkusundan
Öldüm ben yaşamaktayken.
Nice canlar bedende Nil nehri gibi
Kabarıp taşıyor gök kubbenin altında.
Ömür tenceresinin kapağı hep açık diye
Ecel kedi gibi elini uzatıyor cana.
Ne yapacağım ben? Geçimsiz dünyada
Kedinin utandığı yok; tencere ise açık.
Haydi gönlüm, ne kadar kaynayacaksın tencere gibi?
Suskunluktan kendine bir kapak edin.
Bu bela tenceresinde piştin yüz dert ile.
Tuz gibi bu tencereye lâyık biriyim.
Hey günahkâr! Gönlün tencere dibinden kara.
Siyah gönüllü! Tencereni kaldır ocaktan.
Tenceren taştı, didişiyorsun hâlâ.
Her tencerede bulunan kepçe gibisin.
Ne diyeyim; her halükârda ısrarcısın.
Israrından vazgeçmek bilmiyorsun.
Her saat bir başka can koy.
Boş sözlerle vakit geçirme.
Sofrandan, kâsenden ne kadar bahsedeceksin?
Vazgeç böyle ham hayâllerden.
Bütün padişahlığın ile mülkün
Fasulye ile darıdan değersizdir.

Canın gibi sevdiğin mülkün
Para etmez; ölüm peşindedir.
Dünya sahrası senin mülkün olduysa,
Sonunda sığınağın iki arşın toprak olacak.
Toprak olmak için doğmadın mı annenden?
Neden ısrarla bağlar, seyir köşkleri yaparsın?
İhtiyacına göre ev yapan kimse
Evinde gül gibi hayatını sürdürür.
Evini yapmışsan yamaçta bir yere
Seyir köşkünü neden yaptın yükseğe?
Kendi başlangıcından, sonundan haberdar değilsin.
Toprak ile kan arasında sıkışıp kalmışsın.
Kendi başlangıcına, kendi sonuna bak.
Arkanda ne vardı? Önünde ne olacak?
Senin kanlı yerin ilkin ana rahmiydi.
Kan seni yıkadı, kandan toprağa geldin.
Kandan meydana gelirsin başlangıçta
Yoldaki toprağın altına gireceksin sonunda.
Toprak ile kan arasında kim mutluluk arar?
Aklı başında biri bu konuda sana ne söyler?
Ne gaflettir bu! Bunca sorun varken
Toprak ile kan arasındayken işini yürüttün.
Temiz veya kirli olarak gitsen de
Kandan geldin, toprağa gittin.
Neden kan ile toprak arasında mutluluk ararsın?
Bir kulsun sen; neden özgürlük ararsın?
Bendeler gibi el pençe divan dur.
Çünkü âdemoğlu gamsız kalamaz.
Hazineni doldursan da altınla, gümüşle.
Sıkıntı çekmeden su bile içemeyeceksin.
Hazırla kendini; kapı açılmıştır.
Gevşeklik etme; işin zor olacaktır.
Bu kadar lafın sana ne yararı olur?
Git, kendi elinle bir şeyler yap çabuk.
Kendi elinle bir şeyler yaparsan
Bir işi yüz bin kez yapmış olursun.

71. Hikâye

Adamın birinin çok parası vardı, vasiyet etti:
"Ben ölünce mallarımı Muhtar'a götürün.
O bunları ihtiyaç sahiplerine ulaştırır.
Reis olduğu için kim haklıdır, bilir."
Bütün parayı Muhtar'a götürdüler.
O paradan bir mangır aldı.
Dedi: "Hayattayken o adam
Şu kadarcığını verseydi eliyle,
Bu kadar parayı Peygamber'in vermesinden
Çok daha iyi olurdu."

On Dördüncü Makale

Ey yoldan uzak düşmüş gafil!
Ansızın gaflet içinde öleceksin.
Gaflet içinde terk edeceksin hayatı.
Yazık doğrusu böyle gafil kalırsan!
Yaşama arzusuyla bir ömür koştun.
Ama hayattan istediğini alamadın.
Gözün özlemler içinde yolunu arar.
İşte o zaman tepetakla olur.
Dünyanın yırtık giysisi içindesin.
Sen mânâsızca hep davada kaldın.

72. Hikâye

Birisi yolda yırtık pırtık giysi görse, alırdı.
Onun işi yırtık giysi toplamaktı.
Paçavra dolu evine bir gece
Bir kor ateş düştü.
Paçavralar yanarken o da yandı.
İki dünyada kim üzülür buna?

***

Hey yırtık toplayan! Neden paçavra toplarsın?
Ne zamana kadar paçavra içinde oturacaksın?
Gözlerin yolda paçavra arar.
Hem sen yanarsın ansızın hem paçavralar.
Ölünce kurtulacağını sanıyorsun.
Musibete düşmüşsün; nasıl kurtulursun.
İyi bil bunu; canın çıkınca
Zerre zerre tufan gelecek başına.
Her bir zerre seni boş bırakmayacak.
Her zerren can çekişmeye başlayacak.
Mezarından seni kaldırdıklarında zorla
Yalın ayak, baş açık, mahşer sahrasında
Kendi harmanını böyle ateşe verdin ya
Ne yaptığını bilmiyorsun kendi bedenine.
Nefsinin gulyabaniliği ne kadar sürecek?
Dünya düşkünlüğün ne kadar sürecek?
Ömrünü yitirdin sen boşu boşuna.
Kendi haline ağlarsan, yeridir.
Dünyada kıymetli olan bir nefes var.

İşte o bir nefesin kıymetini bilmelisin.
Gaflet içinde umursamadın onu.
Sen bilmiyorsun bir nefesin değerini.
Bazen mucize bazen kanıt gösterdiler.
Bazen Tevrat, bazen Kur'ân gösterdiler.
İyiden, kötüden seni haberdar ettiler.
Senin için Hakk'a giden yolu kısalttılar.
Anlattılar sana neyi, nasıl, niçin yapacağını.
İsteklerinin gözüne mil çek; Tanrı'ya ibadete koyul.
Bunca zahmet, bunca rica
Senin kibirlenmen için değildi.
Böbürlenme pazarında salınıyorsun.
Kimse sana ne ad vereceğini bilemiyor.
Buruş kırış bir elbise giyersin.
Çulu, kefeni hiç düşünmezsin.
Elin, ayağın kırılmadıkça
Doymazsın ekmeğe, giysiye, makama.
Senin böyle başın, böyle ayağın oldukça
Her şeyin zararını, kârını hesapladıkça
Sen toprak tabiatlı, bunca zan içindeyken
Başını koyup öldün mü, bırakacaksın her şeyi.
Mutlusun, gurur rüzgârına kapılmışsın.
Ama ellerin bomboş kalacak.
Uykuda olduğun için sözden anlamıyorsun.
Kefene sarıldığın vakit de anlamayacaksın.
Sözden anlıyorsan, git, çalış, çaba göster.
Bu âlemden azığını yanında götür.
Bir ibadetle kurtulduğunu sanıyorsun.
Gafletinden boş boş oturuyorsun.
Dostum, bu halin sana hiç yakışmıyor.
Bu dünyayı terk ederken temiz olmak gerek.
Feryadın, susmanın faydası yoktur.
Senin varlığının iyileşecek durumu yoktur.

73. Hikâye

Duyduğuma göre Tanrı'ya yakın bir ihtiyarın
Bir gece şiddetli diş ağrısı tuttu.
Sabahlara kadar feryat etti
Derken hatıftan bir ses hitap etti.
"Bir gece başını yastığa koymadın.
Neden Tanrı hakkında ileri geri konuştun?"
Ertesi gece ihtiyar utandığı için Tanrı'dan
Kapattı ağzını, hiç konuşmadı.
Diş ağrısından dolayı ciğeri yanıyordu.
Ama Tanrı'dan utandığı için başını eğmişti.
Hatıftan yine bir ses duydu.
"Tanrı'ya karşı sabırlı olmaya mı başladın?"

***

Başımıza acayip bir iş gelmiştir.
Biz bu işe devam etmişizdir.
Ne söylenebilir ne susulabilir.
Ne haberli ne habersiz kalınabilir.
Âdemoğullarının başına gelen bu hal
Bu zor iş kimin başına gelmiştir?
Söyle; insan kimdir? Bir zavallı.
Bir avuç toprak, bir sürelik ömür.
Düzene sokulmuş bir avuç kemik.
Onun üstüne bir deri gerilmiş.
Bir avuç damar ile sinir bir araya gelmiş.
Bu düzenek bazen balgam bazen ter döker.
Bir eliyle yüz naz içinde azık yer.

Bir eliyle yıkar, kendinden defeder.
Söz verirse, durmaz sözünde.
Mutluluğu üreme organında.
Tuvalet onun rahatlama yeridir.
Rahatladı mı dışkısını asmalığa döker.
Cariye ile kadınla sohbet ederse,
Bilirsin sen, havanda su döver.
İpek böceği kozasından kefen yapar.
"Ben ipekli giysi giyerim" der.
Gönül kanıyla dışarıdan altın getirir.
Ecel geldi mi altını ondan geri alır.
Bütün görme gücü, tuzlu iç yağı olan göz
Bütün işitme gücü, bir parça kıkırdak.
Ayağına bir diken batacak olsa,
Diken onu oracıkta yere mıhlar.
Biraz fazla yemek yiyecek olsa,
Karnı ağrılar içinde kalır.
Az yiyecek olsa, zayıflıktan, halsizlikten
Beden sağlığından umudunu keser.
Ölü veya diri bir an kalmıştır.
Bütün ömrü bir ana rehin olmuştur.
Ne bir an soğuğa dayanabilir.
Ne sıcağa dayanabilir.
Ne bir işte sabrı vardır
Ne bekleyecek takati vardır.
Karınca gibi zayıf, yılan gibi zehirlidir.
Başında saman gibi zan dağı vardır.
Yüz zorlukla bu zindanda doğmuştur.
Çok can çekişmiş, sonunda can vermiştir.

74. Hikâye

O mânâlar bilen Mecnun'a sordu biri:
"Bu halk kimdir? Bu dünya işi nedir?"
Şöyle dedi Mecnun: "Bütün bu işler ayrandır.
Ayran üstüne birden sinekler üşüşmüştür."

***

İçine düştüğümüz vadi nasıl bir vadidir?
Kendi yüzümüzden ayak izlerini kaybetmişiz.
Bu vadide kendi kendimizin gulyabanisiyiz.
Daha ilk günden kendimizle meşgulüz.
Aciz kaldık mı feryat ederiz.
Bela geçti mi unutuveririz.
Yazık ki bizim dünya telaşımızda
Gamımız çok, hâsılımız yoktur.
Gözünden yüz denizlik yaş döksen
Allah bilir ya sen bir hiçsin.

***

Azizim, eline bir kabak geçirirsen
Onun üstünde göz, yüz yaparsın.
Kabağı buzla doldurur, öyle tutarsın.
Böylece kabak damla damla yaş döker.
Bu yaşlar yağmur kadar çok olsa da
Kimsenin gözünde yoktur değeri.
Biz de kudretin yanında böyleyiz.
Bazen güleriz bazen yaş dökeriz.

***

Binlerce gönül bu ateşte kebap olmuştur.
Kim bu bir damla suya bir şey diyebilir?

Senin gözyaşınla Tanrı'nın hükmü değişmez.
Ne diyorsun? Kimlesin? Neredesin?
İki dünya yok olsa da
Tanrı'nın ne kazancı ne zararı olur.
Rızkını alırlarsa önünden,
Kendini kıyaslamazsın Tanrı'yla bir daha.
İnlesen de inlemesen de olan olmuştur.
Bütün nakışlar o pergelle işlenmiştir.
Razı ol da zaman seni cezalandırmasın.
Kaderde yazılan yazılmış; sen ne yapabilirsin?
Neden arada bir zorda kaldığında
Hayrette kalıp feryat edersin?
Hep soruyorsun. Bu nasıl, o nasıldır?
Neden bu doğru, baş aşağı durmaktadır?
Gözün varsa, aç iyice gözünü.
Gözünü açtıktan sonra düşün yine.
Varlıkların dinginliğine bak bir an.
Her zerrenin aslındaki sebata bak.
Aklın, ayırt etme gücün kalmamışsa,
Neden olan biten her şeyi soruyorsun?
Attâr! Can sokağının yolunu tut.
Dünyayı önemseme; bırak, dünyayı düşman alsın.
Sen akbaba değilsin; bırak murdarı.
Dünyayı insan yiyen deve bırak.
Süleyman'ın yüzüğü kaybolduğunda
Bir avuç cin senden, kötü huylu insandan kurtuldu.
Yokluk pazarına bas ayağını.
Bir avuç tecrübesiz, ham insanda ne arıyorsun?
Batıl olan ne varsa, kaldır önünden.
Hak yolunu tut; kurtul kendinden.
Niçin canın âlem yüzünden tehlikededir?
Âlemden sana gelen azık yeterlidir.
Bu bunamış nefis olmasaydı,
Azık kaygın, üzüntün olmazdı.
Geç kendinden, din yoluna bas ayağını.
Puttur bu kâfir nefis; çal yere onu.
Din yolunda zerre kadar gevşeklik gösterme.
Doğruluktan başka şey alınmaz dinde.

75. Hikâye

Keramet sahibi olan birinden işittim.
Yahudinin biri meyhaneye gitti bir gün.
Meyhanede harabe bir yer vardı.
Burası rintlerin kumar oynadığı yerdi.
İki kişi oturmuştu kumara.
Koymuştu her biri gümüşü, altını bir kenara.
Yahudi de oturdu onlarla kumara.
Bütün parasını kaybetti kumarda.
Bir evi, bir bağı vardı; kaybetti ikisini.
Hiçbir şeyi kalmadı, iflas etti.
Elinde altın, gümüş kalmayınca
Sıra göze geldi; bir gözünü kaybetti.
Her nesi varsa gitti elinden.
Bir gözünü kaybetti, kör oldu.
Ona dediler: "Böyle aciz kaldın.
Müslüman ol, kendi dinini terk et."
Bu sözü duyunca Yahudi öfkeyle
Bir yumruk attı Müslümanın gözüne.
"Dilediğin her şeyi yap
Ama dinim hakkında bana laf söyleme."

***

Bir Yahudi Yahudilikte böyleyse
Din ehli olan nasıldır, bilmiyorum.
Bir gözü kalana kadar her şeyi kaybetti.
Ama gönlünü dininden koparmadı.
Ey bu toprağın kumarhanesinde

Varını yoğunu böyle kaybeden!
Bazen ay gibi parlak yüzünü kaybettin
Bazen siyah zülüflerini kaybettin.
Gençliğini, ok gibi düzgün boyunu
Bu yolda kaybedip ihtiyar oldun.
Nurlu gönlünü aydınlık gözünle
Gaflet içinde kaybettin külhan köşesinde.
Kirlettin şehvetle kendini.
Gaflete bulaştırdın canınla bedenini.
Ey hurafelerin adamı, vakit geldiyse
Meyhane sokağından çıkar başını.

On Beşinci Makale

Yazık ki yolu gören gözün yok!
Şirin ömrünü gaflet içinde geçiriyorsun.
Gaflet içinde geçirdin bir zamanı
Mezarda mı bir şeyler yapacaksın?
Ey işlerinde hırsa kapılan!
Elif gibi düzgün boyun bükülmüş.
Şimdi ibadet etmenin sebebi
Ani gelecek ölümden korkman mı?
Çok sevindin, hayattan kâm aldın.
Şimdi yaşlandın, aciz kaldın.
Hey ihtiyar! Ne zamana kadar ilaç yapacaksın?
Gitmek zorundasın. Ne tedbir alacaksın?
Hey ihtiyar! Hırsın zerre kadar azalmadı.
Sanki sütten kesilmemiş çocuksun.
Yaşını başını almış insan için hırs çirkindir.
Apak saçlarla günaha girilir mi?
Şaşkın ihtiyar! Madem saçların ağarmış
Bu halinle günaha girerim deme.
Avucunda ateşli bir azık var.
Yaşlı halinde elinde kadeh var.
Madem acı su ile bedenini yıkıyorsun.
Kendi tuzlu gözyaşınla kefenini yıka.
Tilkilik ederim deme; rahat dur.
Zamane gözden düşürmesin seni.
Korkmuyor musun bu dünya sokağından?
Sen gafili kapıp ortadan kaldıracaklar?
Sen güzelce oturmuşsun, felek koşturmakta.
Sen yem toplayan kuşsun, ömrün uçmakta.

Uyumuşsun ama yaşın gelmiş elliye
Uyan şimdi, çünkü zamanı geldi.
Gerçi dünyada ömür boyu kan ağladın
Ama şimdi ağlaman yeterli değildir.
Şu fâni dünyadaki iş nasıl bir iştir?
Bu dünyanın işi öbür dünyanın işidir.
Kendi haline yan; kimse üzülmez sana.
Ne diyeyim sana? Gerçekten de böyle biri yoktur.
Bir işin çıkmışsa, bu senin işindir.
Senin işin kimsenin umuru değildir.
Senin ölümünle birinin gönlü yaralanırsa,
Kendinden korkar, çünkü ölüm önündedir.
Senin ölümüne çok ağlayan kişi
Kendi ölümünden korkar, zarı zarı ağlar.
Zaman olur, dudak gülmeyi bırakır.
Zaman olur yüz dudak güler.
İhtiyar! İşin var! Kan iç.
Elinden geliyorsa, imanla canını kurtar.
Arkadaşın, eşin dostun olmayacak.
Sen kendinle ebediyen başbaşa kalacaksın.
Korkmuyor musun, yarın bu ateşteyken sen
Herkes seni bugünkü gibi yanında mı tutacak?
Şimdi diyeceğimi dedim, hemen gittim.
Ekinimi ektim ama hasatımı bilmiyorum.
Şimdi benim işim konuşmakladır.
İbadet edecek olsam, takatim yoktur.
Artık başımda kavak yelleri esmiyor.
Çünkü toprağın altına girmem gerekiyor.
Şimdi ömrüm pılını pırtısını topladı.
Toprağa gittim, elimde hava kaldı.
Şimdi sevinçli veya gamlı gittimse,
Arzulu bir gönülle toprağa gittim.
Gam dolu cihan beni çok gamlandırdı.
Kambur felek sırtımı iki büklüm etti.
Benim gamım daha ne kadar sürecek?
Bir iş yaparsam, dilimle yapabilirim.
Dinin, dünyanın sırrını çok araştırdım.
Dine ulaşamadım; onda geri kaldım.
Nefesim soğudu, gönül elimden çıktı.

Yaşlılıktan saçlarıma ak düştü.
Misk gibi saçlarım apak oldu.
Kefen lâzım çünkü beyaz kâfurum var.
Saçlarım kâfur gibi bembeyaz oldu.
Eskiden simsiyahtı, bembeyaz oldu.
Saçlarım bembeyaz olunca
Dünya ana benim için memesini siyaha boyadı.
Yaşlılık yüzünden düşkün biri oldum.
Elimden tutacak birini bulamaz oldum.
Gençler güzel güzel laf dokunduruyor.
Laf dokundurup yüreğime ateş düşürüyor.
Ama ben sabırlıyım. Çünkü onlar da
Benim gibi biçare, perişan olacaklar!

76. Hikâye

Bir delikanlı uzaktan bir ihtiyar gördü.
Beli yay gibi iki büklüm olmuştu.
Gençlik havasıyla dedi: "İhtiyar!
Bu yayı kaça satarsın? Gel, al paranı."
Delikanlıya dedi ihtiyar: "Hey gidi hayat hey!
Bunu bana bedava verdiler.
Paran yanında kalsın delikanlı.
Yarın sana da bedava verecekler!"

***

Yaşım altmışa gelmişse, yok zararı.
Ben bu yaşımda iki büklüm, yay gibi oluyorsam,
Yetmiş yaşı da görebilirim demektir.
Böyle bir av kimin eline geçmiştir?
Okçu yüzüğüyle ok düzgün atılır.
Benim yaşıma gelince bel yay gibi bükülür.
Okçu yüzüğü ve ok ile kuvvet artar.
Bu yaşla, bu belle gönül yarası artar.
Yaşlılık dolayısıyla derdim çoğaldı ama
Sırtım dışında hiçbir yerim kamburlaşmadı.
Bir iklimin benimle olduğunu sandım.
Bu iklimin yarısında ben olduğumu anladım.
Yaşlılık oturdu kucağıma çarçabuk.
Başımdan böyle duman hiç çıkmamıştı.
Ömrümün duvar kenarında uzattım elimi
Ömür gelip geçince, nedir bunun hâsılı?
Ömrümün şarap testisi tortulandı.
Ne güç kuvvet ne yiğitlik kaldı.

Zaman zaman şehvetle uzatırdım elimi
Takatsiz kalınca, bundan da nasipsiz kaldım.
Bundan sonra da hayır gelmez benden.
Bir zamanlar çok hayır gelmişti benden.
Yenilmeyecek ne çok şey yedim, gitti.
Yapılmayacak ne çok şey yaptım, gitti.
Gönül ateşimle ciğerimden duman çıktı.
Hızlı gitmişim ama bunu geç anladım.
Öngörülü bir aklım olsa da
Önümde hangi gam var, nasıl bileyim?
Gözden uyku, gönülden huzur gitti.
Sonum nasıl olacak? Bilmiyorum.
Ölüm korkusuyla yüreğim eriyor.
Eşeğim topal, yolum çok uzun.
Gençlik günlerimi hatırlıyorum.
Çeng gibi her makamda feryat ediyorum.
Biliyorum, ecel çökmüştür ümüğüme.
Çünkü ömrüm yeterince uzun sürmüştür.
Yazık ki dünya sebepleri yüzünden
Bu dünya girdabına düşmüşüm.
Kendimde bir hazine arıyordum.
Bu hazinenin perdesi kalktı gözümün önünden.
Bir gece uzattım elimi hazineye.
Cansız kalıverdim. Yazık, ne çok zahmet çekmiştim!
Gönlümde yüz hasretle dünyadan gittim.
Hayret dışında dünyadan ne kalacaktır geriye?

***

Başımızdaki sevda ne boş sevdadır!
Başımızdaki düşünce ne zor düşüncedir!
Kendi devrimizin zararı biziz.
Kendi önümüzdeki engel biziz.
İşini yüzüne gözüne bulaştıranlarız.
Hepimiz kendi yüzümüze âşığız.
Dünya beşiğimiz; hepimiz çokça uyuruz.
Gaflet sarhoşluğuyla hepimiz harabız.
Tanrım, kıyametten önce bana
O mânâdan birazcık nasip et bana.

On Altıncı Makale

Dostum, yolunda çok kum var.
Her bir kum tanesinden kurtul.
Kum yükünü bir bir çekersen,
Bir dağı çekmekten kolaydır.
Nefis isteği, kibir, şehvet, hırs
Yalan, öfke, cimrilik, gaflet, bolluk
Hepsi pusu kurmuştur yoluna.
Hepsi gafil avlamak ister seni.
Bu kumlar bir araya gelirse,
Bir dağ olur, altında ezer seni.
Gönlün din yolundaysa, sakın
Cehennem ateşinin dağı bu dağdır.
İyi bil şunu, ne kadar dünya süsü varsa,
Hepsi bulanıklık getirir senin canına.
Bizzat yetiştirmediğin şeyi neden istersin?
Bizzat kaybetmediğin şeyi neden ararsın?
Tanrı sana verdiği bir dirhemi
Senden alırsa ey kendi benliğine düşen!
Dünya senin haktanımazlığını bilir.
İki dünya senin nankörlüğünü bilir.
Burada bir gram altınla mest olmuşsun.
Oranın yüz mülkünü elinden kaçırmışsın.
Senin asıl yerin bu dünya değil.
Dünyaya aldanmak doğru değil.
Vefasız dünya bir geçitten ibarettir.
Yolculukta bunca tahammülün nedir?
Akıllım! Sen bir can ile bedensin.
Külhan ortasında yanan bir çerağsın.

Bu külhan senin bahçen olacaksa,
Senin çerağın yansın bu külhanda.
Can yakan, cazibeli dokuz kat felek
Bir gün seninle düğün yapacaksa,
Yaparsa seninle düğün, bağır hemen.
Bağır "On kâsesi bir paraya!"
Âlemin derinliklerindeki Yunus isen
Yerin balığın karnıysa, ses çıkarma.
Ay yüzlü bir Yusuf isen,
Kanaat et kuyu dibindeki odacığa.
Biraz su, bir ekmekle yetin.
Neden ziyana bakıp hesap yaparsın?
Günlük rızkın yarım ekmek olsa da
Dünyanın bütün işi namus ile namdır.
Git, her gün, yarım ekmeğini kazan.
Sonra otur, öbür dünyanın işine yönel.
Kim kanaat içinde feragat ederse,
Başına ay ile güneşten taç giyer.

77. Hikâye

O fakir tekkeden çıktı dışarı
Başında eski püskü bir külah vardı.
Biri şaka yollu dedi: "Hey akıllım!
Külahını bana kaça satarsın?"
O din dervişinin cevabı şu oldu:
"Dünyayı versen de satmam bunu.
Niceleri bu külahın alıcısı oldu.
Dünyanın karşılığında istiyorlar bunu.
Satmıyorum çünkü daha çok eder bu.
Bunun bir ipliği iki dünyanın mücevherine değer.
Ne bilirsin, benim başımda ne var?
Benim başım yok, başımda taç var."

***

Gönlüm; derdin varsa, uyanık ol.
Uyumak, yemek içmek için getirmediler seni.
Diyelim ki bütün âlemi yedin
Savaşsan da ölümden kurtulamayacaksın.
Sana senden ne kadar zarar gelecek? Kendinin âfetisin.
Âfet sensin; kalk kendi önünden.
Söyle, utanmazlık, küstahlık ne zamana kadar?
Ne taş yüreklisin! Keseksin sanki!
Eğri veya doğru üstüne düşeni yap.
Doğru yaptıklarında sorgulama olmayacak.
Yolunun toprağı bir gün yatak olacak sana.
Bu çarkıfelek seni döndürmeye başladı.
Bir gram altına karşın yüz ayrık otu attı.

78. Hikâye

Köpeğe sordular: "Paran var mı?" Köpek sıkılarak
Bazen bağırır bazen kavga ederdi.

***

Köpek para utancından feryat ederse,
Bir gram altın için efendi nasıl mutlu olur?
Köpek para utancından bağırır, dalaşır.
Para az da olsa sana haykırır.
Bir yerden eline birkaç kuruş geçerse,
O değersiz para yüzünden sesin yükselir.
Yüz kese altın saçsan da
İşin doğrusu tutumlu olmaktır.
Ey dünya düşkünü adam! Sarhoşsun.
Bu dünya düşkünlüğünden ne göreceksin?
İsteklerine kapılan insan! Niçin puta taparsın?
Kâfirler gibi puta yüzünü dönmüşsün.
Niçin kâfirlerin yolunu tutuyorsun?
Sen paraya tapıyorsun, kâfirler puta.
Yüz batmanlık put altın değildir kâfirlerin katında.
Dindar adam! Bir gram altın, altındır gözünde.
Haydi, dünyayı dünya düşkününe bırak.
Altını, putu kâfirlerin avucuna bırak.
Altın put yapmaktan başka işe yaramaz.
Put, atılmaktan başka işe yaramaz.
Yüz altın hazinesini önüne alsan da
Yoksul olarak öleceksin son nefesinde.

79. Hikâye

O divane soru sordu şaha:
"Parayı mı seversin yoksa günahı mı?"
Şah dedi: "Paradan haberdar olan kimse
Kuşkusuz daha çok sever parayı."
Şaha dedi deli: "Aklın varsa niçin
Günahı götürüp parayı bırakıyorsun?"

* * *

Günahını yanında mezara götürdün.
Bütün paraları bıraktın, öldün.
Senin canını teslim etmen gerek.
Parayla pulla dolu dünyadan maksat nedir?
Sen dünyayla ortak olmayacaksın.
Git, bir lokma, bir hırkayla yetin.
Toprak üstünde, hasır üstünde olsan da
Padişahsın dünya ile düşüp kalkmadıkça.
Zahmetsiz ekmek bulamayacağına göre
Emeksiz üstüne çul geçiremeyeceğine göre
Neden kendini sıkıntıya soktun?
Kendini kara talihin kucağına attın.
Hırkan var, bir tam ekmeğin var.
Fazlasını istemek şan şöhret içindir.
Niçin insanlara bağlanıp geri kaldın?
Ciğerin kanlandı, gönlün hırsla doldu.
Bir gram altın için gönlün iki parça oluyor.
"O paralı adamdır" denilmesini istiyorsun.
Hey gamlı adam! Yarım ekmek için

Neden yüzsuyunu toprağa dökersin?
Azizim, saman çöpü kadar minnet yükü
Yüz mihnet dağından ağır çeker.

80. Hikâye

Bir soru sordu o perişan halliye:
"Sen neyi seversin?" Dedi: "Küfürü.
Bana ne verirlerse versinler
Küfürden başkasına minnet etmem."

***

İnsanlara neden bu kadar bağlısın?
Görünüşe göre sen bu halka muhtaçsın.
Bir gün parasız, çulsuz kalırsan,
Kimse üç kuruş için elinden tutmaz.
Açlıktan yarı ölü yarı diri olsan da
Yarım ekmek elde edemezsin.
Bir gün iki ekmek uğruna
Aşağılık insanlar çöktürürler seni yere.
Bak, Yüce Tanrı keremiyle
Namazda kaç kere çöktürür seni yere?
Senin gözün beylerde, hanlarda.

Nasıl can ile canan olur gönlünde?
Handan ekmek alırsan, sofranın bereketi kaçar.
Abartılmış sofra elbette uğursuz olur.
Şahın sofrasında neden böyle dolanırsın?
Bu asalaklar bir avuç aciz, sefil, miskindir.

81. Hikâye

Bir âşık divanenin yanına gitti o şah
"Hey divane! Dile benden bir şey.
Güneş benim tacımdır, gökyüzü atım.
Bağışlamam için neden bir şey istemezsin?"
Şaha dedi divane:"Ey bolluk içinde uyuyan!
Bugün sinekleri benden uzak tut.
Şu sinekler beni o kadar ısırdı ki
Dünyada ısırılacak başkasını görmediler sanki!"
Şah dedi: "Bu benim işim değil.
Sinekler benim hükmümde değil."
Divane dedi ona: "Topla pılını pırtını.
Sen benden yüz misli acizsin!
Senin bir sineğe hükmün geçmiyor.
Git haydi, utan padişahlığından!"

***

Tüccarın, şahın etrafında ne dolanırsın?
Adamsan, böylelerinden uzaklaşırsın.
Görüyorsun nice insan aralıksız
Dünya için talepkâr olmuştur.
Hepsi bir türlü gam keder içinde
Bir arpayı bir arpaya katmaktadır.
İnsanın tabiatı her yerde alışkandır.
Her insan bir âdet öğrenmeye meyyaldir.
Onları hallerine bakıp anlarsan
Sen de cehaletinden hırsa kapılırsın.
Zengin senin gözünde paralıdır.

Yoksul ise yüz sıkıntı içindedir.
İkisinden dolayı kârda, zararda değilsin.
Peki neden bedeninde can üzüntüsü yok?
Hırs uğruna yoksulundan, zengininden
Sana dönen nedir, iyi bak.
Ömründen on yıl azalacak olsa,
Gam çekmezsin malın çok olsa da.
Senin malın ömründen, canından fazla.
Bilmiyorum bu nasıl cinnet, nasıl sevdadır?
Ey habersiz! Ne zamana kadar oturacaksın?
Yakin sahibiysen, kanaat etmelisin.
Yastık yoksa, koy başını kerpiç üstüne.
Bir güzel yoksa, idare et bir çirkinle.
Madem yarım ekmeğin var, yarım canınla
Nasıl denk geliyorsa, dünyayı öyle yaşa.

82. Hikâye

O yoksul bir gece tandırda yattı.
Samur kürke sarınmış bir şah gördü.
Kış mevsimiydi, şiddetli ayaz vardı.
Şaha dedi yoksul: "Ey akıllı şah.
Sen soğuktan habersiz olsan da
Biz de geçirdik bu geceyi bir şekilde!"

***

Azizim, şu dönen mabedin dibinde
Mert gibi sabırlı ol, kanaat et.
Yiğitçe sabret, otur yerinde.
İçeri koşturma, otur orada.
Bir bilge rumuzla anlatmış bunu.
Her işte sabırlı olmak makbuldür.
İnsanların acizliği hep konuşmaktan gelir.
Bu söz akıl için güneş gibidir.
İnsanoğlunun canı hırsla koşturur.
Âdem'in hırsıyla buğday meselesini gör.
Gönlünde hırsa yer vermeseydin
Me'vâ Cennetinden uzak düşer miydin?
Hırs bize Âdem'den miras kalmıştır.
Bu ne bitmez sıkıntı, ne zor iştir!

83. Hikâye

Kendi kulağımla duydum herkesten:
Bir karıncaya yılda bir tane yeter.
Hırsından toprakta pencere açar.
Bazen buğday, bazen arpa, darı çeker.
Eğer zamaneden bir fırtına koparsa,
Ne o ne pencere ne tane kalır.
Yılda bir tane ona yeterse,
Bir taneden fazlasını aramak haramdır.

* * *

O karıncanın hali insana örnek oldu.
O karıncanın bedeni, aklı, gücü yoktu.
Kendi hırsının eline yakalanmış.
Şana şöhrete, iyiye kötüye yakalanmış.
Ansızın ölüm gelir çatar ona.
Terk eder her neyi varsa.
Hangisini daha çok seviyorsa
Gönlü ondan muradını alamaz.
Ecel ansızın canını alınca
Dünyanın her işini bitirmiş olur.
Ne o ne onun hırsı kalır.
Efendi nerede? Yüz yoksul geride!

84. Hikâye

Duyduğuma göre gözü keskin bir fare
Kedilerin pençesinden kan ağlıyordu.
Daracık bir delikten çıktı dışarı.
Onun darlığından dünya daralmıştı.
Onun zannınca evin bir köşesinde
Tesadüfen bir yumurta saklanmıştı.
Yürüdü, yumurtaya yaklaştı.
Yumurtayı yerinden oynatmak mümkün değildi.
Ne pençesi yumurtaya işliyordu
Ne dişleri yumurtayı kesebiliyordu.
Uzun bir süre yumurtanın çevresinde döndü.
Acayip bir hile yaptı, geri döndü.
Geldi, bir başka fareye seslendi.
Onun kulağına bu haberi fısıldadı.
Fare geldi, yumurtanın altına girdi.
İki eliyle iki ayağı yumurtaya kemer oldu.
Öbür fare tuttu onun kuyruğunu
Yuvanın ağzına kadar çekti onu.
Dışarıda kedinin biri yatmıştı pusuya.
Meğer o aslan yürekli kinliydi o fareye.
Fırladı yerinden fareye doğru
Ama fare deliği dasdaracıktı.
Kediden korktu, sıkıştı daracık yerde
Kedi o fareyi yakaladı yumurta ile.
Kedi pençesiyle ayırdı yumurtadan onu.
Hırsından gamından kurtardı fareyi.

***

Bakar mısın, o zalim nasıl didindi!
Sonunda kendi oyununa nasıl geldi!
O rehber insan uygun örnek verdi.
Sıçan ile fikri bozuk sıçan örneğini verdi.

***

Ey gece gündüz hırs içinde koşan!
Karınca ile fare gibi hile peşinde koşan!
Hırsın başına yular olmuş.
Senin hırsın var, devenin de yuları.
Gece gündüz yıldız gibi gündüz körüsün.
Karınca gibi gece gündüz hırsının esirisin.
Böyle kan ağlamanı nimet bilme.
Elaman farenin, karıncanın, insanın hırsından!
Elaman şu sinek yiyen örümceklerden!
Hepsi de akbaba gibi murdar peşinde.
Elaman bir avuç kemik ayıklayıcının hırsından!
Hepsi de kılıksız, köpek tabiatlı.
Kan içen mide olmasaydı,
İnsan böyle zavallı olur muydu?
Gece gündüz koşuşturmaya başlamış,
İşi gücü mideyi doldurmak olmuş.
Su ile ekmek derdine düşmüş.
Şu Cehennem bir zaman dolsun istemiş.
İnsanın kendine çektirdiği her zahmetten
Ağır basar midenin istedikleri.
Miden senden ateş ile duman çıkarır.
Bu Cehennemden o Cehenneme sıçratır.
Sûfi görürse senin sürçmeni
Kuşkusuz seninle âşık atmaya kalkar.
Doldur mideni. Sende bir yürek varsa,
Uzakta durur yüreğin senden daima.
Sen nefis öküzünü besiye çekmişsin.
Ona secde etmek için zünnar kuşanmışsın.
Sâmirî hile ile altından yaptı o buzağıyı.
İnsanlar eşekliğinden o buzağıya secde etti.
Nefsinin buzağısı doymadıkça
Yüz ibadet etsen de seni rahat bırakmaz.

Karnın doyup da rahatlarsan,
Sırtından ağır bir yükü atarsın.
Senin canın beden kuyusuna düşmüştür.
Canın bir iple kuyuya sarkmıştır.
Nefsinin kurdunu hile ile alt et.
Çık kuyudan, onu baş aşağı et.
Tilki gibi kuyuda kalırsan,
Nefsinin kurdu kuyu dibinde parçalar seni.

85. Hikâye

Yol üstünde bereketli bir kuyu vardı.
Bir ipin iki ucu iki kovaya bağlıydı.
Yukarıdan boş kova indiğinde
Öbür kova kuyudan dolmuş olarak çıkardı.
Bir avare tilki oradan geçiyordu.
Nasıl olduysa, o kuyuya düşüverdi.
Kuyunun dibinde kovayı gördü, içine oturdu.
Kovanın ipine sımsıkı tutundu.
Bir yaşlı kurt o sırada kuyu başına geldi.
Kuyuya bir tilkinin düştüğünü gördü.
Tilkiye dedi: "Bizi özledinse, söyle
Ben mi ineyim? Yoksa sen mi yukarı çıkarsın?
Kuyudan çıkarsan, senin için daha iyi olur.
Böyle bir çölde benim gibi kurt dostun olması daha iyi."
Yüreği daralmış tilki cevap verdi ona:
"Benim ayağım sakat, iyisi mi sen gel aşağıya."
Kurt hareketli kovaya oturdu hemen
Ok yaydan fırlar gibi hareketlendi kova.
Kurt hızla kuyunun dibine inerken
Tilki de aynı hızla çıkıyordu yukarıya.
Yol ortasında birbirlerine kavuştular
Orada birbirlerinin yüzünü gördüler.
O zalim kurt başladı konuşmaya:
"Hey tilki! Beni yalnız bırakma!"
Hilekâr tilki cevap verdi ona:
"Sen gidedur, bekle beni, gelirim az sonra."
O kavgacı kurt aman bulabilir mi?
Kurt tilkiyle barış yapabilir mi?

Kova yıldırım hızıyla iniyordu aşağı.
Öbür kova fırtınaydı sanki, çıkıyordu yukarı.
Kurt kuyunun dibine varmıştı.
Tilki ona bakarken yukarıdaydı.
Yaşlı kurdun dermanı ne olabilirdi?
Böyle bir durumun dermanı olamazdı.
O huysuz kurt kuyuya düştüğünde
Ağzı laf yapan tilki kurtardı yakayı.

***

Bedenin bir kuyudur, canın düşmüş ona.
Nefis kurduna kaybettirmiştir izini.
Söyle, canın Allah'ın ipine tutunsun.
Bakarsın bela kuyusundan kurtulursun.
Bu nefis külhanda kalmış köpektir.
Kemik uğruna bedende kalmıştır.
Üstünde incir kuşunun kemiği olsa da
Emin olma, bir köpek yatıyor yanında!

86. Hikâye

O kedi kebabı gözüne kestirdi.
Sofradan kebabı kaptığı gibi kaçtı.
Biri kedinin yolunu kesmek istedi.
O kediyi kıskıvrak yakalamak istedi.
Bir aziz kediyi gördü uzaktan.
Kediyi yakalamış, dövüyordu o adam.
Adama dedi: "Gönlünde kararın kalmamış.
İşin düşe düşe bu kediye mi düşmüş?
A köpek tabiatlı geçimsiz adam!
Kediye kebap çaldıran köpeği döv döveceksen."

***

Bir tazı ile oturmak ne hoş!
Kafadar biri olup tazıyla oturmak ne hoş!
İğne yutturmak için gelirler köpeğin yanına.
İğneyi yutturdular mı kılıçlarını denerler köpekte.
Sen köpeklere karşı çok aslanlık ettin.
Ama nefis köpeğin bir işe yaramadı.
Bağla nefis köpeğini, rızkın hazırdır.
Oysa sen bağlısın, nefis köpeğin salınmış!
Müptelalar gibi aciz kalıyorsun.
Bu halle azığını nasıl çıkaracaksın?
Sen rızık veren Tanrı'ya güven.
Sabretmeyi bil, sakin ol daima.
Tanrı kâfir olanın rızkını verirken
Senin gibi akıllı birinin rızkını vermez mi?

87. Hikâye

İyiliksever biri bize anlattı.
Çöl yolunda bir kuyu vardı.
Kuyudan su çektiğim sırada
Ansızın yüzüğüm düşüverdi kuyuya.
Birini kuyuya indirdim.
Kuyunun dibindeki çamuru araştırsın dedim.
"Hepsini doldur kovaya, çekeyim yukarı.
Bakarsın çamur arasında bulurum yüzüğü."
Kuyudan birkaç kova çamur çektim.
Çamur içinde yüzüğü çok aradım.
Çamur içinde bir karataş gördüm.
Pırıl pırıl, cilalı bir taştı gördüğüm.
Değerli taş mıdır acaba derken
Elimden düştü yere, kırıldı.
İkiye ayrıldı, ortasından bir kurtçuk çıktı.
Kurtçuğun ağzında yeşil bir yaprak vardı.

***

Ne büyük nimet verici Tanrı'dır ki
Taşın içindeki kurtçuğu yaşatır.
Çöl yolundaki karanlık kuyuda
Taşın, çamurun içindeki kurtçuğu yaşatır.
Hey hırslı! Tanrı'nın rızık verme gücünü gör.
Onun lütfunu, kalıcı nimetini, bağışım gör.

88. Hikâye

Dindar bir kadın vardı; kocası seyahate çıktı.
Ne kocası, ne yiyecek azığı kalmıştı.
Biri dedi ona: "Yalnızsın, zordasın.
Ekmeğin yok, paran yok, ne yapacaksın?"
Kadın cevap verdi: "Ben yalnız değilim.
Tanrı'ya yakın bir yerdeyim.
Kocam olmasa da rızkım gelir.
Rızık yiyen gitti ama rızık veren buradadır."

***

Be adam! Bir kadından da geridesin.
Vah sana vah! Sen neden böylesin?
Uygun olan, olmayan işlerin yüzünden
Senin benim ihtiyacım bela olmuş başımıza.

89. Hikâye

Bu hikâyeyi bir dervişten duydum.
Dedi ki: Kâbe'yi tavaf ediyordum.
Nurla yoğrulmuş bir derbeder
Beli iki büklüm olmuş, saçlar ağarmış.
Yanımda az çok bir şeyler vardı.
Dünya malı olarak bir de misvak vardı.
Ona dedim: "Eski toprak ihtiyar!
Bu misvağı ister misin? Senin olsun."
Cevap verdi bana o söz bilir ihtiyar:
"Ben ihtiyaç kapısını nasıl açarım?
İhtiyaç kapısı açılırsa yüzüme,
Sonsuza kadar kapanmaz bir daha bana.
Bu kapıyı yüz yıl önce kapadım ben.
Bu yaşımda bu kapıyı nasıl açarım ben?"

***

Sen ölmezsen, hırsın azalmak bilmez.
Hırs derdinin merhemi topraktır.
Hırs yokuşu uzun bir yokuştur.
Emeller ardı arkası kesilmez arzulardır.
İpek böceğine bak; genç yaşta
Saklar kendini kefen altına.
Kendi hırsından, avareliğinden
Sollar, sağ, arkalar ön olur.
Dolaşmaktan bedeninde takat kalmayınca
Koyar kendini kendi eliyle mezara.

***

Flamingonun hali güldürür beni.
Deniz kenarında, başı önde dikilir.
Çektiği mihnetlere dalmış gitmiştir.
"Su içersem, deniz eksilir" der.
Bu mânâda sen kendinin flamingosusun.
Mihnet çekmede flamingodan ileridesin.
Sen de ateş içinde duran flamingosun.
Şimdi sahip olduklarını ye iç güzelce.
Mutlu olmaya bak bir an, bırak didinmeyi.
Bugün yemeye bak, yarını görecek misin?
Dünya malı olarak bir şey bırakma.
Bir iğne yüzünden yakalanmadı mı İsa?
Cömertlik et. Pintilerin başları
Yakışır fil ayağı altında kalmaya.
Canlarında öyle bir düğüm vardır ki
Kimse göremez onların yüzünün güldüğünü.
Pintilerin pintilikleri yüzünden sürekli
Bir araya gelmez dünya ile dinleri.
Eşekliklerinden olacak, buğday pazarında
Bir arpa vermez de can verirler, bak şu işe!

90. Hikâye

Bizim şehirde pintinin biri hastalandı.
Bu adamın elli kese altın dinarı vardı.
Özgür düşünceli biri benden bir istekte bulundu.
O pinti için şerbet yapmamı istedi.
Adam beni o pintinin yanına götürdü.
Dertle boğuşan yüz yaşında birini gördüm.
Hırs derdinin hastalığıyla yatıyordu.
Yatağında aygın baygın yatıyordu.
Gönlü ölüme yaklaşmış,
Her bir yanı kararıp morarmış.
Pintiliği yüzüne aksetmiş,
Yemek yememekten dudağı morarmış.
Yanında bir şişe gülsuyu buldum.
Şişenin ağzını çamurla sıkıca kapamış.
Birine dedim: "Şişenin ağzındaki çamuru çıkar.
Hastanın yüzüne gülsuyu serp."
Hasta adam korkudan bağırdı:
"Çamuru çıkarma sakın şişenin ağzından!
O çamuru çıkarırsan şişenin ağzından
Kalbimi sökmekten beter edersin bana.
Bu güzel koku yüzünden gönlüm hastadır.
Gülsuyu serpme bana, canım ateştedir."
Bunu söyledikten sonra bu âlemi terk etti.
Bilmiyorum sonra onun hali ne oldu.
O zavallıyı yıkayıp temizlediler.
Bin güçlükle götürüp toprağa verdiler.
Sonra o gülsuyu şişesini getirdiler.
Gülsuyunu onun mezarına döktüler.

Gülsuyuyla mezar toprağı ıslanınca
O bîçarenin kör gönlü daha da kör oldu.
Gülsuyunu şişeden çıkarmak istemiyordu.
O gülsuyuyla toprağı bari gül koksundu.
Gülsuyundan bir damla eksilmesin istedi.
O gülsuyuyla mezarında dikenler bitti.

***

Pintilerin sonu ne olur, söyledim.
Bakar mısın, ne güzel bir sır söyledim!

On Yedinci Makale

İki yanak toprakta döküleceğine göre
İki yanağınızı toprağa sürün azizler.
Düşünün o zamanı, toprakta
Dökülür yanaklarınız gül yaprağı gibi.
O anda ne inleyebilirsiniz
Ne O'nun önünde yüzünüzü toprağa sürebilirsiniz.
Şimdi sizin kudretiniz varken
Gece gündüz bu şekilde huzurdayken
Niçin Tanrı'ya ibadette gevşeklik gösterirsiniz?
Elinizi kıvrak tutun Tanrı eriyseniz.
Sen işine yarayacak bir şey yaptığın zaman
İftihar edebilirsin adamlığınla.
İstersen çok ibadet edebilirsin.
Ama kırk saatin birinde ibadet edersin.
Yanında hiç yoldaşın kalmayacak.
Gönül yangısı ile seher ahları kalacak.
Sen hiçbir gece ibadet kaygısıyla
Sabaha kadar uyanık tutmazsın kendini.
Dostum, uyuma ki uyanasın.
Sırları öğrenmeye lâyık olasın.
Neden uyudun sen? Uzun ömrün olsa da
Ölüm uykusundan uyanamayacaksın.
Git, mezara at kendi uykunu.
Böylelikle uyandırırsın aklını.
Bak, aciz kalan şu güneş bile
Uykudan gözlerini hiç kızartmadı.
Senin güneş gibi böyle derdin olsa,
Uykusuzluktan sararmış yüzün olur.
Hey gece gündüz demeden uyuyan!

Yaşlılık sabahı oldu, sen hâlâ uykudasın.
Korkmuyor musun, ölüm seni uyutacak?
Gönlünü uyutup perişan edecek.
Sen uykudasın; uyanık olanlar gitti.
Azizler, vefalılar gitti.
Sen başına buyruk bir dünyanın torbasındasın.
Kalp akçe gibi yerinde kalmışsın.
Gaflet içinde didişip duruyorsun.
Ağzın kalabalık, başın sevdalarla dolu.
Diyelim ki gece uyudun sabaha kadar;
Uyudunsa neden geç vakte kadar uyudun?
Dostum, sabah vakti gevşeklik gösterme.
Eminsin, sağlığın da yerinde.
Sabahleyin seher yeli esince
İstediğini elde edersin o saatte.
O dergâhtan giyilen hilat
Sabah olduğu zaman giyilir.
Gece bitip de sabah vakti yaklaşınca
Toprak zerreleri başlar kaynaşmaya.
Hakikatın kokusunu alan gönül
Alışır o saatte uyanık kalmaya.
Senin yolun o dergâha gidiyorsa,
Sabah vakti kana bulanmış bir ahtır.
Gönlüm, o anda uykuyu terk et.
Bir ah çek, Harem kapısının halkasını vur.
Kanlı göğsünden temiz bir nefes ver.
Böyle sabah çok olur ama sen de mezarda olursun.
Gece oldu mu tut o halkayı.
Zincire vur sen coşkulu gönlünü.
Ya da divane gönlünün çöz bağını.
Hoşça, arzu dolu olarak feryat et.
Çöz dilini, Tanrı'ya sırrını söyle.
Gönlünün eski gamlarını açıkla.
Mutlusun; yağmur gibi dolu dolu ağla.
Belki gönlünden perde kalkar böylelikle.
O anda çektiğin ah kabul görürse,
Dünya ile içindekilerden hoştur o an.

***

Azizim, ömrün geçti; anla artık.
Gece gündüz uykuda olma artık.
Geceleyin uykuda, gündüz gaflet uykusundasın.
Gaflete batmış insan! Utan, utan!
Hey uyuyan! Uyuma! Bu kadar günah yeter sana.
Neden uyudun? Mezarın yatak olarak yeter sana.
Binlerce azizin nurlu canı
Fedadır sabah kalkanların secdegâhına.
Ne lezzettir bu! Karanlık gecelerde
Niyazını sunarsın Hakk'a.
Ne hoştur, toprağa sürersin yüzünü!
İnleyerek eda edersin namazını.
Bütün ufuklar dinginleşmiştir.
Senin yolun Tanrı'ya uzanmıştır.
Tanrı huzurunda niyaz elini açmışsın.
Bazen ağlamaktasın bazen namazdasın.
Böyle bir anda, Tanrı'nın huzurunda
Mahlukat uyurken bir sen kalırsın.
Gafiller yataklarında uyurken
Sen Tanrı ile sırdaş olursun.
Karanlık gecede Tanrı ile başbaşalık ne güzel!
Kendinden uzakta, O'na yakın olmak ne güzel!
Bundan daha iyi işin olabilir mi?
Bir gece O'nun huzurunda olmak ne güzel!
Yüz gece nefsinin isteği ile uyanık kalsan
Bu işin içinde küçük bir şehvet olurdu.
Nefsin, heveslerin için yüz kere uyanık kaldın.
Bir geceni de Tanrı için uyanık geçir.

91. Hikâye

Duyduğuma göre kâmil bir pîr vardı.
Diğer pîrler gibi gafil kalmamıştı.
Ne gece uyur ne gündüz dinlenirdi.
Gece, gündüz kimse onu uyur görmezdi.
Biri sordu ona: "Ey gönül parlatan pîr!
Niçin gece, gündüz hiç uyumazsın?"
Ona dedi: "Bilen insan uyumaz.
Cennet ile Cehennem onun üstünde, altında.
Birini harlandırır dururlar aşağıda.
Öbürünü süsler, donatırlar.
Şu zamanede Cennet ile Cehennem arasında
Nasıl uykum gelir, söyler misin bana?
Kimse benim adımı deftere yazmadı.
Ben bu iki yerden hangisinin mensubuyum?
Gönlüm parlıyor, canım ateş içinde.
Bu durumda nasıl uyku girer gözüme?
Gönlümde, canımda yangın olduğu sürece
Benim uyumam tepetakla olmama sebep olur."

***

Binlerce ünlünün temiz canı
Gece ibadeti yapanların halvetine fedadır.
Azizim; ne kadar uyuyacaksın? Aç gözünü.
Başını dizine daya, düşün, gir halvete.
Gece boyunca havanda su dövenler gibi
O bir avuç perişan insandan olma.
Neden uyudun mehtaplı gecede?

Bu uykudan ne geçecek eline?
Hiç düşünmez misin, ömrün sona erince
Nice mehtap doğacak senin mezarında?
Uyku seni kefen içine çekmiş.
Mezarına ay ışığı vuracak.
Uykusu gelen kişi düşünür bir kere.
Ay ışığı çok vuracaktır mezarına.
Mehtaplı gecede uykun mu geliyor?
Âşıklar az uyur mehtaplı gecede.
Âşık uyumuş, maşuk uyanıktır.
Derse akıllı biri, hiç doğru olmaz.
Ne maşuğu, ne âşığı? Bu ne biçim laf?
Toprağa ne temiz kişiler girer!
Sen nefis ile heves külhanının adamısın.
Nasıl olur da padişah âşıklarından sayılırsın?

92. Hikâye

Duyduğuma göre vaktiyle bir padişah vardı.
Bu padişahın ay gibi güzel yüzü vardı.
Çevgen oynamak için çıktı dışarı.
Onun yüzünden her an yüz gönül kanadı.
Güzellik topunu meydana attığında
Felek onun topuyla çevgen oynadı.
Yanağı dünyayı süslemekten söz ederdi.
Onun güzelliği dünyaya çelme atardı.
Akıl onun yolunun toprağına oturmuş.
Ter onun ay yüzüne konmuş.
Aşkının gamı yararsız bir sevdaydı.
Lâl renkli dudağı dumansız helvaydı.
Sarhoşun biri o meydanda dolaşıyordu.
Onu seyrederek hayran kalıyordu.
Bir gün mum gibi yanan bir derbeder
-Ki zavallı sabaha kadar külhan yakardı.-
Uzaktan güzel padişahın yüzünü gördü.
Onun başına neler neler gelmedi!
Onun aşkı canına ateş düşürdü.
Onu dermansız zorlu derde düşürdü.
Gönlü aşk içinde delilik macunu yaptı.
Yanağı yaştan yüz türlü kan yaptı.
Kâfur gibi ciğerinden soğuk nefes geliyordu.
Uzaktan özlem ateşiyle yanıyordu.
Aklı karışmış, şaşmış kalmıştı.
Gönlü ateşler içinde kalmıştı.
Cehennem gibi yanan canıyla nefes verdi.
Sarhoşlukla üstünü paramparça etti.

O sarhoş âşık çırpındı durdu.
Canının yerine giysisi geldi eline.
Dünya gözünde karardı.
Sarhoşlukla yere düştü, bayıldı.
Nasıl çırpınırsa kan ile toprak içinde
Yol üstündeki yarı boğazlanmış tavuk,
O zavallı âşık da öyle çırpındı durdu.
Bu ne aşktır! Bu ne derttir! Bu nasıl iş?
Sonunda on gün on gece bu şekilde
Sabaha kadar yattı toprak üstünde.
Birazcık kendine geldiğinde
Tekrar düştü sarhoşluk coşkusuna.
Feryat ediyor, her yana koşuyordu.
Yere yağmur gibi gözyaşı döküyordu.
Su seddi gibi sahrada kalmıştı.
Yağmur gibi sahraya gözyaşı saçıyordu.
Gönlü bu sahranın dışındaydı.
Bedeni kan sahrasına bağlıydı.
Gözyaşıyla sahra çamur içinde kalmış.
Dünya dolusu dert gönül sahrasına yerleşmiş.
Ne sırrını açacağı bir mahrem vardı.
Ne rumuzlu konuşacağı bir gönüldeşi vardı.
Yemeden içmeden kesilmiş, uyumaz olmuştu.
Ama bunu söyleyecek cesareti yoktu.
Gönlüne diyordu: "Âlemi parlatan bir şahtır.
Bugün bütün âlem onun mülküdür.
Padişahlığıyla ferman verirse,
Ordu toplar sayılamayacak kadar.
Onun bir adamı bana gelirse,
Onun karşısında direnç gösteremem.
Külhandan çıkar dışarı bir dilenci
Böyle bir padişaha vuslat umuduyla.
Bu sırrı açıkça söyleyecek olsam,
Anında eder beni parça parça.
Ne yapayım? Nasıl edeyim? İşim düştü.
Eşeğim çamura saplandı, yüküm düştü."
Ve böylece on yıl boyunca
Padişaha aşkından vazgeçmedi.
Her gece sabaha, her sabah akşama kadar

Kapısında durdu, dedi: Yarabbi!
Kararı, uykusu, huzuru gitti.
Adı sonunda kötüye çıktı.
Şahın akıllı bir veziri vardı.
Vezir onu görünce hemen tanıdı.
Ama kıvrak zekâlı şahtan korktuğu için
Bu meseleyi ortaya getirmedi.
Bir gün "Açılın, kenara çekilin" sesleri arasında
Tüm sahrada toz toprak kalktı havaya.
Zamanın Yusuf'u çıktı meydana.
Beşikteki güneş gibiydi sayvanının altında.
Külhan işçisi koştu hemen yanına.
Gönlü, canı laf doluydu ama dili tutulmuştu.
Oyuncu şah alınca eline çevgeni,
Zavallının canından söktü yüreğini.
Zülüflerinin kıvrımından alınca kokuyu
Top gibi kendinden geçip yuvarlanıyordu.
Veziri tam fırsatını buldu.
Külhan işçisinin halini rumuzlu söyledi.
"On yıldır senin aşkınla gece gündüz
Ne uyudu ne mum gibi yanmaktan usandı.
Bu zavallı senin iyiliğini isteyenlerdendir.
Ona padişahlara yakışır şekilde iyi davran.
Üstü başı dökülüyor olsa da
Topunu bir kez atıver ona.
Böyle bir yâr utanç verici olsa da
Garip olmaz bu durum şahlarca."
Padişah lutfetti, sürdü atını.
Bu zavallıya doğru attı topunu.
Âşığa dedi: "Topumu at bana.
Neden ağzın açık kaldın böyle?"
Padişahtan bu sözü duyunca zavallı
Toprağa düştü, kıvranmaya başladı.
Gözlerinden yağmur gibi yaş boşandı.
Kavak yaprağı gibi titremeye başladı.
Canından yüz kadeh kanı giysisine dökmüş.
Bütün dünya onun çevresine toplanmış.
Dertli dertli soğuk nefes veriyordu.
O kalabalıkta halden hale giriyordu.

Sonunda toz toprak içinde perişanlıkla
Geri götürdüler onu külhanına.
Gönlü keder denizine dalmıştı.
Gözlerinden akan sanki dağ pınarıydı.
Hava onun nefesiyle soğumuştu.
Felek onun yüzünden sararmıştı.
Sonunda o zavallı bir ay boyunca
Dağ altında kalmış saman çöpü gibi yaşadı.
Bir gün padişah vezirine dedi:
"O yoksul galiba bizden korktu.
Gel, onun külhanını arayalım.
Biraz âşığımızla sırlaşalım.
Âşıklar bir coşarsa zira
Koskoca fil esir olur karıncaya."
Bu ne devlettir! Başı yüce bir güneş
Kendi zerresinin yanına gidiyor.
Padişah külhana doğru hareket edince
Gönlü daralmış külhancıya haber geldi.
Gözü padişahın cemâline ilişince
Titredi, oraya yığıldı kaldı.
Padişah o âşığın yüzüne baktı
Başını kucağına alıp ağladı.
Onun coşkulu gönlüne merhem oldu.
Kendisi öldürüyor, kendisi matem tutuyordu.
Kendi varlığına yol bulunca
Başını padişahın kucağında bulunca
Pervane o sıcaklığa nasıl dayanır?
Parlak mumun alevine kendini atar.
Böyle bir şahın vuslatına takati yoktu.
Bir ah çekti; ahı göklere yükseldi.
Gözyaşlarından yüzüne gülsuyu çarptı.
Bir nara attı, orada ruhunu teslim etti.
O hayran âşıktan iki nefes çıktı.
Biri cansız, biri canlı çıktı.

***

Külhancı gibi aciz olan sen
Senin şahın vuslatına dayanacak gücün yok.

Hey toprak parçası! Ham hayâle kapılma.
O temiz Tanrı senden müstağnidir.
Temiz kişilerin yaptığı ibadet
Bir avuç toprağın yoluna fedadır.
Hitap geldi: Ey Tanrı katının temizleri!
Hep birlikte secde edin Âdem'e.
Kendi istiğnamızla bir parça toprağa
Bunca temiz secdeyi saçtık.
Bizim zatımız bunlardan müstağnidir.
Secdenin, namazın ne yeri vardır?
Külhancı! Git, külhanını yak.
Bu ateşte yüz ağıtla yan.
Bu yalan dolan ne zamana kadar sürecek?
Çünkü sarhoşlar çok boş konuşur.
Sultan seni düşünür, sana yönelirse,
Ne canın var ne yerin; ne yaparsın?
Ne onun huzuruna getirecek canın var
Ne onu yanına getirecek yerin var.

93. Hikâye

Duyduğuma göre bir fare çölde
Gördü sahipsiz bir deve.
Yularını sımsıkı tuttu, koştu.
Deve ardından güzel güzel yürüdü.
Onu deliğinin olduğu yere kadar getirdi.
Deveyi sığdıracak yer değildi, ne çare?
Deve dedi ona: Hey yolunu şaşırmış!
İşte geldim; yerin hani?
Kendi acizliğinden haberin yok.
Beni yiyecek diye getirdin evine.
Bir pencere daracık deliğe nasıl sığar?
Benim gibi bir deve iğne deliğinden nasıl geçer?

***

Git, canından bu yükü kaldır.
Bu işte orantısızlık olmuştur.
Zavallı fare; sus, konuşma.
Aldatamazsın benim gibi deveyi.
Hey karınca! Git, kendine bir yuva ara.
Sana lâyık olan taneden söz et.
Hey karınca! Havalara girmişsin sen!
Ayağın yere basmıyor; bu yüzden neşelisin.

On Sekizinci Makale

Mülk, hazine, para ile mağrur olma.
Senin gibi nicelerini hatırlar dünya.
Nurlu canınla ibadet et Tanrı'ya.
İbadet edilesidir Tanrı; ondan uzak durma.
Her işinde Tanrı'yı an.
Yaşadıkça Tanrı'yı aklından çıkarma.
Bir işte yardım isteyeceksen, O'ndan iste.
Çünkü bundan daha iyi bir dergâh bulamazsın.
Dostum, kendi halinden memnunsan,
İyi bil ki bu hoşnutluk, O'nun hoşnutluğudur.
İbadete alıştır kendini; günahtan uzak dur.
Günahın varken ibadet nur vermez sana.
Çok keskin olma; çabuk öfkelenme.
Hiç kimseyle de uğraşıp didişme.
Birine kin güdüp göğsüne ateş düşürme.
Gece gündüz yanar durursun yoksa.
Hırsın esiri olurum deme.
Yoksa temiz canın bıkar bedeninden.
Hiçbir şekilde yalan söyleme.
Çünkü bundan beter günah olamaz.
Kıskançlık tabiatında ağır basarsa,
Gönlün doyar artık yaşamaya.
Bir işi ister istemez yapacaksan,
Nasıl sonlanır bu iş; bak ona.
Sabırsızlık yüzünden gönlün çok yaralıysa,
Sabırlı ol; her şeyin bir vakti vardır.
Kendine bir arkadaş seçmek istiyorsan,
Üzülmemek için akıllı birini seç.

Zamanede yüz ehil olmayanın arasına gir.
Böylece onların arasından bir ehil bulabilirsin.
Yüz kere denemedikçe kimseyi
Etme kendi sırlarına ortak.
Bir ahmağa değer veririm deme.
Çünkü ahmak hamlığından düşer hataya.
Eblehlerin yanında sırrını söyleme asla.
Ahmaklara cevap verme asla.
İzin verme avamın, köylünün sana baskın çıkmasına.
Çünkü bunlar insanı canından bezdirir zulümle.
Taş gibi ağır ol, hiç koşma.
Civa gibi o yana bu yana kaçma.
Akıl ölçüsünde kalmaya cesaret edersen
Lacivert boya gibi kaynar, pişersin.
Bir parça su olan menini dökme.
Sende kalsın, destek olsun sana.
Ne zaman şehvete gelecek olsan
Kendi benliğinden uzaklaşırsın.
Dilini konuşmaya fazla alıştırma.
Otuz dişinle dilini bağla, konuşturma.
Önce düşün, sözünü söyle sonra.
Çok soruya, konuşmaya alışma.
Bir söz söyleyeceksen, tatlı tatlı söyle.
Güzel söylemek her iyiliğin aslıdır zira.
Hiçbir şekilde sırrını kadına açma.
Çünkü kadın sırrını herkese söyler açıkça.
Çocuğuna yaşı küçükken öğret dinini.
O yaşta öğrenmek taş üstüne yazı nakşetmektir.
Oğlunu kötü arkadaştan uzak tut.
Çünkü insan kötü arkadaşla günahkâr olur.
Saygılı ol yaşlı insanlara.
Bu sözü anlarsın yaşlılık çağında.
Az konuş; konuşacaksan güzel konuş.
İyi, kötü her ağzına geleni söyleme.
Öğren büyüklerin sözlerini.
Her bir nükteden çıkar ibret dersi.
Kim bir hüner öğrenmekte zahmet çekmişse,
Ver hazineni, öğren onun hünerini.
Seninle şeref bulan bir kimseyi

Feleğin yaptığı gibi rezil etme cahillikle.
Biri sana bir söz söylerse, düşün.
"Ben bunu daha önce de duymuştum" deme.
Çok denediğin, kabul ettiğin kimseyi
Sakın bir daha denemeye kalkma!
Dedikoducuyu yanına yaklaştırma.
Senin için de kötü konuşur sonunda.
Cahil insanla işin olmasın asla.
Sonra ömür törpüsü olmasın sana.
Biri sana nasıl kötü iş yapılır, söylerse,
İzin verme; uzaklaştır onu yanından.
Dedikoducuyu yaklaştırma yanına.
Yoksa her gün dolar seni diline.
Kimseyi ayıplama; gizlidir bu.
Tanrı onu nasıl yarattığını bilir.
Herkese bakarken öyle bak ki
Her beteri kendinden iyi gör.
Kimse hakkında kötü düşünme, iyi düşün.
Halim selim ol; en küçükten küçük ol.
Herkese karşı şefkatli ol rağbetle.
Güneş gibi herkese gönder ışığını.
Gönül Kâbesinin âbat olmasını istersen,
Gönülden anlayanın gönlünü kendinle şad et.
Namahreme bakmaktan kaçır gözünü.
Bir yanlış bakışla yüz günaha girme.
Gıybet etme; boş boş küfür etme.
Sonunda kalırsın yoksa hasret içinde.
İyilik ederek bir mum yakarsan,
O iyilikle sen de mum gibi parlarsın.
Ömrünü boş yere harcarım deme.
Kimse bilmedi zira hayatın değerini.
Cevap verirken senden küçüklere iyi davran.
Böylece senin davranışın da beğenilir olur.
Konuşurken kimseyi aşağılama.
İşbilir biriysen, alçakgönüllü ol.
Kimseyi küçümseyerek bakma.
Hem tavuskuşu hem sinek gerekli hayatta.
Kimseye durup dururken yakışıksız söz etme.
Kimseye boş yere üzüp incitme.

Bir ahmak gelirse yanına,
Onun yanında başla büyüklenmeye.
Bir Tanrı eri gelirse yanına,
Alçakgönüllü ol, toprak et kendini.
Birinin çevresinde çok dolanırsan,
Rezil olursun eğer aziz olsan da.
Her önüne gelene ilgi gösterirsen,
Başın çok ağrır işin sonunda.
Yaşlılara yakın ol elinden geldikçe.
Gençlikten haberdar olan onlardır zira.
Yoksullara mal yardımında bulun.
Malın yılan, zehir olup dönmesin sana.
Bir zengin gelirse saygıyla yanına,
Hürmet etme ona parası var diye.
Yorgun bir fakir gelirse yanına,
Hal hatır sor; onun kalbini kırma.
Birinin sende birazcık hakkı olsa,
Hiçbir şekilde üstündeki hakkı unutma.
Bir karıncayı bile küçümseyip böbürlenme.
Karınca gibi düşkünsün sen Kudret karşısında.
İyi görüşlü ol eğer aklın başındaysa.
Ayıpsız birini arıyorsan; Tanrı'dır ancak.
Hiçbir işte nankörlük etme.
Hakşinas biriysen, razı ol kadere.
Ansızın canın sıkılmaya başlarsa,
Mezarlığa git, bir süre ağla.
Gülme; hüzünlü ol yaşadıkça.
Bir köşeye iliş, kal yalnız başına.
Beladan kurtulmak istiyorsan,
Esirleri kurtar zindandan.
Siyasette kal bir zaman.
Sonra geri kalmayasın üzüntüyle.
Kimseyle çok konuşup didişme.
Çok inatçılık etmek yaramaz bir işe.
Çocuğunu saygısız biri olarak yetiştirme.
Yoksa kendi incini atmış olursun çamura.
Cevap verirken hemen atılma öne.
Şarttır bu; biraz bekle hele.
Cömertlik et; kimin eli açıksa,

Ona Cehennemlik demem nasıl olur reva?
Gönlünü hoş tut sen yaşadıkça.
Çünkü hoşnutluk tükenmez hazinedir.
Kendini övüp göklere çıkarma.
Bil kendini; bir avuç su ile topraksın.
Yaralama gönlünü boş düşüncelerle.
Çünkü gereğinden çok düşünüyorsun.
Eski üzüntüleri kendine dert etme.
Çünkü onlara bakarak bir şey geçmez ele.
İsa gibi gül, yüzünde güller açsın.
Eşektir asık suratlı, somurtkan kimse.
Tanımıyorsan birini, elinden geldikçe
İyi veya kötü yönlerini söyleme.
Gönlü diri biriysen, sır perdesinde
İyilik dışında ölmüş kişi arkasından konuşma.
Sarhoş konuşur da güzel konuşursa,
Dinle onu; sarhoştur deyip geçme.
Hakkında kötü düşünen düşmanın varsa
Susturmaya çalış onu güzellikle.
Sakın düşmanını küçümsemeye kalkma!
Bir şule bir şehri yakar baştanbaşa.
İyilik yapmaya çalış insanlara.
Has iyiliği Tanrı rızası için yap.
Her neyi terk ettiysen, elinden geldiğince
Düşünme artık onu, iş bilir biriysen.
Yolda yürürken başın olsun önde.
İnsanları görme, ilgilen kendinle.
Zamanlı zamansız fazla yemek yeme.
Kuşkusuz fazla yemek seni yer sonra.
Akşam uyumak için yattığında
Kelime-i şahadet getir içtenlikle.
Sabah oldu mu kalk uykudan.
Uyanık olmak iyidir uyuyan murdar olmaktan.
Namaz vakti geldiği zaman
Bâtıl düşüncelerle namazını etme ziyan.
Sürekli ahiret düşüncesinde ol.
Kurtulmuştur kim ahireti düşündüyse.
Her zaman vaktinin kıymetini bil.
Düşün, kendi kontrolünü yitirme.

Dışını temiz tut, uy şeriata.
Uzak dur tabiatın pisliklerinden.
Mânen temiz tut içini de
Utandırmasın seni, için anlaşılırsa.
Öylesine değerlendir vaktini ki
"Gel" denildiğinde, hemen çık yola.
Paralı olsan, padişah olsan,
Yapman gereken şeyi yap.
Can çekişirken dilin tutulursa,
Unutmaya çalış bütün düşünceleri.
O an korkma, umutlu ol.
Çerağını tut sen o güneşe.
Kim can verirse mutlulukla,
Çok lezzetler alır ebedîlikte.
Bir atasözü vardır; yakışır buraya:
Güleryüzlü olmak gerek can çekişirken de.
Nasihatımı küçümseme gaflet ile.
Bir bir uygula, al nasibini.
İşin varsa senin sırlar yolunda
Kimseyi bu yadigârdan kıymetli bilme.
Bil bunların hepsini, otur sessizce.
Kapat ağzını, sakinleş önce.
Sabretmeyi meslek edin; budur yol.
Susmayı meslek edin; budur hakikat.

94. Hikâye

Akıllı biri Çin'de gitti bir ihtiyarın yanına.
Dedi: "Haberdar et beni hakikatten yana."
O tarikat pîri cevap verdi ona.
"On cüz vardır hakikatın mânâsında.
İyi dinlersen, anlatayım sana.
Biri az konuşmaktır, dokuzu susmaktır."

***

Şahların elinde susma doğanı vardır.
Bülbül şakıdığı için kafestedir.
Canın teslimiyete alışırsa,
Her zerren başlar seninle konuşmaya.
Pınar gibi ne zamana kadar kaynayacaksın?
Deniz olursun eğer susarsan.
İnci çıkarmak isteyen bu denizde
Nefesini tutmalıdır dalgıçlık edecekse.

Bitiriş

Attâr şu mânâlar denizinden
Dil elmasıyla inciler çıkarırsın.
Âlemde iftihar etmek yakışır sana.
Seninle sona erdi bu Esrârnâme.
Ters tabiatlı gökkubbe altında
Kimse söyleyemez bu minvalde.
Şairlik gücüm o kadar fazla ki
Söylediğim bir mânâdan yüz orijinal mânâ çıkar.
Düşünce dünyamda öyle sarhoşum ki
Uyku girmez asla gözlerime.
Az veya çok, gece uykusu bilmem.
Bir yanımdan öbür yanıma döner dururum.
Mânâları çıkarırım belleğimden.
Belki sonunda biraz uyurum derim.
Şu incilere bak; çıkar canımın deryasından.
Dilimden peşpeşe dökülür durur.
Bak şu lafız güzelliğine, sırların keşfine.
Bak terkiplerin, sözlerin mânâsına.
Bir söz söyleyecek olsak, yüz yıl boyunca
Sözlerimiz o haliyle bâkir kalacak.
Bizden ne kadar bahsedersen, zikir olarak kalır.
Ama mânâların aslı bâkir olarak kalır.
Akıllı insan! Gel, bak şu söze bir kere.
Eski lafları kim söylüyor; buna bak.
Bir şey ne kadar eskirse, kadîtleşir.
Dünyanın lezzetleri yeni şeylerdedir.
Âlem yaratıldığından beni benim gibi
Hatırlamıyorum söz ustası şair çıktığını.

Söz için şairde İsa düşüncesi olmalı.
Doğuracaksa, Meryem gibi bâkire olmalı.
Bu sözler takdirin ötesindedir.
Bu tatlı sözlerin coşkusu vardır.
Kim ben fakiri görmek istiyorsa,
Benim görüntüm latif şiirlerimdir.
Kendi şiirlerimden örnek gösterdim.
Her konuda sır incilerimi gösterdim.
Sır ehli biriysen, aç gözünü.
Dalgıçlık et, sözün sırrını çıkar.
İflas sofrasını yaydım ben.
Çok divanelikler ettim ben.
Nerede bir gönül ehli? Yalnızlık köşesinde
Bir an otursun bu dert içinde benimle.
Attâr! Daha ne kadar böyle konuşacaksın?
Bir sözünü bir sözüne bağlayacaksın?
Senin toprak gibi olmanı isterim.
Ayaklar altında temizlenmeni isterim.
Yolun toprağı gibi ol herkesin ayağı altında.
Alçakgönüllü ol; susmayı meslek edin.
Her iki konuda da sabırlı ol daima.
Sabretmen gerekiyor kısacası.
Kim birkaç gün sabrederse, kavuşur nimete.
Hakk'ı düşünerek sabret daima.
Hak ile, kendinle meşgul ol daima.
Her an zinde olmak istiyorsan,
Tanrı'nın adını hiç düşürme dilinden.
Her an Tanrı korkusuyla, umut içinde yaşarsan,
Ebedî sermayeyi elde edersin Tanrı katında.
Her an nur alabileceğin halde
Neden olmazsın sürekli Tanrı huzurunda?
Yüz şeyden şeref bulsan da
Tanrı huzurunda olmaktan iyi ne var başka?

95. Hikâye

O divane gönüllü gidiyordu sevinçle.
Gözü ilişti o maharetli bakkala.
Sordu ona: "Mübarek adam!
Beyaz şeker ile badem için var mı?"
Bakkal dedi: "İkisinden de çokça var.
Ama alıcısı çıkarsa."
Deli dedi ona: "Sen ne yapıyorsun?
Neden iki güzel şeyi hoşça yemiyorsun?
Bu ikisini satarsan yüz naz ile
Bu ikisinden hoş olan ne alacaksın?"

***

Gönlünün, canının altındaki her nefeste
Kim bilir, ne sırlar saklıdır!
Sırlarla dolu binlerce denizi
Bir nefeste elde edebilirsin.
Bu öğüt yeter sana iki âlemde.
Tanrı olmadan bir nefes çıkmaz canından.
Sen bu nefeslere saygılı olursan,
Bu saygıyla seni getirirler sultanlığa.
Tanrı'yı an; daha ne kadar şiir söyleyeceksin?
Susmayı meslek edin; daha ne kadar konuşacaksın?
Şiir mükemmelliğin doruğunda olsa da
İyi bakarsan, "erkeklerin hayız hali"dir.
İyi bil şunu; kitabındaki her harf
Puttur; put kuşkusuz senin engelindir.
Şimdi uyan sarhoşluk uykusundan.

Bundan böyle vazgeç putperestlikten.
Yazık ki bir ömür geçti, bir ânı
Her iki âleme değer; bu doğrudur.
Benim ömür satın almam gerekseydi,
Bir an uyuyacak vaktim olmazdı.
Ömrümden geriye bir an kalmışsa,
Bilirim ki daha yüz âlem kalmıştır.
Niçin bunca sözü söylüyorum ki?
Biliyorum çünkü; bugün okumam gerek.
Söyle daha ne kadar söyleyeyim?
Kendime bir harf okursam ben
Eğer ahiretten olsaydı haberim,
Sözlerim bu kadar renkli olmazdı.
Ne yazık ki bildiğimi uygulamadım!
İbadet vakti kendi gamımı çekmedim.
Yüz yıl din yolunda yürüsem de
Nasıl istiğfar edeceğimi bilemiyorum.
Her nefesim için istiğfar edecek olsam,
Bir ömür istiğfar edebilir miyim? Bilmem.
Ama benim Tanrım kerem sahibidir.
Günahım büyük olsa da bağışlayıcıdır.
Şaşılmaz buna, ebedî fazlıyla
Bir beytimle bağışlayıcı olursa bana.

96. Hikâye

İşitmiştim ben, Tuslu Firdevsî
-ki hikâyecilikte ciddî işler çıkardı-
Yirmi beş yıl kaleminin ucuyla
Şahname'yi döktürüyordu.
Şahname bitince ömrünün sonuna geldi.
Şeyh Ebulkasım büyüklerin büyüğüydü.
İhtiyaç sahibi bir ihtiyar olsa da
Din yoluyla ona ibadet etmedi.
Ebulkasım dedi: "Firdevsî çok söyledi.
Hep soysuz ateşperestleri övdü.
Ateşperestleri överek geçirdi bir ömrü.
Ölüm vakti gelince, dinden habersiz öldü.
Ben onun hakkında riyakâr olamam.
Böyle bir şairin cenaze namazını kılamam.
Zavallı Firdevsî'yi alıp götürdüler.
Onu karanlık toprağa defnettiler.
O gece şeyh rüyasında gördü Firdevsî'yi.
Gözleri yaşlı, şeyhin huzuruna geldi.
Başında zümrüt rengi bir taç vardı.
Üstünde yemyeşil bir giysi vardı.
Şeyhin karşısına oturdu, şöyle dedi:
"Ey canı yakîn nuruyla aydınlanan!
Benim gibi muhtaç birinin kılmadın namazını.
Namazımı kılmadığın için utanıyorsun.
Senin Tanrın meleklerle dolu bir cihanı
Ruhanî feyziyle yoğurulmuş melekleri
Gönderdi. İşte sana Tanrı'nın lütfu!
O melekler toprağımda secde ettiler.

Yüksek Cennete gitme beratımı verdiler.
"Firdevsî Cennete girecek" dediler.
Hitap geldi: "Ey yaşlı Firdevsî!
Seni yanından kovarsa o Tuslu pîr,
Ben seni kabul ettim; bu yüzden güzelce yattın.
Çünkü benim birliğimi bir beytinle ikrar ettin.

***

Tanrı'nın fazlından umudunu kesme.
Cimriliği bizim fazlımıza tanık getirme.
İyi bil şunu; sırların adamıysan,
Asi az olur, fazilet ise çok.
Eğer tüm halkı bağışlarsam,
Bir avuç dışında bağışlamamış olurum.
Tanrım, Sen Attâr'ı bilirsin.
Şiirlerinde hep senin birliğini söyler.
Senin nurunla bir şua gösterir.
Firdevsî gibi hikâyeler anlatır.
Firdevsî gibi senin bol bağışınla
Cennete gönder Attâr'ı fazlınla.
Firdevs Cennetine İlliyyîn derler.
O Cennete sıdk makamı, din kasrı derler.

97. Hikâye

Yaşlı mı yaşlı bir ihtiyara sordum
Soruyu sorduğumda vefatı yakındı.
"Ey gamlı insan! Yoldaşın kimdir?
Mezar yolunda azığın nedir?"
Cevap verdi: "Habersizlikten ben
Dolu bir gönül götürüyorum, ellerim boş."

***

Tanrım, ben bu hayret mabedinde
O ihtiyar gibiyim elim boş, kalbim dolu.
Ebedî yol azığından yana elim bomboş.
Senin fazlınla umut dolu bir gönlüm var.
Tanrım, umudumu boşa çıkarma.
Gönlümün hacetini kabul et kereminle.
Aydınlık tut canımı nurla.
Gönlümü zinde kıl huzurunla.
Saçmalıklarıma rağmen kabul et beni huzuruna.
Sorunlarımın arasında yakîn ver bana.
Beni kurtar benden ilahî yardımınla.
Kendi nurunla berat ver tahkîk ile.
Gönlümü sırlar mahremi kıl.
Gaflet uykusundan uyandır beni.
Aydınlat gönlümü Tanrılığınla.
Zenginleştir gönlümü kanaat ile.
Ruhumu aldıklarında hemnefes ol bana.
O aciz halimde koş imdadıma.
Canım dünya ile ilişiğini kestiğinde

Beni iman nuruyla tut o anda.
İman ile toprağa girdiğimde ben
Korkum olmasın dünya dolusu suçumdan.
Tanrım, bizler bîçareleriz.
Bu hengâmede biz seyirci gibiyiz.
Hepimiz Cennetlik veya Cehennemlik olsak da
Sen bilirsin; çünkü bizi yaratan sensin.
Kim bilir; mânâ, takva sahibi kimdir?
Hangimiz mesuttur, hangimiz azgındır?

98. Hikâye

Can çekişme halinde bir ihtiyar hüngür hüngür ağladı.
Sordular ona: "İhtiyar! Ağlamanın sebebi nedir?"
Şöyle cevap verdi: "Yüz yıldır ben
Her halükârda bir kapıyı çaldım.
Şimdi o kapı birdenbire açılacak.
O hasret yüzünden hüngür hüngür ağlıyorum.
Sadece haberdar değilim, bu kapı
Saadet yoksa şakavet kapısı olarak mı açılacak?
Bu felekten düşüyorum şimdi ben.
Yeryüzünün neresine ineceğim? Bilmiyorum.
Benim halim altı yüzlü tavla zarına benzer.
Bakalım bu zarın hangi tarafı gelecek?"

***

Canı bedenini terk ettiği anda
İki âlem de birbirinden ayrıldı.
Bu tarafta beden baygınlığına daldı.
Öbür tarafta can suskunluğuna daldı.
Birbirinden ayrılan iki şey, kim bilir
Neredeydi? Nereye geldi? Nereye gitti?
Yiğidim! Sana zararı olmaz
"İyi uykular delikanlı!" dersen.
Bir yerden bir beyit hoşuna giderse,
Dua edersin ben bîçareye de.
Bir zaman benim ihtiyacımı karşılar.
Sana hiçbir şekilde zarar gelmez.
Çabuk giden dua yaklaştı mı

Karanlık toprakta nur olur bana.
Bana rahatlık, sana sevap getirir.
Cezalandırılacaksam, kurtuluşum olur.
Sen fâni dünyada hoşça otururken
Ben toprakta nasıl saklı kalırım?
Önümüzde ne nahoş bir yol vardır!
Ne kadar şefkatsiziz biz kendimize!

99. Hikâye

O derviş ne güzel söylemiş!
"Tanrı'dan üç şey dilerim.
Biri, uykuda selametle ölmek.
İkincisi, ölümde kıyamete kadar uyumak.
Üçüncüsü, söylemeye değmez şeyi
Ne diyeyim? Çünkü söylemeye gelmez.

***

Tanrım, yüreği sağlam olsun fazlınla
Kim bizden iyilikle bahsederse.
Bu şaire bir dua ederse,
O temiz düşünceli insan ışık içinde kalsın.
Kadehinde kan varsa, kalk
Kanlı gözyaşlarını bizim toprağımıza dök.
Çünkü bizden sonra vefalı azizler
Bizim toprağımızda çok ağlarlar.
Gönülden bize hitap ederler.
Ama mezarımızdan onlara cevap gelmez.
Ne acılar çekip gittiler!
Dert, hüzün ile toprak altında yattılar.
Şimdi biz de çok acı çekip gittik.
Dert, hüzün ile toprak altında yattık.
Çok konuştuk, suskunluğu tercih ettik.
Konuşma makamından susma makamına geldik.
Toprak altında çok suskun vardır.
Onlardan kimseyi durumdan haberli görmüyorum.
Binlerce temiz can temiz kalıplarıyla
Bunca toprak dolu yüze fedadır.
Neden bu kadar söylemek gerekiyor ki?
Nasıl olsa toprak altında uyumak gerek.

100. Hikâye

O bilgili üstattan işittim.
Abbâdî can çekişmeye başlayınca
Abbâse hemen geldi başucuna.
Onun son demlerinde olduğunu gördü.
Ecel seliyle baygın düşmüştü.
Bülbül gibi şakıyan dili konuşmaz olmuştu.
Ona dedi: Ey sözü sohbeti güzel insan!
Konuşurken ağzından bal damlardı.
Sen söz ustalarının yanına oturdun mu
Tüm söz ustalarının elini bağlardın.
Neden böyle suskun oldun şimdi?
O büyük hırsın konuşmakta mıydı?

101. Hikâye

Son nefesleri sırasında sordum babama:
"Nasılsın?" Dedi: "Nasıl olayım oğlum?
Hayretten ne yapacağımı bilemiyorum.
Gönlüm kayboldu, gerisini bilemiyorum.
Şu çok denenmiş yay
Benim gibi ihtiyarın koluyla çekilmiyor.
Âlemin içip durduğu böyle bir deniz
Benim gibi bir damlayla kabarmıyor."
Ona dedim: "Bir şeyler söyle ama.
Çevgen topu gibi avare oldum ama!"
Bana cevap verdi: "Bilgili evladım;
Tanrı'nın fazlıyla her konuda hünerin var.
Ömrüm boyunca gafletle kendimi gösterdim.
Ne diyeyim? Ömrüm boyunca saçmaladım."
Son nefesinde şöyle dedi babam:
"Allahım! Muhammed'e iyi bak!"
Babam bunu söyledi, annem "Amin" dedi.
Daha sonra şirin canı ondan ayrılıverdi.

***

Tanrım; babam ile annemin dediklerini
Kabul et, vur kabul mührünü ona.
Boynum günah altında olsa da
Bu iki ihtiyarın duası yol muskasıdır bana.
Yarabbi, bu iki güçsüz ihtiyarı gör.
Ben gencin canını onlara bağışla.
Temiz yürekli o ihtiyarı hoş tut.

Onun iman ışığını ona mum yap.
İman ile onun saçları apak oldu.
Onu umutsuzluk karanlığında bırakma.
Yine senin dergâhına düştü işi.
Kendi fazlınla koru onu.
O dar mezarda hemnefes ol ona.
Tut elinden onun o yer altında.
Kefenini üstünde Cennet giysisine dönüştür.
Onun üstüne rahmet yağmurunu yağdır.
Onun zayıf bedeni toprağa karıştı.
Temizlik yağdır onun şerefli canına.
Nur üstüne nur olan Mustafa'nın canından
Onun canına ulaştır Sûr-i İsrafil esintisini.
Günahını affet, canını kuvvetli tut.
Onun gönlünü din nuruyla aydınlat.

***

Tanrım, şahların yanında yoksul adam
Kılıcı, patiskası ile kucak kucağa.
Ben gördüm, ölüp giden insanlar
Hepsi bir kılıç, bir patiskada yattılar.
Bedenim kefen ile patiska getirdi.
Dilim elmas gibi kılıç getirdi.
Şimdi patiska ile kılıç getirdim ben.
Çok yürek dağı, hayâl kırıklığı getirdim ben.
İster çağır ister kov; sen bilirsin.
Hem kovabilir hem çağırabilirsin.
Bundan daha dertli sözü kimse görmemiştir.
Bunun her beytinden kan damlamıştır.

SON

Sözlük

Abbâdî: Kutbeddîn Muzaffer bin Erdeşîr-i Abbâdî (491-547/ 1098-1152). Büyük sûfi şeyhlerden ve Horasan vaizlerindendir. Mervli olan Abbâdî "Emir" veya "Emir Abbâdî" adıyla meşhur oldu. Güzel konuşması darbımesel halini aldı. Din konusunda kayıtsız kalmakla suçlanan Abbâdî'nin şarabın mübah olduğuna dair bir de risale yazdığı söylenir. Sultan Sencer'in elçisi olarak Bağdat'a gitti. Halife el-Muktefâ li emrillah'ın teveccühüne mazhar oldu. Birçok siyasi sorunda arabuluculuk görevini üstlendi.

Abbas-ı Debs: Dilencilikte ısrarın sembolü olarak kullanılır. Kaynaklara göre on ikinci yüzyıldan önce yaşadığı anlaşılmaktadır. Arap kabilelerinden birine (Devs) mensup olduğu sanılan Abbas dilenciliğin ilkesini koymuştu: "Her yerde dilenebilirsin. Her yerde herkesten her şeyi alabilirsin."

Abbâse: Ebu Muhammed Abbas bin Muhammed Assârî (460-549/ 1068-1154). Abbâse-i Tûsî olarak da bilinir. On ikinci yüzyılda yetişen âlim, arif ve vaizlerden biridir.

Abdullah: Hz. Muhammed'in babası.

Acı su: Şarap.

Âdem – Mehdî: Birlikte kullanıldığında dünyanın başı ve sonu kastedilir.

Âdem'in isyanı: Kur'ân'da "Âdem kendi yaratanına isyan etti ve yoldan çıktı" âyetine gönderme yapılır.

Altın yüzük: Peygamber altın yüzük takmaması için insanları uyarmıştı. Vaktiyle kendisinin taktığı altın yüzük herkesin dikkatini çekince, eliyle yüzüğü gizlemiş, eve gidince çıkarıp atmıştı.

Amber: Kaşalot denilen ve daha çok mürekkep balığı ile beslenen bir balina türünden amber elde edilir. Eskiden Fars edebiyatında buna gâvanber (amber sığırı) denilirdi.

Âsaf: Süleyman Peygamberin güçlü veziri. Edebiyatta vezirler daima bu vezire benzetilir.

Ashâb-ı Kehf: Devrin putperest padişahı Dakyanus'un zulmüne maruz kalan Hıristiyanlardan birkaçı onun elinden kaçarak bir mağaraya sığınmış ve burada ibadete çekilerek Mesih'in öğretilerini uygulamışlardı. Bunların yanında bekçilik yapan bir de köpek vardı. Tanrı bu topluluk ile köpeği üç yüz küsur yıl uyuttu. Uyandıklarında uykularının birkaç saat sürdüğünü sandılar. İçlerinden biri ekmek ve yiyecek satın almak üzere Âmid şehrine geldi. Üstündeki Dakyanus dönemine ait paranın geçmez akça olduğunu anladı, bütün şehrin Hıristiyan olduğunu gördü. Halk Dakyanus'tan lanetle bahsediyordu. Âmidliler bu Hıristiyanları şehre davet ettiler ve onlara saygıda kusur etmediler.

Attab kumaşı: Eskiden Irak'ta dokunan bir cins kumaş.

Avân: Zalim, bozguncu insan; zalim devlet görevlisi. Onuncu yüzyılda İran'da avânlara ayyâr da denilirdi. İranlılar böyle insanların kıyamet günü köpek şeklinde dirileceklerine inanırlardı.

Ayak şişmesi: Çok namaz kılmaktan dolayı Hz. Muhammed'in ayaklarının şiştiği rivayet edilir.

Ayaz: Gazneli Mahmud'un sevdiği gulamlarından biriydi. Edebiyatta sezgisi, aklı ve güzelliği ile tanınır.

Aynelyakîn: Görerek elde edilen kesin bilgi. Tasavvufta ariflerin derecesi.

Âzer: Hz. İbrahim'in putperest ve put heykelcisi babası. İnanışa göre o da mahşerde köpek şeklinde dirilecektir.

Belam: Hz. Musa devrinde yaşayan ve duaları kabul olunan biriydi. Allah'ın varlığını kabul eden Belam secde ettiği zaman gözünün önündeki bütün perdeler kalkıyor, yerin altını ve gökyüzünün derinliklerini görebiliyordu. Musa zalimlerin şehri olan el-Belka'ya yönelince halk Musa'nın sertli-

ğinden korktu; Belam'dan Musa'ya beddua etmesini rica etti. Belam da Musa'ya beddua etti. Bunun üzerine İsrailoğulları ihtilafa düştüler ve savaşmaktan vazgeçtiler. Bu olayın ardından Belam'ın dili köküyle birlikte ağzından düştü ve Tanrı'nın ona verdiği özellikler ortadan kalktı. Efsaneye göre kıyamette Ashâb-ı Kehf (Yedi Uyurlar)'ın köpeği Cennete gidecektir. Köpek necis olduğu ve Cennete girmemesi gerektiği için bu köpeğin derisi Belam'ın üzerine geçirilecek, Belam Cehenneme gönderilirken , Belam'ın derisinin üstüne geçirildiği köpek Cennete girecektir.

Bırak kendini: Miraç gecesi mülakat sırasında Hz. Muhammed'e gelen hitap. Utruk nefsek (Bırak kendini!).

Bistam pîri: Ünlü sûfi Bayezid-i Bistâmî.

Boyacı İsa: Hz. İsa'nın mesleği boyacılıkmış. Annesi Meryem onu çocukken bir boyacı ustasına çırak verdi. Bir gün ustası yokken İsa farklı renklerdeki bütün giysilerini aynı renkteki boya küpüne attı. Ustası geri dönünce çok şaşırdı bu hale. Ancak İsa o küpten her giysiyi istenilen renge boyanmış olarak çıkardı.

Burak: Hz. Muhammed'i Miraç gecesi Tanrı katına götüren binit.

Cennet-Cehennem: Enes bin Malik'e Cennetin gökyüzünde mi yoksa yeryüzünde mi olduğu soruldu. "Hangi gökyüzü, hangi yeryüzü Cenneti içine alabilir ki?" cevabını verdi. "Peki, nerede?" diye tekrar sorulunca, "Cennet yedinci kat gökyüzünün üstünde, Büyük Arşın altındadır" dedi. Kutâde ise Cehennemin yerin yedinci katının altında yer aldığını söyledi.

Çemberden geçmek: Eskiden talim sırasında askerler çemberden geçirilir, böylece kıvraklık kazanmaları sağlanırmış.

Çeng: Şekil bakımından arpa benzeyen ve kucakta çalınan, Doğu kökenli eski bir müzik aleti.

Deniz zırhı: Rüzgârla denizin dalgalanması, deniz yüzeyinde zırh görüntüsü oluşturması. Balık pulları da edebiyatta örgülü zırha benzetilir.

Dokuz küp: Dokuz felek. Bunlar Ay, Utarid (Merkür), Zühre (Venüs), Güneş, Merih (Mars), Müşteri (Jüpiter), Zühal (Satürn), Felekülburûc ve Felek-i Atlas'tan ibarettir.

Dokuz perde: Dokuz kat gökyüzü.

Dört cevher: Dört unsur: Hava, su, ateş, toprak.

Dört ile dokuz: Dört unsur (Hava, su, ateş, toprak) ve dokuz kat gökyüzü.

Dört meydan: Dört ana yön. Kuzey, güney, doğu, batı.

Dumansız helva: Olgunlaşmış meyve.

Ebced alfabesi: Bilinen Arap alfabesinden başka bir de her harfin sayısal değerle donatıldığı ve sırası başka türlü olan bir alfabe vardır. Elif, be, cim ve dal sırasıyla devam ettiği için bu alfabeye ebced alfabesi adı verilir. Bu sıralamaya göre harfler şu sayısal değeri alır: Elif 1, be 2, cim 3, dal 4, güzel he 5, vav 6, ze 7, ha-yı hutti 8, tı (tâ-yı müellef) 9, ya 10, kef 20, lam 30, mim 40, nun 50, sin 60, ayn 70, fe 80, sad 90, kaf (kaf-ı menkut) 100, re 200, şin 300, te 400, peltek se 500, hı 600, zal 700, zad 800, zı (za-yı müellef) 900, gayn 1000. Türkçe ve Farsça tarih düşürme beyitlerinde pe harfi be harfi ile, çe harfi cim harfiyle, je harfi ze harfi ile, gef (kâf-ı fârisî) harfi kef harfi ile aynı sayısal değere sahip olarak hesaplanır.

Ebubekir: İlk halife, Hz. Aişe'nin babası, Hz. Muhammed'in kayınpederi ve can dostu. Hz. Muhammed vefatından önce Ebubekir'i cemaate imamlık etmekle görevlendirdi. Bir defasında hasta haliyle mescide geldi. Cemaatin sesinden Hz. Muhammed'in geldiğini anlayan Ebubekir kenara çekilerek imamlığı Hz. Muhammed'e bırakmak istediyse de Peygamber'in emriyle cemaate namaz kıldırmaya devam etti. Mekke zenginlerinden biri olan Ebubekir tüm mal varlığını İslam dininin yayılması uğrunda harcadı. Edebiyatta sadakat ve fedakârlığın sembollerinden biri oldu.

Ebu Said: Fazlullah bin Ebulhayr. On birinci yüzyılda yaşayan büyük sûfilerdendir. Onun yaşam öyküsü ve kerametleri "Esrâruttevhîd fî makâmâti eş-Şeyh Ebî Saîd" [Şeyh Ebu Said'in makamelerinde tevhid sırları] adlı kitapta anlatılır.

Elest: Tanrı'nın bütün ruhlara "Elestu birabbikum" [Ben sizin Rabbiniz değil miyim?] diye sorması üzerine bütün ruhların "Belâ" [Evet] diye cevap vermesi.

Elin ayağın konuşması: İnanışa göre mahşer günü insanın organları onun yaptıklarına tanıklık edecektir.

Emin: Hz. Muhammed'in lakabı.

Feleğin rükû'u: Gökyüzünün eğri olması.
Feridun: Eski İran padişahı. Mitolojiye göre zalim Dahhâk'i öldürdü.
Firdrevs: Cennetin bir bölümü. Farsça kökenli bu sözcük Arapça'dan başka Batı dillerine de şekil değiştirerek geçmiştir. Paradise vb.
Gayret kubesi: Tanrı'nın kıskançlık özelliği.
Gölgesiz: Rivayete göre Hz. Muhammed güneşte durduğu zaman gölgesi düşmezmiş.
Güneş – at: Eskiden güneş ata binen bir süvari olarak düşünülürdü. Avesta'da, Hint kitaplarında ve eski Yunan'da güneş bir atla veya kuvvetli atlar tarafından çekilen bir arabayla birlikte tasavvur edilirdi. Avesta'da güneş hızlı atlarla tasvir edilmiştir. Bu tasavvur bütün Hint-Avrupa ve bazı Sami kavimlerde vardır. Eski Yunanlılar güneş tanrısı Helios'u –Romalılar buna Sol derdi- altın miğferli, başından ışık saçan ve arabaya binmiş bir delikanlı şeklinde tasavvur ederlerdi. Doğu edebiyatların da güneş ışığı mızrağa, güneş ise savaş arabası kullanan savaşçıya benzetilir.
Hakkelyakîn: Cenneti ve cennetlikleri görerek bilgi sahibi olma. Bütün varlıklardan yüz çevirip fenâfillah mertebesine ulaşanların derecesi.
Halifelik tacı: Âdem peygamberin bir diğer adı Halifetullah (Allah'ın halifesi)'dir. Dolayısıyla insan da halifenin oğlu olarak değerlendirilir.
Hanut: Ölülerin kefen içlerine koyulan antiseptik madde.
Harkan: İran'da Bistam'a bağlı bir köy.
Haşhaşî kumaş: Eskiden İran'ın Curcan bölgesinde dokunan kaliteli bir kumaş.
Hızır pınarı: Ölümsüzlük suyunun çıktığı kaynak. Rivayete göre Hızır, Karanlıklar Ülkesine giderek bu pınardan su içmiş ve ölümsüz olmuştu.
Hulûlî: Tanrı'nın ruhunun Âdem'e, peygamberlere ve Hz. Muhammed'e geçtiğine inanan. Bazı aşırı Şiîler Tanrı'nın ruhunun Hz. Ali'ye ve evlatlarına geçtiğine inanır. Hulûlîlerin bir kısmı tenasuha, ruhların insan bedenlerinde dolaştığına inanır. İslâm âleminde Hulûliye adıyla tanınan bu büyük topluluk uzun bir süre görüşlerini yaymaya çalıştı; onlara inananların sayısı büyük rakamlara ulaştı. Hulûlîlik tasavvufa ve Şiîliğe de nüfuz etti. 0.-10. yüzyıl sûfilerinden Hallac-ı Mansur'un görüşlerinde hulûlîlik akidelerine sıkça rastlanır.
Hüma kuşu: Efsanevî bir kuş olan hüma kimin başına konarsa, ona mutluluk ve saltanat kapıları açılır. Devlet kuşu da denilen bu efsanevî kuş kemikle beslenirmiş.
İblis- ibadet: İblis binlerce yıl ibadet etmiş, Tanrı katının salih kullarından ve büyük meleklernden biri olmuştu. O zamanki adıyla Azâzil, Âdem yaratıldığında kendini ondan büyük gördüğü için ona secde etmemiş ve Cennetten kovulmuştu.
İğne-Mesih: İsa tecrid halinde yaşayan bir peygamberdi. Gökyüzüne yükseltilirken yanında bir iğne olduğu anlaşıldı. Dünya ile ilgili bir nesne olduğu için gökyüzünün dördüncü katına geldiği sırada bir emirle bu katta durduruldu, daha yükseğe çıkartılmadı.
İki buğday: Doğu edebiyatlarında Âdem'in yasak meyve olarak belirtilen buğdayı Cennette yemesi nedeniyle oradan kovulduğu dile getirilir. Bir başka rivayette yeryüzüne indirilen Âdem acıkmış, o sırada Mikail veya Cebrail bir avuç buğday getirerek "Toprağı işle, bu buğdayları ek, çocuklarının rızkını çıkar" demiş, daha sonra buğday unundan ekmek yapmayı öğretmiştir. Bir başka yoruma göre, buğday şekil itibarıyla vajinaya benzediği için Havva ile cinsel ilişkide bulunmuştur. Buğday ile yasak kavramı arasında böyle bir bağlantı kurulmuştur.
İkilinin ikincisi: Hz. Muhammed'in Sevr mağarasında birlikte gizlendiği arkadaşı Hz. Ebubekir.
İlahî Dîvan: Kur'ân-ı Kerim.
İlahî sesleniş: Bayezid-i Bistâmî'nin şathiyatından biri. "Benim zatım münezzehtir. Benim makamım ne yücedir!"
İlliyyûn: Tanrı'ya yakın olanlar.
İlmülyakîn: Kesin bilgi. Tasavvufta âlimlerin derecesi.
İnci-çerağ: Eskiden incilerin geceleri çerağ gibi aydınlattığına inanılırdı.
İnci-yağmur: Eski bir inanışa göre yağmur damlası istiridyenin içine düşerse, bu damla inciye dönüşürmüş.

İncir kuşunun kemiği: İnanışa göre mehtaplı bir gecede incir kuşunun kemiği çocuğun üstüne asılırsa, çocuk çirkin bile olsa, insanlar tarafından çok sevilirmiş.

İskender Seddi: Çinlilerin Türk akınlarına engel olmak için yaptığı Çin seddi. Edebiyatta ve mitolojide başka bir set olarak gösterilen bu yapı ile Çin Seddi arasında çok fark vardır. Dinî mitolojiye göre Zülkarneyn (İskender) Tanrı'nın emriyle dünyayı dolaşıyor, insanları Tanrı'ya inanmaya davet ediyordu. Yolunun üzerinde bulunan ve Yecuc ile Mecuc'un yaşadığı topraklara uğradı. Yecuc ile Mecuc, Yâfes bin Nuh'un evlatlarıydı. Tufandan sonra oraya gelip yerleşmiş ve çoğalmışlardı. İnsan yüzlü bu çıplak varlıklar, uyurken kulaklarının birini altlarına alır, öbür kulaklarıyla yüzlerini örterlerdi. Bu tanrı tanımaz, dinsiz varlıklar etrafa saldırır, fesat çıkarırlardı. Zülkarneyn oraya gelince Müslümanları yüreklendirdi, onlara ne yapılabileceğini sordu. Onlar da "Bu iki dağın arasına öyle bir set çek ki bu saldırgan kavim bu tarafa geçemesin" dediler. Bunun üzerine Zülkarneyn demir parçaları getirtip iki dağın arasına yığdırdı. Bunların üstüne kurşun parçaları koydurdu. Sonra dev ateş potalarını bu yığıntıya yaklaştırıp körüklerle ateşi kurşunlara yönlendirdi. Eriyen kurşunlar demirle kaynaştı. Sonunda Yecuc Mecuc kavminin geçemeyeceği bir set meydana geldi.

Kâbe kavseyn: Bir yayın iki ucu arası. Bununla Hz. Muhammed'in Tanrı'ya yakınlığına gönderme yapılır.

Kadimlik: Kur'ân'ın bir özelliği de diğer kutsal kitaplardan mânâca kadîm olmasıdır. Bu yüzden Kur'ân-ı Kadîm de denilir.

Kalem: Tanrı'nın yarattığı ilk şey kamış kalemdi. Tanrı heybetiyle bakınca kamış kalemin ucu yarıldı. Kaleme "Git" emri gelince, levh-i mahfuza gitti; kıyamet gününe kadar olacak her şeyi oraya yazdı.

Keskin göz: Bu tamlama ile Hz. Ali'nin "Neye baksam, onda Yüce Tanrı'yı gördüm" sözüne gönderme yapılır.

Kırk hac: Tezkiretül-evliyâ'da geçen bir hikâyeye göre Şeyh Abulkasım Nasrâbâdî vekaleten kırk kez hacca gitmişti. Bir gün Mekke'de aç, susuz, cılız bir köpek gördü. Şeyhin köpeğe verecek bir şeyi yoktu. "Kırk haccımı kim bir ekmeğe alır?" diye seslendi çevresine. Biri geldi, şahit huzurunda onun kırk haccını bir ekmeğe satın aldı. Şeyh de ekmeği köpeğe yedirdi. Görmüş geçirmiş biri onu uzaktan izledi. Yerinden kalktı, gelip Şeyhe bir yumruk attı. "Be hey ahmak! Kırk haccını bir ekmeğe satarak bir iş yaptığını mı sanıyorsun? Benim babam (Âdem) Cenneti ik buğdaya sattı. Bu ekmekte en az bin buğday var!" diye çıkıştı. Şeyh bu sözden çok utanıp bir köşeye çekildi.

Kırk kişi: *Âlemin sayelerinde baki olduğu din önderi, veli gibi kimselerden oluşan kırk kişi.*

Kocakarı dini: Kaç, nasıl, niçin gibi soruların bulunmadığı sıkı itikad. Bir uydurma hadiste "İmanınız kocakarı imanı gibi olsun" denilmiştir.

Kurtçuk: Hz. Musa'nın üç küçük çocuğu vardı. Bir gün "Ben öldükten sonra acaba çocuklarıma ne olacak?" diye geçirdi içinden. O sırada Cebrail inerek "Ey Kelîmullah! Çocuklarını mı düşünüyorsun? Deniz kenarına in, asânı denize vur, acayip şeyler göreceksin" dedi. Musa sahile giderek asâsını denize vurdu. Deniz yarıldı. Denizin derinliklerinde büyük bir kaya göründü. Cebrail "Şimdi asânı o kayaya vur" dedi. Musa asâsını kayaya vurunca, koskoca kaya ikiye ayrıldı, ortasından kırmızı bir kurtçuk çıktı. Kurtçuğun ağzında yeşil bir yaprak vardı. Cebrail "Böyle zayıf bir kurtçuğu denizin derinliklerinde hem de bir kayanın içinde zayi etmeyen Tanrı senin çocuklarını da zayi etmez" dedi.

Lacivert dolap: Gökyüzü.

Lâyezâl: Ölümsüz Tanrı.

Ledünnî ilim: Kula Tanrı tarafından ilham edilen ilim.

Levh: Kur'ân-ı Kerim ve nefs-i külliye. Dört türlü levh vardır. 1. Kaza levhi. Buna akıl levhi de denir. 2. Kader levhi. Buna levh-i mahfuz da denir. 3. Semavî cüz'î nefis levhi. Bu âlemde olan her şey orada yazılıdır. 4. Heyûla levhi. Şehadet âlemine ait levh. İnanışa göre levh-i mahfuzun kenarı bembeyaz inci ve yakutlarla çevrelenmiştir. Uzunluğu yer ile gök arası, genişliği doğu ile batı arası kadardır. Bu levhte nurdan kalem kullanılır. Levh-i mahfuz Matriyun adlı bir melek tarafından korunmaktadır.

Levlâk: Allah'ın Hz. Muhammed hakkındaki hitabı. Levlâke lemâ halaktu'l-eflâk [Sen olmasan gökleri yaratmazdım.]

Mantıku't-tayr: Kuş dili. Kur'ân'da Neml sûresinde geçen âyete gönderme yapılır. Süleyman'ın

Davud'un varisi olduğu, ona kuş dilinin öğretildiği, her şeyden verildiği, bunun Tanrı'nın açık lütuf ve bağışı olduğu belirtilir. İsrailoğullarının peygamberi olan Hz. Süleyman insanlara, cinlere, bütün kuşlara hükmederdi,

Meleklerin tavusu: Cebrail.

Memeyi siyaha boyamak: Eskiden süt çocuğunu sütten kesmek için meme başına bitkilerden elden edilen siyah bir madde sürülürmüş. Bu maddeyi tadan çocuğun ağzı acır, bir daha süt içmek istemezmiş.

Meryem'in hamile kalışı: Rûhülkudüs Cebrail, Meryem'in iki yakasına üfürünce Meryem İsa'ya hamile kalmıştı.

Me'vâ Cenneti: Sekiz Cennetten biri.

Mihne, Mihene: İran'da Ebîverd ile Serahs arasında yer alan, birçok sûfi ve âlim çıkaran bir köy.

Mihne şeyhi: Ebû Saîd Ebu'l-Hayr.

Muhtar: Hz. Muhammed.

Muhammed: Ferîdüddîn Attâr'ın adı.

Mustafa: Hz. Muhammed. (Diğer adları Ahmed, Mahmud).

Nazarlık: Eskiden İran'da kış sonu ile bahar başlangıcına doğru bir seramik testi göz değmesine karşı resimlenerek damdan sarkıtılırmış.

Nizâmülmülk: Bilgeliği ve devlet yönetimindeki başarısı ile tanınan Büyük Selçuklu veziri.

Nur denizi şeyh: Şeyh Ebu'l-Hasan Harkânî.

Nutfe: Meni, sperm.

Ok temreni: Hz. Ali yaptığı harplerden birinde yaralanmış, bir bacağına temrenli ok saplanmıştı. Kemiğe kadar dayanmış temreni çıkarmak çok acı verirdi. Bunun için Hz. Ali'nin namaza durmasını beklediler. Namazda kendini Tanrı'ya verip dunya ile ilgisini kesince bir hekim tarafından bacağına saplanmış ok temreni çıkarıldı.

Öd: Tütsü olarak kullanılan hoş kokulu bir ağaç.

Ömer-zehir: Hz. Ömer bile bile zehir içmiş ama zehir ona tesir etmemişti.

Örümcek-perdedarlık: Hz. Muhammed Ebubekir'le Medine'ye hicret ederken Sevr mağarasına sığınmışlardı. O sırada bir örümcek mağara ağzına ağını örmüş, düşmanları bu ağa bakarak mağarada insan bulunmayacağına kanaat getirmişler ve oradan uzaklaşmışlardı.

Rabbin kim? Müslüman akaidine göre, vefat eden Müslüman toprağa verildikten sonra Nekir ile Münker adlı sorgu melekleri gelerek "Men rabbuke ve mâ dîn" [Rabbin kim? Dinin ne?] diye sorarlar.

Rahmeten li'l-âlemîn: Hz. Muhammed. Kur'an'da "Vemâ erselnâke illâ rahmeten li'l-âlemîn" (21/107) [Biz seni âlemlere rahmet olarak gönderdik] âyetine işaret edilir.

Rahş: Şehname'de Rüstem pehlivanın atı.

Rızık yiyen: Ünlü sûfilerden Hâtem-i Asam karısına "Ben savaşa gidiyorum. Sana ne kadar nafaka bırakayım?" diye sordu. Karısı "Yaşayacağın kadar" deyince Hâtem "Yaşamak benim elimde değil" dedi. Karısı "Yaşamak senin elinde değilse, rızık vermek de senin elinde değil" dedi. Hâtem yola çıktıktan sonra karısının yanına yaşlı bir kadın geldi, "Hâtem sana ne kadar rızık bıraktı?" diye sorunca, Hâtem'in karısı "Hâtem rızık yiyen biridir. Rızık veren burada; bir yere gitmedi ki!" cevabını verdi.

Rûhülemîn: Cebrail.

Rûhülkudüs: Cebrail.

Rüstem: Şehname'de savaşçılığıyla sahneye çıkan Zal oğlu Rüstem Pehlivan.

Sâmirî: Büyücülüğü, tanrıtanımazlığı, insanları yoldan çıkarması, yalancılığı, yaptığı buzağı heykeline insanları ibadet ettirmesiyle tanınır. Firavun'un bir kehanete inanarak bütün erkek çocukları öldürttüğü günlerde doğdu. Annesi onu bir mağarada sakladı. Cebrail seksen ay boyunca Sâmirî'yi büyüttü. Ailesine Cebrail tarafından teslim edildiği için kavminin değer verdiği biri oldu. Sâmirî bir gün Musa'dan, Cebrail'in ayağını bastığı toprak alınıp herhangi bir nesneye sürülürse, o nesnenin dile geleceğini işitmiş, Firavun'un denizde boğulduğu gün Cebrail'in bastığı topraktan alıp saklamıştı. Hz. Musa Tanrı'dan ayetler ve ilahî hükümler getirmek üzere otuz günlüğüne Tur Dağına gitmiş, kardeşi Harun'u da kendi yerine bırakmıştı. Musa verdiği otuz günlük süreyi kırk güne çıka-

rınca Sâmirî bunu fırsat bildi. Sakladığı topraktan buzağı biçiminde bir kalıp yaptı. Bunun üstüne odun koyarak ateş yaktı ve İsrailoğullarından herkesin bu ateşe bir altın dinar atmasını istedi. Kimse ateşin altında kalıp saklı olduğunu bilmeden ateşe para attı. Eriyen altınlarla kalıp dolunca ateş söndürüldü. Bir süre sonra Sâmirî küllerin arasından buzağı biçimli kalıbı çıkardı. Cebrail'in ayak bastığı toprak katıldığı için altın buzağı heykeli konuşmaya başladı. Sâmirî tam bu sırada devreye girerek "İsrailoğulları! İşte sizin Tanrınız budur. Buna tapın." dedi. İnsanlar hayretler içinde kalarak buzağıya tapmaya başladılar. Harun'un bütün çabaları sonuçsuz kaldı. Kırkıncı gün dolduğunda Tur Dağından dönen Musa İsrailoğullarının yoldan çıktığını görünce kardeşini azarladı, Sâmirî'yi cezalandırdı. İsrailoğulları ise kırk yıl boyunca çöllerde şaşkın şaşkın dolaştı. Bu konu hakkında daha geniş bilgi ve bibliyografya için bk. Prof. Dr. Nimet Yıldırım, Fars Mitolojisi Sözlüğü, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2006, s. 604-606.

Sekâkum rabbukum: Kur'ândaki "Vesekâkum rabbuhum şerâben tahûrâ" (76/21) [Rableri ona tertemiz bir içecek içirdi] âyetine gönderme yapılır. Selçuklu ve Osmanlı çeşmelerinin üstünde bu âyet yer alır.

Sekiz bahçe: Sekiz Cennet.

Seyyid: Hz. Muhammed.

Seyyidlerin seyyidi: Hz. Muhammed.

Sivrisinek: Nemrud'un burnundan, beynine sivrisinek girerek ölümüne sebep olmuştu. Rivayete göre Nemrud tanrılık iddiasında bulunup da "İbrahim'in tanrısıyla savaşacağım" dediğinde Tanrı'nın gönderdiği bir sivrisinek Nemrud'un burnundan girip beynine kadar gitti. Efsaneye göre dört yüz yıl boyunca Nemrud'a işkence etti. Sonunda bu azaba dayanamayan Nemrud gürzle başına vurulmasını emretti. Gürz darbesi sonucunda beyni dağılarak öldü.

Sofistâiler: Milattan önce beşinci yüzyılda Yunan filozoflarından oluşan bir topluluk. Politikacıların eğitimi için gerekli olan zorunlu bilimleri öğreten bu topluluk zaman içinde her şeye şüpheyle bakmaya başladı.

Sûr-i İsrafil: Büyük meleklerden İsrafil'in kıyamette dirilişin başlangıcını bildireceği büyük boru.

Süleyman: Hayvanların dilini bilen ve hayvanlar âlemine hükmeden Süleyman Peygamber.

Süleyman-yüzük: Hz. Süleyman'ın padişahlığı ve kudreti yüzüğünde toplanmıştı. Bu yüzük bir süre devin eline geçmiş, dev Süleyman'ın tahtına oturarak padişahlık sürmüştü. Süleyman deniz kenarında aciz bir halde balık tutarak yaşamını sürdürüyordu. Nihayet bir gün Tanrı'nın inayetiyle o yüzüğü avladığı bir balığın karnında buldu ve tekrar eski gücünü kazanarak padişahlık tahtına oturdu.

Temiz bahçe: Hz. Muhammed'in türbesinin bulunduğu alan, Ravza-i mutahhara.

Tuzla-köpek: Bir fıkıh hükmüne göre necis kabul edilen köpek tuzlaya düşerse, dönüşüm geçirerek tuz haline gelir ve temiz olur.

Ukbâ: Âhiret âlemi.

Uyumamak: Anlatıldığına göre sûfi Ahmed-i Harb ömründe bir gece bile uyumamıştı. "Birazcık dinlensen, iyi olur" dediler ona. "Birisi için yukarıda Cenneti süslüyorlar, aşağıda Cehennem ateşini harlandırıyorlar. Ve o ne tarafa ait olduğunu bilmiyor. Böyle bir yerde gözüne nasıl uyku girer?" cevabını verdi.

Üç yüz yıl: Âdem uyarıya rağmen yasak ağaçtan yeyince Cennetten kovulup yeryüzüne gönderildi. Tanrı'nın gazabına uğrayan Âdem üç yüz yıl boyunca ağladı, tövbe etti, yalvardı, yakardı. Sonunda tövbesi kabul edildi.

Vird: Dilden düşürülmeyen dua.

Yağ-göz: Hz. Ali'nin bir sözüne gönderme yapılır. "Şu insanoğlu şaşılası bir varlıktır. Bir yağla görür, etle konuşur, kemikle (kıkırdakla) işitir."

Yaratılış ayı: Hz. Muhammed.

Yedi değirmen: Yedi gezegen.

Yedi deniz: Eskiler dünya sularını yedi denize bölmüşlerdi. 1. Hint Denizi, 2. Umman denizi, 3. Kulzüm, Kızıldeniz. 4. Berber Denizi, 5. Okyanus Denizi, Atlas Okyanusu, Karanlıklar Denizi. 6. Kostantiniyye Denizi, Rum Denizi, Akdeniz. 7.Karadeniz.

Yedi kapılı saray: Gökyüzü.

Yedi organ: Baş, göğüs, sırt, iki el, iki ayak. Eskilerin inancına göre bedendeki yedi ana organ.

Yeryüzünün secdesi: Yeryüzünün gökyüzüne karşı konumu.

Yusuf: Yusuf Peygamber kardeşleri tarafından kuyuya atılınca, dibe düşmeden Cebrail yetişip onu tutmuş, yine Tanrı tarafından gönderilen bir melek de kuyu dibindeki küçücük mekânda Yusuf'u yalnız bırakmamıştı.

Yüzük-ay: Hz. Muhammed'in parmağını aya doğru uzatarak ayı ikiye böldüğü mucizeye gönderme yapılır.

Yüzük-namaz: Hz. Ali'nin namaz kılarken bir dilenciye yüzük bağışlaması hadisesine gönderme yapılır.

Zahit: Dünya ile bağlarını kopararak ibadete çekilen kişi.

Zebur: Davud Peygamber'e inen kutsal kitap.

Zenci: Nekir ile Münker adlı sorgu melekleri.

Zünnar: Hıristiyan keşişlerinin bellerine kuşandıkları yün iplikten örme bağ.

Zünnûreyn: İki nur sahibi. Hz. Muhammed'in Rukiye ve Ummukulsum adlı kızlarıyla evli olduğu için bu lakabı aldı.

Attâr'ın Esrârnâmede'ki Görüşleri

Akıl: **1.** Sırlar divanının önsözüdür. **2.** Akıl bir çocuksa, aşk onun ustasıdır.
Akıl-aşk: Akıl sudur, aşk ateştir. Bu yüzden akıl ile aşk yanyana duramaz.
Altın: Altın put yapmaktan başka işe yaramaz. Altın put ise atılmaktan başka işe yaramaz.
Arif: Ariflerin kemâli yokluktadır.
Aşk: **1.** Aşk mânâ âleminin simurgudur; hayatın iksiridir. **2.** Aşk kapıdan girdi mi akıl bacadan kaçar. **3.** Aşkın ilacı gözyaşı ile sabırdır. Aşkta bekleyiş olmasa aşk oyununun canlılığı kalmaz.
Ben: İnsanda ben kalmadığı zaman can ile beden yolunda ikilik kalmaz.
Bilgi: **1.** Canı kuvvetlendirir. **2.** Kim bilgiden söz açarsa, gönlünden huzur nuru gelir.
Bir: Her şey bir sayesinde bakidir.
Bitkiler: Cansız varlıkların özüdür.
Bülbül: **1.** Bülbül kendi güzel sesinin sarhoşudur. **2.** Bülbül şakıdığı için kafestedir.
Cansız varlıklar: Hava, su, ateş ve toprak olmak üzere dört unsurun özüdür.
Dert: Cennet gelininin mehiridir.
Din: Dinde ne şekil ne illet vardır. Din teslim olmaktan başka bir şey değildir.
Düşman: İnsanın düşmanı kendisinden başkası değildir.
Dünya: **1.** Dünya İblis'in mukataalı yeridir. **2.** Dünya aşk sultanının zaptiyeleriyle doludur. **3.** Bu dünya öbür dünyanın tarlasıdır. **4.** Bu dünya tarlasında bazen hazan bazen bahar vardır. **5.** Dünya bir zindandır. Tanrı, insanları birkaç günlüğüne yeryüzü zindanına hapsetmiştir. **6.** Dünya bir mihnetler evidir. **7.** Dünya bekası olmayan hoş bir saraydır. Bakî olmadığı için aynı zamanda beladır. **8.** Dünya makam değil, bir geçiş yeridir. **9.** Dünya bir gelindir; damatların sayısı belli değildir. **10.** Dünya iki kapılı bir handır. Bir kapısından giren öbür kapıdan çıkmak zorundadır.
Eşya: İnsanın gözüne ters görünür.
Fâni olmak: İnsan yaşarken fâni olursa kurtulur, rahata kavuşur. İnsan dünyaya gelmeden önce fâniydi.
Felek: **1.** Feleğin işi torbadan tavşan çıkarmaktır. **2.** Felek temiz can için döner. **3.** Felek sonunda almayacağı bir şeyi baştan insana vermez.
Gönül: Hak işaretlerinin görüntü yeri.
Gönül gözü: Gönül gözü açık olan sefih olarak ölmez.
Göz: **1.** Göz yağdan oluşan bir maddedir. Tanrı'nın kudret eli o yağı görme organı haline getirir. **2.** İnsan gözüyle bir şeyi gördüğünü sanır. Oysa gördüğü şey bir misalden ibarettir.
Güvenlik: Tanrı yolunda güvenliğin parolası "Bırak kendini" sözüdür.
Hakikat: **1.** Öngörülü olmak, kendinden geçip kendinle olmaktır. **2.** Hakikatın on cüzü vardır. Biri az konuşmak, dokuzu susmaktır.
Hayvanlar: Bitkilerin özünden var olmuştur.
Hırs: **1.** İnsanın öbür âlemden buraya doğumuyla getirdiği hastalıktır. **2.** Hırs bize Âdem'den miras kalmıştır. **3.** Hırs derdinin merhemi topraktır.
Huzur: Huzurlu gönül esenliğe kavuşur.
İki âlem: İki âlemde insana üç şey gereklidir: Bilmek, uygulamak, aynelyakin.
İlim: **1.** İnsanın kurtuluş kaynağı. **2.** İlimsiz zahit şeytanın maskarasıdır. **3.** İlmi olan ilmiyle amel etmelidir. **4.** Din ilmiyle zerre kadar amel etmek amelsiz eşek yükü ilimden iyidir.

İnsan: **1.** İnsan bir avuç topraktır, ortası havadır. Bedeni tılsım, canı hazinedir. **2.** Âdem soyundan geldiği için insan halife çocuğudur. **3.** İnsan dediğin bir avuç toprak ile bir sürelik ömürdür. **4.** İnsanın mutluluğu üreme organındadır. Rahatlama yeri tuvalettir.
İnsanlar: Hayvanların özünden var olmuştur.
İsa: İnsan İsa peygamber gibi yaşarken ölmelidir.
Kanaat: **1.** Kanaat ile dünya nimetlerinden feragat eden kişi başına ay ile güneşten taç giyer. **2.** Yakîn sahibiysen, kanaat et. Yastık yoksa, başını kerpiç üstüne koy.
Kurt: İnsanın kötü huyudur.
Minnet: Saman çöpü kadar minnet yükü yüz mihnet dağından ağır çeker.
Muhakkık: Muhakkık iki âlemi bütün olarak bir şey görür.
Mutluluk: Dünyada mutluluk diye bir şey yoktur. Bu yüzden insan gönlünü gama alıştırmalıdır.
Namaz: Uzun yolun azığıdır.
Nefes: Canın kemâle ermesi için olmazsa olmaz.
Nefis: **1.** İnsan nefsi bir eşektir. Eşeğin kulu olmaya yaşamak denmez. **2.** Fâni nefis ölürse, bakî gönül hayat bulur. **3.** Nefis canın sohbet arkadaşıdır.
Oyun: Dünyada yapılan, yapılmayan ne varsa hepsi perde arkasında oynanan bir oyundur.
Öfke: Cehennem ateşidir.
Ölmek: **1.** İnsan gitti mi tam gitti demektir. Bir daha dünyaya geri dönüş mümkün değildir. **2.** İnsan öldü mü ebedî diri olur. **3.** Gidenlerden bir kişi geri gelmemiştir. Onların başına ne geldiğini gösteren bir işaret bile yoktur.
Ölüm: **1.** Ölüm insanı beden hastalığından kurtarır. **2.** Ölüm çok önceden planlanmıştır. İnsan ne vaktinden önce ne vaktinden sonra ölür.
Ömür: **1.** Ömür yirmi yıl veya yüz yıl olmuş, fark etmez; çok kısadır. **2.** Gam dolu ömürde insan aldığı nefesin kıymetini bilmelidir.
Perdedar: Örümcek perdedardır. Hz. Muhammed'e perdedarlık yaparak, kâfirlerin onu bulmasına engel olmuştur.
Rızık: Tanrı, kâfirlerin rızkını verirken O'na inananların rızkını da verir.
Söz: **1.** Söz ilimle süslenmelidir. **2.** Söz örtülü, rumuzlu söylenmelidir.
Şiir: (Şair) Erkeklerin hayız halidir.
Tanrı: **1.** Tanrı can içindedir ama kimse canı göremez. **2.** İnsan Tanrı'yı kendi vehimlerine göre tavsif eder. Doğru olanı Tanrı'nın zatını tanımaktır.
Tanrı'nın tevfiki: İnsanlar Tanrı'nın tevfiki sayesinde hayatta başarılı olabilir.
Toprak: **1.** Toprak olan insan temiz olur, arınır. **2.** İnsan annesinden toprak olmak için doğar.
Ukbâ: Dünyada ölen insan ukbâda doğar.
Üç şey: İnsan üç şeyi yapmaya alışmalıdır: Susmak, sabırlı olmak, kanaat etmek.
Varlık: **1.** İnsanoğlunun yokluğu varlığındadır. **2.** Varlığımız bizim alçalışımızdır.
Vücut: İnsan vücudu gizli bir aynadır. Eksik veya mükemmel her ne varsa bu aynada onun aksi, hayâli vardır.
Yankı: İnsanın âlemde işittiği her şey bir yankıdan ibarettir.
Yıldız: **1.** Yıldızlar dünyadan çok büyüktür. Nice otuz bin yıl geçtikten sonra yörüngelerinde çıkış noktalarına gelirler. **2.** Dünya zindanının damındaki yıldızlar insanların ömrünü çalar. **3.** Yıldızlar gece gündüz dönerler ve sürekli olarak arayış içindedirler.
Zamansızlık: Zamansızlık denilen yerde yüz yıl ile bir an aynıdır.

Dizin

AYRINTI

"Doğu klasikleri arasında yer alan *Esrârnâme* [Sırlar Kitabı], yazıldıktan sonra birçok Fars ve Türk şairini etkilemiştir. Mevlânâ'nın çocuk yaşta iken edindiği bu kitabın onda bıraktığı izler Mesnevî'ye aynen yansımıştır. Daha önce aynı tarzda yazılan ve İranlı şair Senâî-i Gaznevî'ye ait *Hadîkatu'l-hakîkat* [Gerçeğin Bahçesi] da bu eserin kaleme alınmasında etkili olmuştur. İşlenen bazı konularda Hayyam etkisi açıkça görülmektedir. Attâr'ın edebî hayatının birinci ve en verimli döneminde kaleme alınan bu tasavvufî mesnevî, sembollerle, üstü kapalı ibarelerle doludur.

Bu çeviride yararlanılan iki bilimsel neşrin açıklamalar bölümünde bunlar izah edilmeye çalışılmışsa da bazı yerlerde *Esrârnâme*'yi yayımlayanlar da işin içinden çıkamamışlardır. Zaman zaman basit bir konu veya kelime uzun uzun tefsir edilirken, çapraşık ve üstü kapalı ifadeler ya atlanmış ya da bir iki cümleyle geçiştirilmiştir. *Esrârnâme*'nin çevirisinde iki yol izlenebilirdi. Birinci yolda, bu manzum eser nesren çevrilir, beyitler arasında bağlantı kurularak paragraf çevirisi yapılabilirdi. İkinci yol ise her beytin nazmen çevirisini yapmaktı. Biz ikinci yolu tercih ettik. Tasavvuf terminolojisine ait kelimelere dokunmadan, serbest vezinle, mümkün olduğu kadar kafiye tutturarak, herkesin anlayabileceği bir âşık edebiyatı dilini tercih ettik."

Mehmet Kanar

AYRINTI • İdeaAyrıntı Dizisi
ISBN: 978-975-539-656-9

